

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

21 Αυγούστου 2017 | ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ | Αρ. Φύλλου **2883**

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. απόφ. *611/2015

Λήψη απόφασης επί της προηγούμενης γνωστοποίησης, σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 3959/2011, που αφορά στην απόκτηση αποκλειστικού ελέγχου επί του δικαιώματος διοργάνωσης και διεξαγωγής του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα από την εταιρία με την επωνυμία «ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ Α.Ε.» και το διακριτικό τίτλο «ΟΠΑΠ Α.Ε.».

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΕ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του 1ου ορόφου του κτιρίου των γραφείων της, επί της οδού Κότσικα 1Α, Αθήνα, την 5η Μαΐου 2015, ημέρα Τρίτη και ώρα 10:00, με την εξής σύνθεση:

Πρόεδρος: Δημήτριος Κυριτσάκης
Μέλη: Βικτωρία Μερτικοπούλου,
Δημήτριος Δανηλάτος και
Ιωάννης Αυγερινός
Γραμματέας: Ηλιάνα Κούτρα.

Θέμα της συνεδρίασης: Λήψη απόφασης επί της προηγούμενης γνωστοποίησης, σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 3959/2011, που αφορά στην απόκτηση αποκλειστικού ελέγχου επί του δικαιώματος διοργάνωσης και διεξαγωγής του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα από την εταιρία με την επωνυμία «ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ Α.Ε.» και το διακριτικό τίτλο «ΟΠΑΠ Α.Ε.»

Πριν την έναρξη της συζητήσεως, ο Πρόεδρος, όρισε Γραμματέα της υπόθεσης την υπάλληλο, Ηλιάνα Κούτρα, με αναπληρώτρια την Ευγενία Ντόρντα.

Τον νομίμως ορισθέντα εισηγητή της υπόθεσης Νικολαΐδη, ο οποίος παραιτήθηκε την 28/04/2015 και λόγω εκτάκτου κωλύματος της έτερης εισηγήτριας κας Ντέκα, αναπληρώνει σύμφωνα με το άρθρο 12.2 του ν. 3959/2011 και το άρθρο 2.4 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης Επιτροπής Ανταγωνισμού, δυνάμει της από 30/04/2015 απόφασης της Ολομέλειας ΕΑ κατά την 33η συνεδρίασή της, η εισηγήτρια Βικτωρία Μερτικοπούλου.

Στη συνεδρίαση η νομίμως κλητευθείσα γνωστοποιούσα εταιρία «ΟΠΑΠ Α.Ε.» παραστάθηκε διά των πληρεξουσίων δικηγόρων Αναστασίας Κετεντζόγλου και Αναστασίου Τόμτση.

Επίσης, ως τρίτες, παραστάθηκαν: α) η εταιρία ΙΝΤΡΑΛΟΤ Α.Ε. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ και β) η ένωση εταιριών «Intralot (SPV No. 1 Limited) και «Intralot (SPV No. 2 Limited) δια των πληρεξουσίων δικηγόρων Μιχαήλ Μαρίνου, Αθανασίου Χρονά και Ευάγγελου Λιάσκου. Οι εταιρίες αυτές κατέθεσαν υπομνήματα τρίτων, σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 3 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Ε.Α. (ΦΕΚ/54/Β/16.1.2013) κατά των εταιριών «OPAP Investment Limited» και της «ΟΠΑΠ Α.Ε.» και κατά της εξεταζόμενης συγκέντρωσης με ημερομηνία κατάθεσης 22/4/2015 (αριθμ. πρωτ. 176 και 177) και ζήτησαν από την Επιτροπή: α) να κληθούν να παραστούν κατά την προφορική ακρόαση της άνω συγκέντρωσης και να υποβάλλουν διευκρινιστικά υπομνήματα και στοιχεία και β) να απαγορευθεί η συγκέντρωση, άλλως να αναληφθούν από την ΟΠΑΠ ΑΕ δεσμεύσεις.

Η Επιτροπή σε Τμήμα, μετά από διάσκεψη επί των ως άνω αιτημάτων, αποφάσισε ομόφωνα βάσει του Κανονισμού, ότι θεμελιώνουν έννομο συμφέρον οι παρεμβαίνουσες και επομένως, μπορεί να παρασταθούν κατά την ακροαματική διαδικασία, με τα εξής και μόνο δικαιώματα: α) να απευθύνουν ερωτήσεις στους εκπροσώπους της ΟΠΑΠ ΑΕ, οι οποίοι μπορεί να αρνηθούν να απαντήσουν αν οι ερωτήσεις ανάγονται σε θέματα απορρήτου και β) να παραλάβουν τα πρακτικά της διαδικασίας στην έκταση που θα περιλαμβάνει την εισήγηση, όπως θα αναγνωσθεί με τα μη απόρρητα στοιχεία κατά την ακροαματική διαδικασία, και στη συνέχεια θα αποχωρήσουν.

Στην αρχή της συζήτησης, ο Πρόεδρος έδωσε το λόγο στην Εισηγήτρια, Βικτωρία Μερτικοπούλου, η οποία ανέ-

* Η παρούσα απόφαση εκδίδεται σε δύο επιπλέον εκδόσεις με τα διακριτικά: 1) Έκδοση για το ΦΕΚ, 2) Έκδοση για την εταιρία ΟΠΑΠ ΑΕ. Από τις παραπάνω εκδόσεις έχουν αφαιρεθεί τα απόρρητα επιχειρηματικά στοιχεία (όπου η ένδειξη […]) τα οποία δεν θα πρέπει να περιέλθουν σε γνώση του αντίστοιχου αποδέκτη της έκδοσης, σύμφωνα με το άρθρο 41 του ν. 3959/2011 (ΦΕΚ 93 Α΄/20.4.2011), όπως ισχύει, και τον Κανονισμό Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ 54 Β΄/16.1.2013). Όπου ήταν δυνατό τα στοιχεία που παραλείφθηκαν αντικαταστάθηκαν με ενδεικτικά ποσά και αριθμούς ή με γενικές περιγραφές (εντός […]).

πτυξε συνοπτικά την υπ’ αριθμ. πρωτ. 2399/ 17.04.2015 γραπτή Εισήγηση επί της κρινόμενης υπόθεσης και πρότεινε, για τους λόγους που αναφέρονται αναλυτικά στην Εισήγηση, να εγκριθεί η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση.

Κατόπιν το λόγο έλαβαν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι και ο νόμιμος εκπρόσωπος της γνωστοποιούσας, καθώς και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των παρεμβαινόντων, οποίοι τοποθετήθηκαν επί της εισηγήσεως, ανέπτυξαν τις απόψεις τους, έδωσαν διευκρινίσεις και απάντησαν σε ερωτήσεις που τους υπέβαλαν ο Πρόεδρος και τα Μέλη του Τμήματος.

Οι παρεμβαίνοντες μετά την τοποθέτησή τους επί της εισηγήσεως και την υποβολή ερωτήσεων προς τους εκπροσώπους της γνωστοποιούσας εταιρίας, αποχώρησαν από την αίθουσα, αφού έλαβαν προθεσμία τριών ημερών για την κατάθεση συμπληρωματικού υπομνήματος μετά την παραλαβή των πρακτικών. Η συζήτηση συνεχίσθηκε με τους εκπροσώπους της εταιρίας ΟΠΑΠ ΑΕ, οι οποίοι απάντησαν και σε ερωτήσεις που ανάγονται σε θέματα απορρήτου και με την ολοκλήρωση της συζήτησης ζήτησαν και έλαβαν προθεσμία τριών ημερών μετά την παραλαβή των πρακτικών για την κατάθεση συμπληρωματικού υπομνήματος.

Το Τμήμα Επιτροπής συνήλθε σε διάσκεψη την 18η Μαΐου 2015 (ημέρα Δευτέρα και ώρα 10:00), επί της ως άνω υπόθεσης, στην ως άνω αίθουσα συνεδριάσεων του 1ου ορόφου των Γραφείων της, με τη συμμετοχή της Εισηγήτριας Βικτωρίας Μερτικοπούλου, η οποία δεν έλαβε μέρος στην ψηφοφορία και, αφού έλαβε υπόψη του τα στοιχεία του φακέλου της κρινόμενης υπόθεσης, την Εισήγηση, τις απόψεις που διατύπωσαν η γνωστοποιούσα εταιρία και οι παρεμβαίνοντες κατά την ακροαματική διαδικασία, καθώς και τα όσα ανέφεραν στα υπομνήματά τους,

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

1 Η ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ

1. Την 1.12.2014, με το υπ’ αριθμ. πρωτ. 8610 έγγραφο, η εταιρία με την επωνυμία «ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ Α.Ε.» (εφεξής και «ΟΠΑΠ» ή «γνωστοποιούσα») υπέβαλε έντυπο συνοπτικής γνωστοποίησης στην Επιτροπή Ανταγωνισμού (εφεξής και «ΕΑ»), σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 3959/2011, όπως ισχύει, σχετικά με την απόκτηση του αποκλειστικού ελέγχου επί του δικαιώματος οργανώσεως και διεξαγωγής ιπποδρομιών, διοργάνωσης και διεξαγωγής ιπποδρομιακού στοιχήματος και συναφών δραστηριοτήτων (εφεξής και «Δικαίωμα», όπως αναλύεται κατωτέρω) για 20 έτη, μέσω της παραχώρησής του από την ανώνυμη εταιρία με την επωνυμία «Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου Α.Ε.» (εφεξής και «ΤΑΙΠΕΔ»), κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού.

2. Ο εν λόγω διαγωνισμός προκηρύχθηκε την 29η.8.2014 και συμμετείχε σε αυτόν, μεταξύ άλλων, η εταιρία «OPAP Investment Limited» (εφεξής και «OPAP Inv»), η οποία είναι 100% θυγατρική της ΟΠΑΠ. Την 30η.10.2014 το ΤΑΙΠΕΔ ανακήρυξε την OPAP Inv ως τελικό επιλεγέντα επενδυτή, εφόσον προσέφερε συνολικό οικονομικό τίμημα που ανέρχεται σε €40.501.000[1]. Η απόκτηση του Δικαιώματος θα γίνει μέσω σύμβασης παραχώρησης (εφεξής και «Σύμβαση Παραχώρησης» ή «Σύμβαση»), η οποία θα συναφθεί μεταξύ της ανώνυμης εταιρίας ειδικού σκοπού με την επωνυμία «ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΕΣ Ανώνυμη Εταιρία» και το διακριτικό τίτλο «ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΕΣ Α.Ε.» (εφεξής και «Παραχωρησιούχος»), που έχει συστήσει η OPAP Inv[2], και του ΤΑΙΠΕΔ.

3. Σημειώνεται ότι, μέχρι τη δημοσίευση του ν. 4111/2013[3], το Δικαίωμα είχε διατεθεί από το Ελληνικό Δημόσιο στην εταιρία με την επωνυμία «Οργανισμός Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος Α.Ε.» (εφεξής και «ΟΔΙΕ»). Δυνάμει της υπ’ αριθμ. 229/26.2.2013 απόφασης της Διυπουργικής Επιτροπής Αναδιαρθρώσεων και Αποκρατικοποιήσεων το Δικαίωμα μεταβιβάστηκε στο ΤΑΙΠΕΔ, αλλά σύμφωνα με ρητή διάταξη του ν. 4111/2013[4] επετράπη στον ΟΔΙΕ η άσκηση των σχετικών δραστηριοτήτων, μέχρι την ολοκλήρωση της διαγωνιστικής διαδικασίας και της μεταβίβασης του Δικαιώματος. Ο ΟΔΙΕ, μετά τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης, θα τεθεί σε λύση και εκκαθάριση.

4. Σύμφωνα με το σχέδιο της Σύμβασης Παραχώρησης[5], το παραχωρούμενο Δικαίωμα[6] περιλαμβάνει:

α) Το μη αποκλειστικό δικαίωμα οργανώσεως και διεξαγωγής ιπποδρομιών στην Ελλάδα.

β) Το αποκλειστικό δικαίωμα διοργανώσεως και διεξαγωγής αμοιβαίων σε σχέση με τις διεξαγόμενες εντός της ελληνικής επικράτειας ιπποδρομίες στοιχημάτων, λαχειοφόρων ή μη, εντός και εκτός του χώρου των ιπποδρομιών.

γ) Το αποκλειστικό δικαίωμα ανάληψης δραστηριοτήτων συναφών προς τα ιπποδρομιακά στοιχήματα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της διοργάνωσης, διεξαγωγής και εκμετάλλευσης αμοιβαίων στοιχημάτων για αλλοδαπές ιπποδρομίες ή της συμμετοχής στη διοργάνωση, διεξαγωγή και εκμετάλλευση αλλοδαπών αμοιβαίων στοιχημάτων επί ιπποδρομιών.

δ) Το αποκλειστικό δικαίωμα διοργάνωσης και διεξαγωγής πρόσθετου αμοιβαίου στοιχήματος επί ιπποδρομιών (sweepstake).

ε) Το αποκλειστικό δικαίωμα διοργάνωσης και διεξαγωγής αμοιβαίων στοιχημάτων επί ιπποδρομιών που διενεργούνται μέσω διαδικτύου.

5. Περαιτέρω, σύμφωνα με το σχέδιο της Σύμβασης Παραχώρησης[7], ο Παραχωρησιούχος υποχρεούται να μην αναλάβει καμία δραστηριότητα που δεν σχετίζεται με το Δικαίωμα χωρίς την προηγούμενη έγγραφη έγκριση του Ελληνικού Δημοσίου. Η ολοκλήρωση της υπό

[1] Το εν λόγω τίμημα, κατά τη γνωστοποιούσα, θα καλυφθεί […].

[2] Βλ. άρθρο 13 παρ. 7β του ν. 4111/2013, ως ισχύει, για την υποχρέωση σύστασης Παραχωρησιούχου από την ανάδοχο εταιρία (εν προκειμένω την OPAP Inv).

[3] ΦΕΚ Α΄ 18/25.1.2013.

[4] Βλ. άρθρο 13 παρ. 7στ του ν. 4111/2013.

[5] Βλ. σχέδιο με τίτλο «Σύμβαση παραχώρησης για τη χορήγηση αποκλειστικού δικαιώματος διοργάνωσης και διεξαγωγής αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα για περίοδο είκοσι ετών» (Παράρτημα 3 της γνωστοποίησης συγκέντρωσης).

[6] Σύμφωνα με το άρθρο 1.1 της Σύμβασης με τον όρο «Δικαίωμα» νοείται το δικαίωμα που ορίζεται στο άρθρο 13 παρ. 7β του ν. 4111/2013 (Παράρτημα 1 της Σύμβασης Παραχώρησης).

[7] Βλ. άρθρο 13 «Απαγόρευση δραστηριοτήτων μη σχετιζόμενων με το Δικαίωμα».

εξέταση συγκέντρωσης θα λάβει χώρα, μεταξύ άλλων, έπειτα από[8]: «(α) την έγκριση του σχεδίου της Σύμβασης Παραχώρησης από το Ελεγκτικό Συνέδριο στο πλαίσιο του προβλεπόμενου προσυμβατικού ελέγχου[9] (β) την περάτωση ορισμένων διαδικαστικών ενεργειών σύμφωνα με τους όρους της Σύμβασης Παραχώρησης ή/και της διαγωνιστικής διαδικασίας, λ.χ. της απαιτούμενης σύστασης της εταιρείας ειδικού σκοπού που θα ενεργήσει ως Παραχωρησιούχος και (γ) την έγκριση της προτεινόμενης συγκέντρωσης από την Επιτροπή [Ανταγωνισμού]». Επιπλέον, σύμφωνα με τη Σύμβαση[10] η παραχώρηση του Δικαιώματος τελεί υπό την αναβλητική αίρεση της κύρωσης της Σύμβασης δια νόμου, καθώς και της έκδοσης Κανονισμού Στοιχήματος, ο οποίος εκδίδεται από την Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων (εφεξής και «Ε.Ε.Ε.Π.»)[11].

6. Με την ολοκλήρωση της υπό εξέταση συγκέντρωσης, «ο Παραχωρησιούχος θα ανήκει εξ ολοκλήρου στην ανάδοχο OPAP Investment Limited, η οποία είναι κατά 100% θυγατρική εταιρεία της ΟΠΑΠ ΑΕ. Επομένως, ο έλεγχος επί του Παραχωρησιούχου και της αποκτώμενης θα ασκείται αποκλειστικά από την ΟΠΑΠ ΑΕ»[12].

7. Ως προς τους οικονομικούς λόγους της παρούσας συγκέντρωσης, η γνωστοποιούσα αναφέρει ότι «…η παραχώρηση στην ΟΠΑΠ ΑΕ του Δικαιώματος αποβλέπει και στην αναζωογόνηση/διάσωση του ιπποδρομιακού στοιχήματος…», ενώ στόχος της ΟΠΑΠ είναι και η περαιτέρω διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου της[13].

1.1 Αλληλογραφία της ΓΔΑ με τη Γνωστοποιούσα

8. Κατόπιν της από 1.12.2014 υποβολής στην ΕΑ του εντύπου συνοπτικής γνωστοποίησης από την ΟΠΑΠ, η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού (εφεξής και ΓΔΑ) διαπίστωσε ασάφειες και ελλείψεις ως προς τη συμπλήρωση του εν λόγω εντύπου και για το λόγο αυτό της απέστειλε, στις 9.12.2014, 17.12.2014 και 9.1.2015, επιστολές παροχής στοιχείων[14], βάσει των άρθρων 8 και 38 του ν. 3959/2011, απαραίτητων για την αξιολόγηση της υπό εξέταση συγκέντρωσης. Οι σχετικές απαντήσεις λήφθηκαν στις 16.12.2014, 7.1.2015 και 14.1.2015[15].

9. Στις 13.2.2015 με το υπ’ αριθμ. πρωτ. 1253/13.2.2015 έγγραφο της Υπηρεσίας κοινοποιήθηκε στη γνωστοποιούσα η υπ’ αριθμ. πρωτ. 1217/12.2.2015 απόφαση του Προέδρου της ΕΑ σχετικά με την κίνηση της διαδικασίας πλήρους διερεύνησης της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 4 του ν. 3959/2011, και ζητήθηκε η υποβολή του εντύπου πλήρους γνωστοποίησης. Σε συνέχεια αυτής, η γνωστοποιούσα υπέβαλε στην ΕΑ το έντυπο πλήρους γνωστοποίησης την 3.3.2015 (υπ’ αριθ. πρωτ. 1588), ημερομηνία κατά την οποία θεωρείται προσήκουσα η γνωστοποίηση, κατά την έννοια του άρθρου 8 του ν. 3959/2011.

10. Βάσει των ανωτέρω, ως καταληκτική ημερομηνία για την εισαγωγή της υπόθεσης στην Ε.Α., κατόπιν της κίνησης της διαδικασίας πλήρους διερεύνησης κατ’ άρθρο 8 παρ. 4 του ν. 3959/2011, είναι η 17.4.2015, ενώ η προθεσμία έκδοσης απόφασης της Ε.Α. επί της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης παρέρχεται την 2.6.2015, δεδομένου ότι η λήξη της προθεσμίας συμπίπτει με επίσημη αργία (1.6.2015).

2 ΤΑ ΜΕΡΗ ΣΤΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ[16]

2.1 Όμιλος ΟΠΑΠ

2.1.1 ΟΠΑΠ Α.Ε.

11. Η ΟΠΑΠ Α.Ε. έχει έδρα στο Περιστέρι Αττικής, αποτελεί τη μητρική εταιρία του ομίλου ΟΠΑΠ, δραστηριοποιείται στον τομέα των τυχερών παιγνίων και προσφέρει: α) παιχνίδια αριθμών (αριθμολαχεία): Κίνο, Σούπερ 3, Τζόκερ, ΠΡΟΤΟ, Λόττο, και Έξτρα 5, β) προγνωστικά ποδοσφαίρου: ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ, ΠΡΟΠΟ και Στοίχημα (Στοίχημα Live, Πάμε Στοίχημα), γ) στοιχηματισμό περιεχομένου παιχνιδιών (Monitor Games): Races (κυνοδρομίες), Powerspin (τροχός της τύχης), Bowling (αποτέλεσμα δύο παικτών), Penalties και δ) εικονικά παιχνίδια σε τερματικά εντός πρακτορείων της ΟΠΑΠ ΑΕ: Go Lucky – Balloons, Go Lucky - Goal, Crazy Bingo, Flipper Drop, Ducklings, Bunzee, Fish Quest. Τα εν λόγω παίγνια προσφέρονται μέσω πρακτορείων της ΟΠΑΠ και, από τον Ιούνιο 2014 και έπειτα, το Στοίχημα προσφέρεται και μέσω διαδικτύου. Επίσης, μέσω της θυγατρικής της «Ελληνικά Λαχεία ΑΕ» προσφέρει τα λαχεία Λαϊκό, Εθνικό, Κρατικό και Σκρατς (στιγμιαίο λαχείο).[17]

12. Πέραν της δραστηριοποίησής της στον κλάδο των παιγνίων, η ΟΠΑΠ επίσης δραστηριοποιείται, απευθείας ή μέσω θυγατρικών, στους κλάδους της παροχής λογισμικού και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Επίσης, από το 2011, η εταιρία συμμετέχει στην αγορά παροχής τηλεοπτικού περιεχομένου μέσω του ΟΠΑΠ TV, με το να παρέχει 12ωρο καθημερινό τηλεοπτικό πρόγραμμα, το οποίο μεταδίδεται δορυφορικά αποκλειστικά στα πρακτορεία της εταιρίας, με αθλητικό περιεχόμενο και σκοπό την ενημέρωση των παικτών-πελατών της[18].

13. Ο κατάλογος των επιχειρήσεων του Ομίλου της ΟΠΑΠ έχει ως εξής:

[8] Βλ. παρ. 34 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[9] Σημειώνεται ότι κατά το χρόνο υποβολής του εντύπου συνοπτικής γνωστοποίησης δεν είχε εκδοθεί η ανωτέρω απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία στη συνέχεια προσκομίστηκε με την υπ’ αριθμ. πρωτ. 548/20.1.2015 επιστολή της γνωστοποιούσας (υπ’ αριθμ. 284/2014 πράξη του Ζ΄ κλιμακίου).

[10] Υπό άρ. 4.

[11] Κατ’ άρ. 1.1 της Σύμβασης.

[12] Βλ. παρ. 35 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[13] Βλ. παρ. 17-18 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[14] Βλ. επιστολές υπ’ αριθμ. πρωτ. 8847/9.12.2014, 9063/17.12.2014 και 97/9.1.2015.

[15] Βλ. απαντητικές επιστολές της γνωστοποιούσας υπ’ αριθμ. πρωτ. 9027/16.12.2014, 59/7.1.2015 και 241/14.1.2015.

[16] Ως μέρη στη συγκέντρωση θεωρούνται αφενός η ΟΠΑΠ και οι θυγατρικές της και αφετέρου το Δικαίωμα. Για λόγους πληρότητας, στην παρούσα ενότητα θα παρατεθούν πληροφορίες και για τον ΟΔΙΕ.

[17] Βλ. σχετικά απόφαση ΕΑ υπ’ αριθμ. 573/VII/2013.

[18] Βλ. και http://www.opap.gr/web/corporate.opap.gr/opap-tv. Σύμφωνα με τη γνωστοποιούσα το ΟΠΑΠ TV έπαυσε τη λειτουργία του την 1.2.2015 (έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, υποσημείωση 34).

Πίνακας 1: Κατάλογος επιχειρήσεων ομίλου ΟΠΑΠ

Επωνυμία	% συμμετοχής	Έδρα	Μέθοδος Ενοποίησης	Ημ/νια Α’ ενοποίησης	Κύρια Δραστηριότητα
ΟΠΑΠ ΑΕ	Μητρική	Ελλάδα			Αριθμολαχεία και στοιχήματα
ΟΠΑΠ ΚΥΠΡΟΥ LTD	100%	Κύπρος	Ολική	1.10.2003	Αριθμολαχεία
ΟΠΑΠ SPORTS LTD	100%	Κύπρος	Ολική	1.10.2003	Εταιρία στοιχημάτων
ΟΠΑΠ INTERNATIONAL LTD	100%	Κύπρος	Ολική	24.2.2004	Εταιρία συμμετοχών-υπηρεσίες
ΟΠΑΠ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠ/ΣΙΩΝ ΑΕ	100%	Ελλάδα	Ολική	15.9.2004	Αθλητικά γεγονότα-Προβολή-Υπηρεσίες
OPAP INVESTMENT LTD	100%	Κύπρος	Ολική	23.11.2011	Τυχερά παιχνίδια
ΕΛ/ΚΑ ΛΑΧΕΙΑ ΑΕ (μέσω Opap Inv)	67%	Ελλάδα	Καθαρή Θέση	11.6.2013	Λαχεία
GLORY TECHNOLOGY LTD	20%	Κύπρος	Καθαρή Θέση	1.10.2013	Παροχή λογισμικού
NEUROSOFT SA	30%	Ελλάδα	Καθαρή Θέση	24.2.2009	Παροχή λογισμικού
PAYZONE AE (μέσω Opap Inv)	100%	Ελλάδα	Ολική		Ηλεκτρονικές υπηρεσίες

Πηγή: Στοιχεία της ΟΠΑΠ

14. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΟΠΑΠ παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2 : Διοικητικό Συμβούλιο της ΟΠΑΠ

Όνομα	Θέση
Kamil Ziegler	Πρόεδρος Δ.Σ., Εκτελεστικό Μέλος
Σπύρος Φωκάς	Αντιπρόεδρος Α’, Μη Εκτελεστικό Μέλος
Pavel Horak	Αντιπρόεδρος Β’, Μη Εκτελεστικό Μέλος
Michal Houst	Εκτελεστικό Μέλος
Χρήστος Κοπελούζος	Μη Εκτελεστικό Μέλος
Γεώργιος Μελισσανίδης	Μη Εκτελεστικό Μέλος
Marco Sala	Μη Εκτελεστικό Μέλος
Pavel Saroch	Μη Εκτελεστικό Μέλος
Konstantin Yanakov	Μη Εκτελεστικό Μέλος
Rudolf Jurcik	Ανεξάρτητο Μη Εκτελεστικό Μέλος
Δημητράκης Ποταμίτης	Ανεξάρτητο Μη Εκτελεστικό Μέλος
Igor Rusek	Ανεξάρτητο Μη Εκτελεστικό Μέλος

Πηγή: www.opap.gr

15. Η μετοχική σύνθεση της ΟΠΑΠ, κατά το χρόνο της γνωστοποίησης, έχει ως κάτωθι:

Πίνακας 3: Μετοχική σύνθεση ΟΠΑΠ

Μέτοχος	Ποσοστό συμμετοχής (%)
Emma Delta Hellenic Holdings Ltd	33,0
The Baupost Group LLC	5,19
BlackRock Inc	5,17
Επενδυτικό Κοινό	56,64

Πηγή: ΟΠΑΠ

2.1.2 OPAP Investment Limited.

16. Η εταιρία «OPAP Investment Limited» ιδρύθηκε στις 22.11.2011 και έχει έδρα στην Κύπρο. Αποτελεί κατά 100% θυγατρική της ΟΠΑΠ και δεν έχει πραγματοποιήσει κύκλο εργασιών[19]. Μεταξύ των σκοπών της εταιρίας που αναφέρονται στο ιδρυτικό έγγραφο αυτής είναι «[ν]α διοργανώνει, διεξάγει, διαχειρίζεται πάσης φύσεως τυχερά παίγνια, συμπεριλαμβανομένων λοτταριών, αριθμολαχείων, στιγμιαίων λαχείων και στοιχημάτων προκαθορισμένης ή και μεταβλητής απόδοσης σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου και αποκτώντας τις σχετικές άδειες από τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές, και ως εκ τούτου να διεξάγει εργασίες εταιρείας συλλογικών στοιχημάτων, αποδέκτη ή βοηθού αποδέκτη στοιχημάτων οποιαδήποτε φύσης περιλαμβανομένων ποδοσφαιρικών, ιπποδρομικών ή άλλων στοιχημάτων αναφορικά με οποιοδήποτε άθλημα ή γεγονός, να αναλαμβάνει την παραγωγή, λειτουργία, κυκλοφορία, προβολή και διαχείριση πάσης φύσεως λαχείων, αριθμολαχείων και στιγμιαίων λαχείων γενικά σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου καθώς και να συμμετέχει στο μετοχικό κεφάλαιο εταιρειών που έχουν ως εταιρικό σκοπό ένα ή περισσότερα από τα ανωτέρω»[20].

2.1.3 Η Παραχωρησιούχος

17. Σύμφωνα με το καταστατικό που προσκομίστηκε[21], η εταιρία Ιπποδρομίες Ανώνυμη Εταιρία, η οποία έχει έδρα το Δήμο Περιστερίου Αττικής, έχει ως σκοπό τη «[…] σύναψη και η εκτέλεση με την ανώνυμη εταιρία με την επωνυμία «Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε.» σύμβασης παραχώρησης (εφεξής: «Σύμβαση Παραχώρησης) και η δυνάμει της Σύμβασης Παραχώρησης άσκηση του αποκλειστικού δικαιώματος διοργάνωσης και διεξαγωγής αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα, όπως το εν λόγω δικαίωμα περιγράφεται στις διατάξεις του άρθρου 13, παράγραφος 7 του νόμου 4111/2013 (ΦΕΚ Α’18/25.01.2013), σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις της Σύμβασης Παραχώρησης, το γενικό νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, καθώς επίσης και το ειδικότερο ρυθμιστικό πλαίσιο (εφεξής: «Δικαίωμα»)»[22].

18. Μέτοχος της Παραχωρησιούχου είναι κατά 100% η Opap Inv. Το πρώτο ΔΣ της εταιρίας έχει ως εξής:

Πίνακας 4: Διοικητικό Συμβούλιο της Ιπποδρομίες ΑΕ

Όνομα	Θέση
Kamil Ziegler	Πρόεδρος Δ.Σ.
Σπύρος Φωκάς	Μέλος
Michal Houst	Μέλος
Κων/νος Αλεξόπουλος	Μέλος

Πηγή: ΟΠΑΠ

2.2 Οργανισμός Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος Α.Ε.

19. Ο Οργανισμός Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος είναι ανώνυμη εταιρία δημοσίου συμφέροντος (ΔΕΚΟ), η οποία έχει, εκχωρημένο διά νόμου από το Κράτος, το αποκλειστικό δικαίωμα για την οργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιακών αγώνων στην Ελλάδα, καθώς και το αποκλειστικό δικαίωμα διοργάνωσης αμοιβαίων στοιχημάτων επί ελληνικών και αλλοδαπών ιπποδρομιών[23]. Ο ΟΔΙΕ δεν αποτελεί συμμετέχον μέρος στην παρούσα συγκέντρωση.

3 ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ «Intralot (SPV No. 1 Limited)», «Intralot (SPV No. 2)», «ΙΝΤΡΑΛΟΤ Α.Ε. Ολοκληρωμένα Πληροφοριακά Συστήματα & Υπηρεσίες Τυχερών Παιχνιδιών»

20. Την 19.1.2015 κατατέθηκε στη ΓΔΑ από την ένωση εταιριών «Intralot (SPV No. 1 Limited) και Intralot (SPV No. 2)» και την εταιρία με την επωνυμία «ΙΝΤΡΑΛΟΤ Α.Ε. Ολοκληρωμένα Πληροφοριακά Συστήματα & Υπηρεσίες Τυχερών Παιχνιδιών» (εφεξής και «Ιντραλότ ΑΕ», αμφότερες δε «Παρεμβαίνουσες») έγγραφο καλούμενο «υπόμνημα παρέμβασης» (στο εξής η «Παρέμβαση»)[24] κατά της OPAP Investment Limited και της ΟΠΑΠ Α.Ε. και κατά της εξεταζόμενης συγκέντρωσης. Την 12.2.2015 κατατέθηκε από τις ίδιες εταιρίες νέο έγγραφο με τίτλο «Συμπληρωματικό Υπόμνημα» (στο εξής και «συμπληρωματικό υπόμνημα»), το οποίο παρείχε συμπληρωματικές πληροφορίες για τα όσα ισχυρίζονται στην ως άνω αναφερόμενη Παρέμβαση[25].

21. Η μία εκ των Παρεμβαινουσών (ΙΝΤΡΑΛΟΤ Α.Ε.) είναι εταιρία εισηγμένη στο Χρηματιστήριο Αθηνών, με έδρα το Μαρούσι Αττικής. Η εν λόγω εταιρία δραστηριοποιείται, μεταξύ άλλων και κατά δήλωσή της, στην παροχή ολοκληρωμένων συστημάτων τυχερών παιγνίων και διαχείρισης συναλλαγών, νέων παιχνιδιών, υπηρεσιών οργάνωσης αθλητικού στοιχήματος και διαδικτυακών τυχερών παιχνιδιών σε κρατικούς οργανισμούς τυχερών παιχνιδιών παγκοσμίως. Για την έτερη Παρεμβαίνουσα - ένωση εταιριών δεν δίδονται περισσότερα στοιχεία, πάντως οι εν λόγω εταιρίες συμμετείχαν ως ένωση στο διεθνή πλειοδοτικό διαγωνισμό βάσει του ν. 4111/2013, ο οποίος προκηρύχθηκε την 01.03.2013 για την παραχώρηση του Δικαιώματος. Σημειώνεται, ότι στο διαγωνισμό αυτό, σύμφωνα πάντα με την παρεμβαίνουσα η ως άνω ένωση εταιριών ανακηρύχθηκε από το ΤΑΙΠΕΔ ως επιλεγμένη υποψήφια, εν συνεχεία όμως το ΤΑΙΠΕΔ κήρυξε το διαγωνισμό άγονο και προκήρυξε νέο διεθνή διαγωνισμό, στον οποίο ανακηρύχθηκε προτιμητέα διαγωνιζόμενη η OPAP Inv.

22. Κατά τις Παρεμβαίνουσες, η υποβληθείσα συγκέντρωση «θα οδηγήσει στην «στεγανοποίηση» της δεσπόζουσας θέσης της ΟΠΑΠ ΑΕ στην αγορά τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα, δίδοντας της τη δυνατότητα να αποκλείει οποιονδήποτε υφιστάμενο ή δυνητικό ανταγωνιστή» και τυχόν έγκρισή της «θα βλάψει τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό»[26]. Αναλυτικότερα, η άποψη των Παρεμβαινουσών επί των αποτελεσμάτων της συγκέ-

[19] Βλ. παρ. 39 στο έντυπο πλήρους γνωστοποίησης.

[20] Βλ. απόφαση ΕΑ υπ’ αριθμ. 573/VII/2013, παρ. 15.

[21] Βλ. Παράρτημα στο έντυπο πλήρους γνωστοποίησης.

[22] Βλ. άρθρο 3 του καταστατικού.

[23] Σε συνεργασία και υπό τον έλεγχο της Φίλιππου Ενώσεως Ελλάδος - ΦΕΕ (νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου) όσον αφορά στη διοργάνωση αγώνων. Βλ. http://www.odie.gr/el/odiePage/company.

[24] Υπ’ αριθμ. πρωτ. 505/19.1.2015.

[25] Υπ’ αριθμ. πρωτ. 1222/12.2.2015.

[26] Βλ. σελ. 67 της παρέμβασης. Βλ. επίσης 34η Συνεδρίαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού (Πρακτικά της 5ης Μαΐου 2015), σελ. 23.

ντρωσης στον ανταγωνισμό παρατίθεται στην ενότητα 8.2 της παρούσας.

23. Οι Παρεμβαίνουσες αιτούνται την εκκίνηση από την ΕΑ διαδικασίας εις βάθος έρευνας της εν λόγω συγκέντρωσης, την απαγόρευση αυτής, άλλως την ανάληψη δεσμεύσεων από την ΟΠΑΠ και, τέλος, την κλήση τους στη συζήτηση της υπόθεσης και την υποβολή σχετικών υπομνημάτων.

4 Υποβληθείσες ενστάσεις των παρεμβαινόντων εταιριών

24. Με το υπ’ αριθμ. πρωτ. 208/14.5.2015 υπόμνημα που κατέθεσαν ενώπιον της Γραμματείας της ΕΑ μετά τη συζήτηση οι παρεμβαίνουσες[27] καταρχάς ισχυρίζονται,[28] ότι περιορίστηκε η δυνατότητά τους να υποστηρίξουν τις θέσεις τους και να προασπίσουν τα έννομα συμφέροντά τους λόγω του ότι η ΕΑ, μολονότι επέτρεψε την παράστασή τους κατά τη συζήτηση, απέρριψε το αίτημά τους περί παροχής των μη εμπιστευτικών εκδόσεων του εντύπου γνωστοποίησης της συγκέντρωσης καθώς και της εισήγησης. Περαιτέρω, αναφέρουν ότι τα προαναφερόμενα αντίκεινται στις αρχές της αναλογικότητας, της ισότητας των όπλων και της δίκαιης δίκης. Συναφώς ισχυρίζονται ότι θα έπρεπε να τους χορηγηθεί πρόσβαση στη μη εμπιστευτική ανάλυση της ΟΠΑΠ σχετικά με την οριοθέτηση των σχετικών αγορών, προκειμένου να μπορέσουν να εκτιμήσουν «εάν οι απόρρητες πληροφορίες είναι αναγκαίες για την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας και ακρόασης»[29].

25. Τα δικαιώματα των τρίτων (όπως οι παρεμβαίνουσες εν προκειμένω) προβλέπονται ρητά στο άρθρο 23 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της ΕΑ[30]. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 4 τρίτο μέρος που έχει καταθέσει υπόμνημα μπορεί, εφόσον θεμελιώνει έννομο συμφέρον, να ζητήσει να παρασταθεί κατά τη συζήτηση. Επ’ αυτού αποφαίνεται η ΕΑ κατά την πρώτη συνεδρίαση σύμφωνα με την παρ. 5 του ιδίου άρθρου, η οποία δύναται περαιτέρω κατά τη διακριτική της ευχέρεια να παρέχει μεταξύ άλλων στον τρίτο πρόσβαση στα πρακτικά της συζήτησης, προκειμένου να υποβάλει υπόμνημα μετά το τέλος της, ή/και στα αντίγραφα των μη εμπιστευτικών εκδόσεων των υπομνημάτων των μερών της διαδικασίας. Επομένως, συνάγεται εκ των ανωτέρω ότι η συμμετοχή του τρίτου στην εκάστοτε δικαζόμενη υπόθεση, χωρίς να φέρει το χαρακτήρα της παρέμβασης (κύριας ή πρόσθετης) του αστικού δικονομικού δικαίου, συνίσταται στο δικαίωμα απλώς και μόνο, ασκώντας το από το άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος δικαίωμά του, να καταστήσει γνωστή στην ΕΑ την άποψή του, σε ό,τι αφορά τις ευμενείς ή δυσμενείς σε βάρος του συνέπειες από την έκβαση της δικαζόμενης υπόθεσης και ειδικότερα να της καταστήσει γνωστή την απειλή επέλευσης σοβαρών συνεπειών σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του από την έκδοση της απόφασής της[31]. Το δικαίωμα ακρόασης ασκείται με την κατάθεση υπομνήματος στη Γραμματεία της ΕΑ και ειδικά στην περίπτωση της παρ. 4 του άρθρου 23 του Κανονισμού, εφόσον θεμελιώνεται και έννομο συμφέρον, με την παρουσία του τρίτου κατά την προφορική ακρόαση.

26. Περαιτέρω, στο άρθρο 15 παρ. 9 του ως άνω Κανονισμού ορίζεται ότι οι τρίτοι δεν έχουν πρόσβαση στους φακέλους των υποθέσεων. Δεν δύναται, επομένως, ο τρίτος να έχει πρόσβαση στο φάκελο της υπόθεσης, καθόσον το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης στο φάκελο της υπόθεσης, παρέχεται μόνο στα υποκείμενα της εκάστοτε δικαζόμενης υπόθεσης, δηλαδή στα «άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη» (διαδίκους) και όχι στον τρίτο, ο οποίος δεν αποτελεί υποκείμενο της δίκης και ως εκ τούτου «άμεσα ενδιαφερόμενο μέρος»[32]. Επισημαίνεται ως εκ τούτου, βάσει των ανωτέρω, ότι αντίθετα με όσα αναφέρουν, οι παρεμβαίνουσες δεν έχουν δικαιώματα άμυνας, καθώς δεν επέχουν θέση καταγγελλόμενων/μερών της διαδικασίας. Όπως προαναφέρθηκε, ο νομοθέτης στο άρθρο 23 παρ. 4 του ως άνω Κανονισμού ρητώς αναφέρει τα έγγραφα στα οποία δύνανται οι τρίτοι να έχουν πρόσβαση και τα οποία περιορίζονται κατά τη διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής μόνο α) στα πρακτικά της συζήτησης ή/και β) στα αντίγραφα των μη εμπιστευτικών εκδόσεων των υπομνημάτων των μερών της διαδικασίας. Συνεπώς, πέραν των προαναφερόμενων δεν προβλέπεται εκ του νόμου δυνατότητα πρόσβασης του τρίτου σε άλλα έγγραφα, όπως στο έντυπο της γνωστοποίησης, στην εισήγηση ή στην επιχειρηματολογία της ΟΠΑΠ για την οριοθέτηση των σχετικών αγορών.

27. Όσον αφορά την ουσία της υπόθεσης, οι παρεμβαίνουσες, προκειμένου να στοιχειοθετήσουν την ύπαρξη μίας ευρύτερης σχετικής αγοράς προϊόντος για την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων, με το από 14.5.2015 υπόμνημά τους επικαλούνται την απόφαση της Ε.Επ. επί της υπόθεσης κρατικής ενίσχυσης SA 34469[33]. Ωστόσο, με την ανωτέρω απόφαση η Ε.Επ. καταρχάς δέχτηκε ότι οι υπηρεσίες επίγειου και διαδικτυακού στοιχηματισμού βρίσκονται σε μία συγκρίσιμη κατάσταση από νομικής και πραγματικής απόψεως[34] και όχι ότι «οι αγορές του

[27] Στο υπόμνημα τους αυτό οι παρεμβαίνουσες ασχολούνται κυρίως με ζητήματα τα οποία έχουν αναφέρει τόσο κατά την παρέμβαση και το υπόμνημα τους πριν την συζήτηση, όσο και με αυτά τα οποία προέκυψαν κατά την ακροαματική διαδικασία. Ως εκ τούτου, σε ότι αφορά τις ενστάσεις τους θα η παρούσα αναφέρεται κυρίως στο από 14.5.15 υπόμνημα τους.

[28] Βλ. παρ. 1 επ.

[29] Οπ., παρ. 13-15.

[30] ΦΕΚ Β΄ 54/16.01.2013.

[31] Βλ. συναφώς ΕΑ 245/ΙΙΙ/2003 (ΑΕΠΙ), σελ. 12 υπό IV, ΕΑ 279/IV/2005 (Procter & Gamble - ΡΟΛΚΟ), σελ. 4-5 υπό ΙΙβ και ΙΙγ, καθώς και τη σχετική ΣτΕ 4472/2013, ΕΑ 442/V/2009 (Iron Tenco), ΕΑ 495/VI/2010 (ΚΑΡΦΟΥΡ), ΕΑ 590/2014 (Αθηναϊκή Ζυθοποιία). Ειδικά για το ζήτημα του μη επηρεασμού της δικαστικής προστασίας του τρίτου από τον αποκλεισμό του από την ΕΑ από την πρόσβαση στα στοιχεία του φακέλου βλ. ΔΕφΑθ 717/2006, σκ. 7, ΔΕφΑθ 5033/2014, σκ. 7.

[32] Βλ. και ΕΑ 245/ΙΙΙ/2003 (ΑΕΠΙ), σελ. 13-14 υπό ενότητα IV, και ΕΑ 279/IV/2005 (Procter & Gamble - ΡΟΛΚΟ), σελ. 4-5 υπό ενότητες ΙΙβ και ΙΙγ.

[33] Βλ. παρ. 9 του υπομνήματος.

[34] Βλ. παρ. 56 της ως άνω απόφασης (“The Commission thus concludes that online and land-based gambling activities are in a comparable legal and factual situation”) και παρ. 39 (“By establishing different tax rates to similar gambling activities … (land-based or online) …”). Άλλωστε αυτό υποστήριξαν και οι καταγγέλλοντες στην εν λόγω υπόθεση (βλ. παρ. 20). Σημειώνεται ότι η έμφαση είναι του γράφοντος.

επίγειου και διαδικτυακού στοιχηματισμού παρουσιάζουν όμοια νομικά και πραγματικά χαρακτηριστικά», όπως αναφέρουν οι παρεμβαίνουσες[35]. Επίσης, με την ίδια απόφαση έγινε δεκτό ότι οι ανωτέρω υπηρεσίες παρέχονται μέσω διαφορετικών δικτύων διανομής[36], πράγμα που δεν αμφισβητήθηκε ούτε από τους καταγγέλλοντες στην προαναφερόμενη υπόθεση[37]. Επισημαίνεται, ότι η απόφαση δεν καταλήγει σε ορισμό σχετικών αγορών, αλλά το συμπέρασμά της σχετίζεται με τη φύση της υπόθεσης ως υπόθεσης κρατικής ενίσχυσης.

28. Επίσης, οι παρεμβαίνουσες αναφέρονται στις απόψεις της ΟΠΑΠ ενώπιον του ΓενΔΕΕ στην υπόθεση Τ-58/13 (Club Hotel Loutraki κ.λπ. κατά Επιτροπής)[38], με τις οποίες η ΟΠΑΠ υποστηρίζει την ύπαρξη μιας ενιαίας ευρύτερης αγοράς παροχής υπηρεσιών τυχερών παιγνίων. Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι, όπως στην απόφαση της Ε.Επ. επί της υπόθεσης κρατικής ενίσχυσης SA 34469, στην απόφαση C(2012) 6777 final[39] η Ε.Επ. δεν προχώρησε την οριοθέτηση των σχετικών αγορών προϊόντος, ενώ και κατά την προσφυγή επί της εν λόγω αποφάσεως το 2013[40], επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Τ-58/13 (Club Hotel Loutraki κ.λπ. κατά Επιτροπής), οι προσφεύγουσες[41] δεν προέβαλαν ως λόγο ακυρώσεως την ύπαρξη ή μη υποκαταστασιμότητας μεταξύ των τυχερών παιγνίων που την αφορούσαν[42]. Επομένως, τα όσα διαλαμβάνονται εκεί εκ μέρους της ΟΠΑΠ αποτελούν απλές απόψεις και όχι επί της ουσίας της υπόθεσης κρίσεις της εταιρίας. Σε ότι αφορά τις τελευταίες η ΟΠΑΠ κατέθεσε τις επίσημες απόψεις της στα πλαίσια της παρούσας.

29. Προς υποστήριξη του ισχυρισμού τους περί υποκαταστασιμότητας των διαφόρων παιγνίων της ΟΠΑΠ οι παρεμβαίνουσες επικαλούνται επίσης τις θέσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΟΠΑΠ, «οι οποίες [κατά την άποψη τους] ενισχύουν τη θέση περί υποκαταστασιμότητας μεταξύ διαφόρων παιγνίων της ΟΠΑΠ»[43]. Ωστόσο, σύμφωνα με την υπ’ αριθμ. απόφασης 573/VII/2013 της ΕΑ (βλ. σχετικά παρ. 75) και σε αντίθεση με τα όσα ισχυρίζονται οι παρεμβαίνουσες σχετικά με «δυνατότητα υποκατάστασης μεταξύ των παιγνίων «Κίνο», «Τζόκερ» και «Στοίχημα»»[44], τα εν λόγω παίγνια έχουν κριθεί ότι ανήκουν σε διακριτές αγορές προϊόντος[45]. Σε κάθε περίπτωση, η ύπαρξη ή μη υποκαταστασιμότητας μεταξύ των διαφόρων παιγνίων της ΟΠΑΠ αναλύεται σε πολύ μεγάλο βαθμό και κατά την παρούσα (βλ. σχετικά ενότητα 7). Το γεγονός ότι οι παρεμβαίνουσες έρχονται σε αντίφαση με όσα αναφέρουν στην υπ’ αριθμ. πρωτ. 505/19-1-2015 παρέμβασή τους, σύμφωνα με την οποία η Ελληνική Δημοκρατία έχει υποστηρίξει ότι τα παίγνια στοιχηματισμού προκαθορισμένης απόδοσης και αμοιβαίου ποδοσφαιρικού στοιχηματισμού ανήκουν σε διακριτές αγορές[46], καταδεικνύει την πλήρη σύγχυση στην οποία βρίσκονται αυτές επί της στοιχειοθέτησης του συγκεκριμένου ζητήματος.

30. Ακόμη, οι παρεμβαίνουσες αναφέρουν[47] ότι δεν αναλύεται ο ισχυρισμός τους περί ύπαρξης σημαντικού βαθμού υποκαταστασιμότητας τουλάχιστον προς τη μία κατεύθυνση («one-way substitutability») ανάμεσα στο αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοίχημα και στα παίγνια στοιχήματος ποδοσφαιρικών (ή άλλων αθλητικών) αγώνων, αλλά ότι εξετάζεται μόνο το ενδεχόμενο οι παίκτες του ιπποδρομιακού στοιχήματος να στραφούν προς τα άλλα είδη αθλητικού στοιχήματος και όχι το αντίστροφο. Καταρχάς, όπως προκύπτει από τον φάκελο της υπόθεσης έχει εξετασθεί η πιθανότητα υποκατάστασης μεταξύ αθλητικού και ιπποδρομιακού στοιχήματος[48], η οποία μόνο αμφίδρομα θα μπορούσε να εννοηθεί και όχι μόνο προς τη μία κατεύθυνση, όπως αναφέρουν οι παρεμβαίνουσες. Περαιτέρω ο ισχυρισμός τους ότι δεν εξετάστηκε η περίπτωση οι παίκτες του αθλητικού στοιχήματος να στραφούν προς το ιπποδρομιακό στοίχημα δεν ευσταθεί[49]. Επίσης, ο ισχυρισμός ότι η υποκαταστασιμότητα που επικαλούνται εντείνεται λόγω του γεγονότος ότι η μεγάλη πλειοψηφία των πρακτορείων του ΟΔΙΕ αποτελούν ταυτόχρονα και πρακτορεία της ΟΠΑΠ αντικρούεται ρητά τόσο κατά την εισήγηση της ΓΔΑ, όσο και στην παρούσα[50].

31. Αντίθετα με όσα αναφέρονται στο από 14.5.2015 υπόμνημα των παρεμβαινουσών[51], η ΕΑ δεν απέκλεισε, αντιθέτως δέχτηκε τη δυνατότητα υποκατάστασης μεταξύ αφενός του sweepstake και αφετέρου των παραδοσιακών αριθμολαχείων ή των κρατικών λαχείων[52]. Ωστόσο, δεν προέβη σε οριοθέτηση της σχετικής αγοράς, καθώς οποιαδήποτε από τις δύο εναλλακτικές οριοθετήσεις δε θα ασκούσε επίδραση στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της συγκέντρωσης[53]. Σε κάθε περίπτωση από τα στοιχεία του φακέλου τεκμηριώνεται αναλυτικά η μη ύπαρξη μίας ευρύτερης αγοράς για την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων[54] και αντικρούονται πλήρως όλοι οι σχετικοί ισχυρισμοί των παρεμβαινουσών. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι, σχετικά με την ανάλυση των παρεμβαινουσών εταιριών στην παρ. 43 του από 14.5.2015

[35] Βλ. παρ. 9 του υπομνήματος.

[36] Βλ. παρ. 55-56 της ως άνω απόφασης.

37 Οπ. παρ. 20.

[38] Βλ. παρ. 10 του υπομνήματος.

[39] State aid SA.33988 (2011/N) - Greece Arrangements for the extension of OPAP’s exclusive right to operate 13 games of chance and the granting of an exclusive licence to operate Video Lottery Terminals.

[40] Βλ. σχετικά, Προσφυγή της 29ης Ιανουαρίου 2013 - Club Hotel Loutraki κλπ κατά Επιτροπής (Υπόθεση T-58/13), 2013/C 114/58.

[41] Club Hotel Loutraki; Vivere Entertainment AE; Theros International Gaming, Inc; Elliniko Casino Kerkyras; Casino Rodos και Porto Carras AE.

[42] Βλ. σχετικά C:\Users\p.fotis\Desktop\C_2013114EL_01003601_xml.html.

[43] Βλ. παρ. 11 του υπομνήματος.

[44] Ο.π.

[45] Βλ. σχετικά και Παράρτημα 3 της υπ’ αριθμ. απόφασης 573/VII/2013 της ΕΑ, σελ. 38, όπου γίνεται χρήση ποσοτικών εργαλείων οριοθέτησης σχετικών αγορών προϊόντος.

[46] Βλ. παρ. 92 της παρέμβασης.

[47] Βλ. παρ. 12 του υπομνήματος.

[48] Βλ. σχετικά ενότητα 7.3.1 και ειδικότερα παρ. 91 - 95 της παρούσας.

[49] Ο.π.

[50] Ο.π.

[51] Βλ. παρ. 19 του υπομνήματος.

[52] Βλ. παρ. 96 επ. της παρούσας.

[53] Βλ. παρ. 98 της παρούσας.

[54] Βλ. και ενότητα 7 της παρούσας.

υπομνήματός τους, η αύξηση του μεριδίου αγοράς κατά 1% αφορά υποθετικό σενάριο και σε καμία περίπτωση δεν υποστηρίζεται από την παρούσα.

32. Επίσης, δεν ευσταθεί ο ισχυρισμός των παρεμβαινουσών ότι δεν ελήφθη υπόψη το γεγονός ότι πρόκειται για συγκέντρωση ετερογενών δραστηριοτήτων[55], καθώς όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, εξετάστηκε εκτενώς η τυχόν ύπαρξη διαγώνιων επιπτώσεων[56]. Τέλος, όσον αφορά τους ισχυρισμούς των παρεμβαινουσών σχετικά με το δικαίωμα πρώτης προτίμησης της ΟΠΑΠ[57], σημειώνεται ότι εν προκειμένω δεν υφίσταται σχέση προμηθευτή-πελάτη ούτε το δικαίωμα αυτό απορρέει από ρήτρα που επέβαλε η ΟΠΑΠ αλλά από διάταξη νόμου και συνεπώς αποτελεί νομοθετική επιλογή. Σχετικά με αυτό φαίνεται να συμφωνούν και οι παρεμβαίνουσες[58].

5 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

5.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟ ΚΡΙΣΗ ΠΡΑΞΗΣ

33. Κατά το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 3959/2011, συγκέντρωση επιχειρήσεων πραγματοποιείται, όταν προκύπτει μόνιμη μεταβολή του ελέγχου, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση κατά την οποία ένα ή περισσότερα πρόσωπα που ελέγχουν ήδη τουλάχιστον μία επιχείρηση, ή μία ή περισσότερες επιχειρήσεις αποκτούν άμεσα ή έμμεσα τον έλεγχο του συνόλου ή τμημάτων μιας ή περισσοτέρων άλλων επιχειρήσεων με την αγορά τίτλων ή στοιχείων του ενεργητικού, με σύμβαση ή με άλλο τρόπο.

34. Η γενική ρήτρα του εν λόγω άρθρου συγκεκριμενοποιείται έτι περαιτέρω με τις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 5 του ν. 3959/2011, που ορίζουν την έννοια του ελέγχου κατά τις ανωτέρω διατάξεις. Σύμφωνα με αυτές, έλεγχο συνιστά η δυνατότητα καθοριστικής επίδρασης στη δραστηριότητα μιας επιχείρησης, ενώ όσον αφορά τα μέσα απόκτησης ελέγχου ορίζεται ότι ο έλεγχος δύναται να απορρέει από την απόκτηση δικαιωμάτων κυριότητας ή επικαρπίας επί του συνόλου ή μέρους των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης και από δικαιώματα ή συμβάσεις που παρέχουν τη δυνατότητα καθοριστικής επίδρασης στη σύνθεση, στις συσκέψεις ή στις αποφάσεις των οργάνων μίας επιχείρησης, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών πραγματικών ή νομικών συνθηκών.

35. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο έλεγχος μπορεί να αποκτηθεί μεταξύ άλλων μέσω της απόκτησης στοιχείων του ενεργητικού μίας επιχείρησης (όλων ή μέρους αυτών), υπό την προϋπόθεση όμως ότι αυτά αποτελούν το σύνολο ή τμήμα μίας επιχείρησης, ήτοι μία επιχειρηματική δραστηριότητα με παρουσία στην αγορά, της οποίας μπορεί να προσδιοριστεί σαφώς ο κύκλος εργασιών. Η ίδια προϋπόθεση ισχύει, όταν η απόκτηση αφορά αποκλειστικά και μόνο άυλα περιουσιακά στοιχεία, δηλ. και σε αυτή την περίπτωση απαιτείται τα στοιχεία αυτά να συνιστούν επιχειρηματική δραστηριότητα με χωριστό κύκλο εργασιών. Στην εν λόγω μάλιστα περίπτωση και εφόσον δεν μεταβιβάζονται επιπλέον στοιχεία του ενεργητικού, η μεταβίβαση άυλου δικαιώματος συνιστά συγκέντρωση, εφόσον η μεταβιβαζόμενη άδεια ή το σχετικό δικαίωμα είναι αποκλειστική/-ο τουλάχιστον για συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή και η μεταβίβασή της έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβίβαση δραστηριότητας που παράγει κύκλο εργασιών[59].

36. Εν προκειμένω, κατά τα προβλεπόμενα στο ν. 4111/2013[60] και στη Σύμβαση Παραχώρησης[61] η ΟΠΑΠ αποκτά έμμεσα μέσω του Παραχωρησιούχου (που αποτελεί κατά 100% θυγατρική της OPAP Inv) το αποκλειστικό δικαίωμα διοργάνωσης και διεξαγωγής του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα με τις επιμέρους εξουσίες που αυτό περιλαμβάνει και προαναφέρθηκαν, το οποίο μέχρι πρότινος ασκούνταν από τον ΟΔΙΕ και στη συνέχεια μεταβιβάστηκε στο ΤΑΙΠΕΔ. Συνεπώς, με την υπό εξέταση πράξη μεταβιβάζεται στη γνωστοποιούσα αποκλειστικό άυλο δικαίωμα, το οποίο συνιστά αυτοτελή επιχειρηματική και οικονομική δραστηριότητα με ορισμένο κύκλο εργασιών.

37. Περαιτέρω, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 3959/2011 για την κατάφαση ύπαρξης συγκέντρωσης απαιτείται η μεταβολή του ελέγχου να έχει μόνιμο χαρακτήρα[62], ο οποίος δεν αναιρείται, όταν η γνωστοποιούμενη πράξη έχει ορισμένη χρονική διάρκεια, που κρίνεται επαρκής, ώστε να επιφέρει μία μόνιμη μεταβολή στο καθεστώς του ελέγχου[63]. Σύμφωνα με το άρθρο 5 της Σύμβασης Παραχώρησης η μεταβίβαση του Δικαιώματος συμφωνείται για διάστημα είκοσι (20) ετών από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Σύμβασης. Σύμφωνα με αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (εφεξής και Ε.Ε.)[64] το διάστημα αυτό έχει κριθεί αρκετά μεγάλο, ώστε να γίνει δεκτό ότι η μεταβολή που θα επιφέρει θα έχει μόνιμο χαρακτήρα. Συνεπώς, η γνωστοποιηθείσα πράξη συνιστά συγκέντρωση κατά την έννοια των προαναφερόμενων διατάξεων.

55 Βλ. παρ. 20 και 22 επ. του υπομνήματος.

56 Βλ. και ενότητα 7.6.3 της παρούσας.

57 Βλ. παρ. 49 επ. του υπομνήματος.

58 Βλ. σχετικά σελ. 14 του από 14.5.15 υπόμνημα τους όπου αναφέρουν χαρακτηριστικά «…….[τ]ο ελληνικό δημόσιο κατακύρωσε όντως το διαγωνισμό στον πλειοδότη, …….».

59 Βλ. σχετικά παρ. 17 και 24 της Κωδικοποιημένης Ανακοίνωσης της Επιτροπής για θέματα δικαιοδοσίας βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 139/2004 για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ C 95/1 της 16.4.2008) (εφεξής και Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση), η οποία αφορά τις αντίστοιχες με του ν. 3959/2011 διατάξεις του ως άνω Κανονισμού.

60 Βλ. άρθρο 13 παρ. 7 του εν λόγω νόμου.

61 Βλ. «Εισαγωγή», καθώς και άρθρα 2 και 16.Β υπό στ. ε.

62 Το αυτό ισχύει και στις περιπτώσεις μεταβίβασης άυλου δικαιώματος, όπως εν προκειμένω. Βλ. σχετικά υποσ. 31 της Κωδικοποιημένης Ανακοίνωσης.

63 Βλ. παρ. 28 της Κωδικοποιημένης Ανακοίνωσης.

64 Βλ. αποφάσεις της Ε.Ε. της 11.2.2002 στην υπόθεση COMP/M.2632 - Deutsche Bahn/ECT International/United Depots/JV, παρ. 9 (με σύμβαση διάρκειας 8 ετών), της 30.4.2003 στην υπόθεση COMP/M.2903 - DaimlerChrysler/Deutsche Telekom/JV, παρ. 12 (όπου θεωρήθηκε επαρκές το χρονικό διάστημα των 12 ετών, κατά το οποίο θα είχε ισχύ η σύμβαση της κοινής επιχείρησης με το γερμανικό Δημόσιο) και της 20.7.2005 στην υπόθεση COMP/M.3858 - Lehman Brothers/SCG/Starwood/Le Meridien, παρ. 9 (όπου η Επιτροπή έκρινε επαρκές ένα χρονικό διάστημα 10-15 ετών, αλλά όχι ένα διάστημα 3 ετών). Επίσης, βλ. και ΕΑ 573/2013, με την οποία κρίθηκε ότι υφίσταται μόνιμη μεταβολή ελέγχου από την παραχώρηση του δικαιώματος επί των Κρατικών Λαχείων στην ΟΠΑΠ για διάστημα 12 ετών.

5.2 ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΑ

38. Σύμφωνα με τα στοιχεία, τα οποία προσκόμισε η γνωστοποιούσα, και τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις των συμμετεχουσών οι, υπολογισθέντες κατά το άρθρο 10 του ν. 3959/2011, κύκλοι εργασιών της εξαγοράζουσας και του εξαγοραζόμενου δικαιώματος παρουσιάζονται στον κάτωθι πίνακα:

Πίνακας 5: Κύκλος εργασιών συμμετεχουσών

ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ - 2013			
	ΕΛΛΑΔΑ	Ε.Ε.	ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ
Όμιλος ΟΠΑΠ	€ 3.504.294.000	€ 3.711.059.000	€ 3.711.059.000
Δικαίωμα[65]	€ 65.022.541	€ 65.022.541	€ 65.022.541

Πηγή: Έκθεση Πεπραγμένων έτους 2013, Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων

39. Βάσει των προαναφερόμενων κύκλων εργασιών καταρχήν πληρούνται τα ποσοτικά όρια που τίθενται με τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 του ν. 3959/2011. Περαιτέρω, η γνωστοποιηθείσα πράξη δεν έχει κοινοτική διάσταση σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 1 παρ. 2[66] και 3[67] του Κανονισμού 139/2004[68], δεδομένου ότι α) ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών των συμμετεχουσών επιχειρήσεων δεν υπερβαίνει τα 5 δις ευρώ και β) παρόλο που ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών των συμμετεχουσών επιχειρήσεων υπερβαίνει τα 2,5 δις ευρώ, το παραχωρούμενο Δικαίωμα πραγματοποιεί το σύνολο του κύκλου εργασιών του στην Ελλάδα.

40. Ως εκ τούτου, η υπό κρίση συγκέντρωση έχει εθνική διάσταση και υπόκειται υποχρεωτικά σε προηγούμενη γνωστοποίηση ενώπιον της ΕΑ.

5.3 ΠΑΡΑΔΕΚΤΗ ΚΑΙ ΕΜΠΡΟΘΕΣΜΗ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

41. Με το έντυπο συνοπτικής γνωστοποίησης συνυποβλήθηκε το προβλεπόμενο στο άρθρο 45 παρ. 1 του ν. 3959/2011 παράβολο των 1.100 Ευρώ[69]. Η γνωστοποιούσα προσκόμισε επίσης φύλλο της εφημερίδας «Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ» της 8.12.2014 (αρ. φύλλου 25651)[70], στο οποίο δημοσιεύθηκε η υπό κρίση πράξη κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 6 παρ. 6 του ν. 3959/2011 και στην ΕΑ 558/VII/2013. Το κείμενο της εν λόγω δημοσίευσης αναρτήθηκε στις 8.12.2014 στο διαδικτυακό τόπο της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

42. Η γνωστοποιούσα με το έντυπο συνοπτικής γνωστοποίησης την 1.12.2014 υπέβαλε σχέδιο της Σύμβασης Παραχώρησης, δεδομένου ότι κατά το χρόνο υποβολής της γνωστοποίησης η ως άνω σύμβαση δεν είχε ακόμη υπογραφεί[71], από το οποίο σχέδιο πάντως προκύπτουν σαφώς οι πληροφορίες και τα στοιχεία που εμπεριέχονται στο έντυπο γνωστοποίησης συγκέντρωσης, καθώς και η αποδεδειγμένη πρόθεση σύναψης συμφωνίας με το συγκεκριμένο περιεχόμενο από τα συμβαλλόμενα μέρη[72]. Σημειωτέον δε ότι η OPAP Inv ανακηρύχθηκε τελικός επιλεγείς επενδυτής στο σχετικό διαγωνισμό την 30.10.2014, γεγονός που της ανακοινώθηκε με την από 31.10.2014 επιστολή του ΤΑΙΠΕΔ[73]. Βάσει των ανωτέρω, μπορεί να θεωρηθεί ότι η υπό κρίση συγκέντρωση γνωστοποιήθηκε εμπροθέσμως[74].

---

[65] Κατά δήλωση της γνωστοποιούσας, όλα τα έσοδα προέρχονται από το ιπποδρομιακό στοίχημα.

[66] Το άρθρο 1 παρ. 2 του ως άνω Κανονισμού ορίζει ότι «Μία συγκέντρωση έχει κοινοτική διάσταση όταν: α) ο συνολικός κύκλος εργασιών που πραγματοποιούν παγκοσμίως όλες οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις υπερβαίνει τα 5 δισεκατομμύρια ευρώ και β) δύο τουλάχιστον από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πραγματοποιούν, κάθε μία χωριστά, εντός της Κοινότητας, συνολικό κύκλο εργασιών άνω των 250 εκατομμυρίων ευρώ, εκτός εάν κάθε μία από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πραγματοποιεί άνω των δύο τρίτων του συνολικού κοινοτικού κύκλου εργασιών της σε ένα και το αυτό κράτος μέλος».

[67] Σύμφωνα με αυτή «Μία συγκέντρωση που δεν υπερβαίνει τα κατώτατα όρια που προβλέπονται στην παράγραφο 2 έχει κοινοτική διάσταση, εφόσον: α) ο συνολικός κύκλος εργασιών που πραγματοποιούν παγκοσμίως όλες οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις υπερβαίνει τα 2,5 δισεκατομμύρια ευρώ· β) ο συνολικός κύκλος εργασιών που πραγματοποιούν όλες οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις σε κάθε ένα από τρία τουλάχιστον κράτη μέλη, υπερβαίνει τα 100 εκατομμύρια ευρώ· γ) σε κάθε ένα από τα τρία τουλάχιστον κράτη μέλη που λαμβάνονται υπόψη για τους σκοπούς του στοιχείου β), δύο τουλάχιστον από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πραγματοποιούν κάθε μία χωριστά συνολικό κύκλο εργασιών άνω των 25 εκατομμυρίων ευρώ και δ) δύο τουλάχιστον από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πραγματοποιούν, κάθε μία χωριστά, εντός της Κοινότητας συνολικό κύκλο εργασιών άνω των 100 εκατομμυρίων ευρώ, εκτός εάν κάθε μία από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πραγματοποιεί άνω των δύο τρίτων του συνολικού κοινοτικού κύκλου εργασιών της σε ένα και το αυτό κράτος μέλος».

[68] Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 139/2004 του Συμβουλίου της 20ής Ιανουαρίου 2004 για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ L 24/1 της 29.1.2004).

[69] Σειράς Η 7075873, με α/α 5494/25.11.2014 της ΔΟΥ Β΄ Περιστερίου.

[70] Με το υπ’ αριθμ. πρωτ. 8823/8.12.2014 έγγραφό της.

[71] Σημειώνεται ότι με τις υπ’ αριθμ. πρωτ. 8847/9.12.2014 και 9063/17.12.2014 επιστολές η ΓΔΑ έχει ζητήσει να προσκομιστεί η ανωτέρω σύμβαση, όταν υπογραφεί.

[72] Βλ. και ΕΑ 558/VII/2013, σελ. 7, κεφ. 1.5, όπου αναφέρεται ότι «… Η γνωστοποίηση μπορεί να υποβληθεί στην Επιτροπή Ανταγωνισμού και σε χρόνο προγενέστερο, εφόσον αποδεδειγμένα υφίσταται εκ μέρους των συμμετεχουσών επιχειρήσεων πρόθεση σύναψης συμφωνίας ή, σε περίπτωση δημόσιας προσφοράς εξαγοράς, εφόσον έχουν δημοσιοποιήσει πρόθεση ανάλογης προσφοράς, υπό την προϋπόθεση ότι η σχεδιαζόμενη συμφωνία ή δημόσια προσφορά εξαγοράς θα καταλήξει σε συγκέντρωση εμπίπτουσα σε προληπτικό έλεγχο. Το έγγραφο που θα βεβαιώνει την πρόθεση των μερών για την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης θα πρέπει να περιλαμβάνει τους όρους της συμφωνίας που αφορούν σε θέματα ανταγωνισμού».

[73] Βλ. Παράρτημα 4 του εντύπου συνοπτικής γνωστοποίησης.

[74] Πρβλ. και ΕΑ 573/VII/2013 επί της γνωστοποίησης της συγκέντρωσης ΟΠΑΠ/Κρατικά Λαχεία, παρ. 44, τελευταίο εδάφιο.

43. Σημειώνεται επιπροσθέτως ότι στο άρθρο 4.1 του προαναφερόμενου σχεδίου της Σύμβασης αναγράφεται ως αναβλητική αίρεση για τη θέση σε ισχύ της παραχώρησης του Δικαιώματος η «[Χορήγηση έγκρισης (-εων) από Αρχές Ανταγωνισμού]», στη σχετική δε υποσημείωση αναφέρεται ότι […]. Στη συνέχεια υπό 4.1.1 προβλέπεται η διαδικασία που τα συμβαλλόμενα μέρη θα ακολουθήσουν στις μεταξύ τους σχέσεις σε περίπτωση που, προκειμένου να εγκριθεί η γνωστοποιούμενη πράξη, ζητηθούν από τον Παραχωρησιούχο διαρθρωτικές αλλαγές ή μέτρα συμπεριφοράς.

6 Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΩΝ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ

6.1 ΓΕΝΙΚΑ

44. Ως τυχερό παίγνιο ορίζεται ο στοιχηματισμός χρημάτων ή άλλων αγαθών αξίας σε ένα γεγονός με αβέβαιο αποτέλεσμα, με βασικό σκοπό του στοιχήματος το κέρδος επιπλέον χρημάτων ή υλικών αγαθών[75]. Ο ευρύτερος κλάδος των τυχερών παιγνίων περιλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος παιχνιδιών με διακριτά χαρακτηριστικά, διαφορετικό τρόπο παιξίματος και ως εκ τούτου διαφορετικό κοινό. Το Swiss Institute of Comparative Law, σε μελέτη που εκπόνησε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής[76], καταλήγει ότι οι υπηρεσίες τυχερών παιγνίων περιλαμβάνουν τις παρακάτω γενικές κατηγορίες:

1. Υπηρεσίες στοιχηματισμού (betting services)
2. Παιχνίδια τύπου Μπίνγκο
3. Υπηρεσίες καζίνο
4. Τυχερά παιχνίδια για φιλανθρωπικούς λόγους και από μη κερδοσκοπικές εταιρίες
5. Μηχανήματα τυχερών παιγνίων που μπορούν να τοποθετηθούν σε χώρους εκτός καζίνο
6. Υπηρεσίες λαχείων/λοταρίας (lottery services)
7. Υπηρεσίες στοιχηματισμού μέσων μαζικής ενημέρωσης
8. Υπηρεσίες προώθησης πωλήσεων, όταν περιλαμβάνουν προωθητικά παιχνίδια με έπαθλο μεγαλύτερο των €100.000 και η συμμετοχή είναι συνδεδεμένη με την αγορά προϊόντος.

6.2 ΤΥΧΕΡΑ ΠΑΙΓΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

45. Οι φορείς διεξαγωγής των ως άνω τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα είναι[77]:

1. Η ΟΠΑΠ Α.Ε. και η θυγατρική της «Ελληνικά Λαχεία Α.Ε.» για τα εξής παίγνια: λαχεία/λοταρίες/αριθμολαχεία και αθλητικό στοίχημα[78] καθώς και παιγνιομηχανές (VLTs)[79],
2. οι εννέα (9) επιχειρήσεις καζίνων,
3. η ΟΔΙΕ Α.Ε. για το αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοίχημα και
4. Οι εικοσιτέσσερις (24) εταιρείες[80] οι οποίες έχουν υπαχθεί στη μεταβατική διάταξη της παραγράφου 12 του άρθρου 50 του ν. 4002/2011 (ΦΕΚ Α΄ 180) και μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου, μέχρι τη χορήγηση των σχετικών αδειών[81].

46. Τα βασικά παίγνια του κλάδου, βάσει της παρουσίας τους στην Ελλάδα, είναι τα λαχεία/λοταρίες/αριθμολαχεία, τα παίγνια καζίνο, το αθλητικό στοίχημα και το ιπποδρομιακό στοίχημα και προσφέρονται στους παίκτες με δύο τρόπους:

α) με επίγεια μέσα, όπου δηλαδή απαιτείται η φυσική παρουσία του παίκτη (στο πρακτορείο, στο καζίνο) και

β) εξ αποστάσεως, δηλαδή χωρίς τη φυσική παρουσία του παίκτη, με τη χρήση του διαδικτύου. Αναλυτικότερα:

47. Τα λαχεία/λοταρίες/αριθμολαχεία ανήκουν στη ευρύτερη κατηγορία των προϊόντων λαχείων, των τυχερών παιγνίων όπου οι πιθανότητες νίκης βασίζονται στην τύχη, είναι δηλαδή καθαρά μαθηματικές και δεν επηρεάζονται από ειδικές γνώσεις ή ικανότητες του παίκτη. Σε αυτήν την ευρύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται παίγνια με ελαφρώς διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά όπως λαϊκό λαχείο, εθνικό λαχείο, Σκρατς (στιγμιαίο λαχείο), Τζόκερ, Πρότο, Κίνο κλπ. Η συμμετοχή στα παίγνια λαχείων γίνεται με αγορά λαχνών ή συμπλήρωση δελτίων συμμετοχής στα πρακτορεία της ΟΠΑΠ ή στους πλανόδιους εξουσιοδοτημένους λαχειοπώλες.

48. Όσον αφορά στα καζίνο, στην Ελλάδα σήμερα λειτουργούν εννέα από τις συνολικά δέκα αδειοδοτημένες επιχειρήσεις καζίνων, στις οποίες επιτρέπεται να διεξάγονται τα σχετικά τυχερά παιχνίδια, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2206/1994[82]. Επίσης, παίγνια καζίνο

[75] "Gambling is the wagering of money or something of material value (referred to as "the stakes") on an event with an uncertain outcome with the primary intent of winning additional money and/or material goods. Gambling thus requires three elements be present: consideration, chance and prize." (http://en.wikipedia.org/wiki/Gambling#cite_note-1 και http://www.gamblingandthelaw.com/).

[76] "Study of Gambling Services in the internal market of the European Union", Swiss Institute of Comparative Law, European Commission, 2006, Κεφ. 1.2. σελ. v.

[77] Βλ. https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/paignia/oi-foreis-dieksagogis-tyxeron-paignion

[78] Η ΟΠΑΠ λάνσαρε την πλατφόρμα διαδικτυακού στοιχηματισμού τον Ιούνιο του 2014.

[79] Πρόκειται για μηχανές εγκατεστημένο λογισμικό τυχερών παιγνίων, τύπου slot machines. Η διαδικασία έναρξης λειτουργίας καταστημάτων ΟΠΑΠ με VLTs είναι σε εξέλιξη.

[80] Πρόκειται για τις εταιρίες Personal Exchange International Ltd, Diamond Link Ltd, Lucky Stream Ltd, Silver Link Ltd, GLB Gmbh, Online Amusement Solution NV, Online Amusement Solutions Ltd, Gambling Malta Ltd, Rebels Gaming Ltd, Sporting Odds Ltd, King Maker Ltd, Paddy Power Plc, B2B Gaming Services Malta Ltd, Cashpoint Malta Ltd, AS IMG Kaziinod, Magic Services Ltd, Eldorado Sportwetten Gmbh, STS Sportwetten Gmbh, YEZ Gaming Ltd, Doms Holdings Ltd (Statusbet Ltd), Logflex Ltd, Doms Cars UK Ltd (Lexgaming Ltd), Love 2 Celebrate Ltd (Unibet Ltd) και Meridian Gaming Ltd.

[81] Σχετικά με το νομικό πλαίσιο που διέπει τη διεξαγωγή τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου βλ. αναλυτικά κατωτέρω υπό 6.3. Οι εταιρίες που έχουν υπαχθεί στο εν λόγω μεταβατικό καθεστώς μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων, που προβλέπονται από τις άδειες που κατέχουν από τις Ρυθμιστικές Αρχές των χωρών της ΕΕ και του ΕΟΧ, από τις οποίες έχουν αδειοδοτηθεί. (Βλ. ηλεκτρονική διεύθυνση του υπουργείου Οικονομικών http://old.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/id/adce2057-71fb-4925-b094-42ca230af81f)

[82] Τα παίγνια τα οποία διεξάγονται στις επιχειρήσεις καζίνων είναι τα εξής: α) Μπλάκ τζάκ (Black Jack) ή "21". β) Αμερικάνικη ρουλέτα (American Roulette) και γαλλική ρουλέτα (French Roulette). γ) Μπάνκο - πούντο (Banco - Punto). δ) Μπακαράς (Baccarat) - Σεμέν ντε φερ (Chemin de fer). ε) Αμερικάνικα ζάρια (Craps). στ) Ελληνικά ζάρια. ζ) Πόκερ (Poker) και παραλλαγές του πόκερ. η) Ηλεκτρονικά τυχερά παίγνια που διεξάγονται σε μηχανήματα με εγκατεστημένο επί αυτών λογισμικό τυχερών παιγνίων (slot machines). θ)

προσφέρονται και διαδικτυακά, μέσω των 24 εταιριών που έχουν λάβει την προσωρινή άδεια παροχής τυχερών παιγνίων.

49. Το αθλητικό στοίχημα αφορά την προσπάθεια επίτευξης κέρδους μέσω της πρόβλεψης αποτελεσμάτων κλπ στοιχείων αθλητικών αναμετρήσεων (κυρίως ποδοσφαίρου). Οι πιθανότητες νίκης ενός παίκτη βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις γνώσεις του για το άθλημα και τα χαρακτηριστικά των αντίπαλων ομάδων, απαιτείται, δηλαδή, κάποιο επίπεδο εξειδικευμένης γνώσης για την επίτευξη επιτυχημένης πρόβλεψης. Μπορεί να διεξαχθεί, τόσο σε πρακτορεία όσο και διαδικτυακά, μέσω σχετικών εφαρμογών. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τα παίγνια Πάμε Στοίχημα και Στοίχημα Live του ΟΠΑΠ, καθώς και τα αντίστοιχα παίγνια των 24 προσωρινά αδειοδοτημένων διαδικτυακών παρόχων.

50. Το ιπποδρομιακό στοίχημα αφορά την προσπάθεια επίτευξης κέρδους μέσω της πρόβλεψης αποτελεσμάτων κλπ στοιχείων ιπποδρομιακών αγώνων. Οι πιθανότητες νίκης είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη γνώση της κατάστασης κάθε ίππου, αναβάτη κλπ, απαιτείται δηλαδή εξειδικευμένη γνώση πάνω σε ιπποδρομιακά θέματα. Το ιπποδρομιακό στοίχημα προσφέρεται στο χώρο του ιπποδρόμου, αλλά και σε συνεργαζόμενα πρακτορεία του ΟΔΙΕ.

6.3 ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

51. Η εποπτεία του τομέα των τυχερών παιγνίων υπάγεται στην αρμοδιότητα της Ε.Ε.Ε.Π., η οποία συστάθηκε δυνάμει του άρθρου 16 του ν. 3229/2004[83] και λειτουργεί πλέον ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή[84]. Σύμφωνα δε με το άρθρο 17 του ιδίου νόμου, όπου καθορίζονται οι αρμοδιότητες της Ε.Ε.Ε.Π.[85], αυτές καταλαμβάνουν τα Κρατικά Λαχεία, τον «Ιππόδρομο» (όπως επί λέξει αναφέρεται), τα εκεί αναφερόμενα παίγνια της ΟΠΑΠ (ΞΥΣΤΟ, ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΤΟ, ΠΡΟΠΟ, ΤΖΟΚΕΡ), καθώς και κάθε άλλο τυχερό παίγνιο που είχε τεθεί σε λειτουργία κατά την έναρξη ισχύος του οικείου εδαφίου της ανωτέρω διάταξης. Βάσει της ίδιας διάταξης, η Ε.Ε.Ε.Π. μεταξύ άλλων καταρτίζει ειδικό κανονισμό ελέγχου για κάθε τυχερό παίγνιο[86].

52. Πέραν των προβλεπόμενων στο ως άνω άρθρο αρμοδιοτήτων της, η Ε.Ε.Ε.Π. ασκεί και τις αρμοδιότητες που της απονέμονται δυνάμει του άρθρου 28 του ν. 4002/2011. Συγκεκριμένα σύμφωνα με την παρ. 1 του εν λόγω άρθρου είναι αρμόδια για την έκδοση των αδειών, τις πιστοποιήσεις, την εποπτεία και τον έλεγχο διεξαγωγής και εκμετάλλευσης παιγνίων, ενώ μεταξύ των αρμοδιοτήτων που παρατίθενται στην παρ. 3 αυτού περιλαμβάνεται η κατάρτιση του Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων[87], ο οποίος σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ. 3 του ιδίου νόμου θεσπίζεται με Π.Δ. κατόπιν εισήγησης της Ε.Ε.Ε.Π. Στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού εμπίπτουν και τα κάθε μορφής ιπποδρομιακά στοιχήματα καθώς και τα παίγνια που διεξάγει η ΟΠΑΠ, όπως ορίζεται στο άρθρο 13 παρ. 7θ του ν. 4111/2013 και στο άρθρο 27 παρ. 2 στ. β του ν. 2843/2000[88], αντίστοιχα.

53. Σύμφωνα δε με το άρθρο 29 παρ. 3 υπό στ. 17 και παρ. 4 του ν. 4002/2011 ο ως άνω Κανονισμός Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων καθορίζει μεταξύ άλλων την εμπορική επικοινωνία των παιγνίων και ζητήματα σχετικά με τη διαφήμιση και τους κανόνες δεοντολογίας που διέπουν τις σχετικές δραστηριότητες. Επίσης, με τον προαναφερόμενο Κανονισμό θα καθορίζονται τα είδη στοιχήματος[89]. Συναφώς προς τα ανωτέρω, το άρθρο 26 παρ. 2 του ιδίου νόμου προβλέπει ότι οι διατάξεις του, πλην αυτών που αναφέρονται στην Ε.Ε.Ε.Π. και του άρθρου 35 περί εμπορικής επικοινωνίας, δεν εφαρμόζονται στα τυχερά παίγνια που κατά την έναρξη ισχύος του διεξάγει η ΟΠΑΠ και ο ΟΔΙΕ (καθώς και τα επίγεια καζίνο), διότι για τα παίγνια αυτά ισχύουν ειδικές διατάξεις. Παρόμοια πρόβλεψη περιλαμβάνεται και στο άρθρο 54 παρ. 8 του ανωτέρω νόμου.

54. Μέχρι την έκδοση του Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων τα διεπόμενα από αυτόν θέματα

Ηλεκτρονική ρουλέτα (Electronic Roulette). ι) Οποιοδήποτε άλλο παιχνίδι, για το οποίο έχει προηγουμένως χορηγηθεί άδεια καταλληλότητας.

[83] «Εποπτεία της ιδιωτικής ασφάλισης, εποπτεία και έλεγχος τυχερών παιχνιδιών, εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄ 38/10.2.2004).

[84] Βλ. άρθρο 7 παρ. 10 του ν. 4038/2012 (ΦΕΚ Α΄ 14/2.2.2012).

[85] Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο, όπως ισχύει σήμερα, «Η Επιτροπή έχει τις εξής αρμοδιότητες:

α) Παρακολουθεί και ελέγχει τα καζίνο και τη διεξαγωγή κάθε τυχερού παιχνιδιού, που διεξάγεται ύστερα από άδεια που έχει χορηγηθεί από την αρμόδια κατά περίπτωση αρχή. Τα τυχερά παιχνίδια, ο έλεγχος των οποίων υπάγεται στην αρμοδιότητα της Επιτροπής είναι: τα Κρατικά Λαχεία, ο Ιππόδρομος, το Ξυστό, το Λόττο, το Πρώτο, το ΠΡΟΠΟ, το Τζόκερ , όπως επίσης και κάθε τυχερό παιχνίδι, που ήδη λειτουργεί ή έχει τεθεί σε λειτουργία μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος εδαφίου.

δ) Συγκεντρώνει, μελετά και επεξεργάζεται στοιχεία σχετικά με τα έσοδα του Δημοσίου από τη λειτουργία των τυχερών παιχνιδιών και τη διεξαγωγή τους.

ε) Μελετά και αξιολογεί το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των τυχερών παιχνιδιών, καθώς και των συστημάτων ελέγχου αυτών και της διασφάλισης των οικονομικών συμφερόντων του Δημοσίου.

στ) Καταρτίζει ειδικό κανονισμό ελέγχου κάθε τυχερού παιχνιδιού.

ζ) Εισηγείται τη λήψη μέτρων βελτίωσης του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για τη διασφάλιση των συμφερόντων του Δημοσίου και την προστασία των παικτών.

θ) Συλλέγει, οργανώνει, επεξεργάζεται και αξιολογεί, υπό τον όρο της εχεμύθειας και της προστασίας του επιχειρηματικού και άλλων απορρήτων, καθώς και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα αναγκαία για την εκπλήρωση της αποστολής της τεχνικό, οικονομικό, λογιστικό, εμπορικό και άλλα συναφή στοιχεία, που αφορούν τα πρόσωπα που ασκούν δραστηριότητα στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών.

ια) Συνεργάζεται με αντίστοιχες αρχές άλλων κρατών ή με διεθνείς οργανισμούς και συμμετέχει σε δραστηριότητες των εν λόγω αρχών και οργανισμών».

[86] Βλ. εδ. στ.

[87] Ή Κανονισμού Παιγνίων (βλ. άρθρο 29 παρ. 3 του ως άνω νόμου, στο τελευταίο εδάφιο του οποίου μάλιστα αναφέρεται ότι «Όπου, στις κείμενες διατάξεις, αναφέρεται ο Κανονισμός Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων εννοείται ο Κανονισμός Παιγνίων»).

[88] «Εκσυγχρονισμός των χρηματιστηριακών συναλλαγών, εισαγωγή εταιριών επενδύσεων στην ποντοπόρο ναυτιλία στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄ 219/12.10.2000).

[89] Βλ. άρθρο 25 υπό γ του ως άνω νόμου.

ρυθμίζονται με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.[90], ενώ μέχρι τότε εξακολουθούν να ισχύουν οι υφιστάμενοι κανονισμοί διεξαγωγής των παιγνίων της ΟΠΑΠ, οι οποίοι έχουν εγκριθεί με υπουργικές αποφάσεις[91]. Δεδομένου ότι δεν έχει θεσπιστεί ακόμη ο ως άνω Κανονισμός, έχουν εκδοθεί μεταξύ άλλων οι ακόλουθες αποφάσεις της Ε.Ε.Ε.Π.[92]:

α) η με αριθμ. 103/7/25.4.2014 απόφαση[93] σχετικά με τη ρύθμιση θεμάτων του Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου του παιγνίου των Κρατικών Λαχείων. Η απόφαση αυτή προβλέπει ένα πλέγμα διατάξεων σχετικά με την εποπτεία της διεξαγωγής των Κρατικών Λαχείων. Ενδεικτικά αναφέρεται[94] η εκπόνηση από το φορέα εκμετάλλευσης σχεδίου ειδικού κανονισμού για κάθε Λαχείο, το οποίο θα εγκρίνεται από την Ε.Ε.Ε.Π. και θα περιλαμβάνει τους όρους, τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες, τους ειδικούς κανόνες λειτουργίας του συγκεκριμένου Λαχείου, τα μέσα λειτουργίας και διεξαγωγής αυτού, καθώς και το γενικό πλαίσιο κληρώσεων, ώστε να είναι εφικτή η πλήρης εποπτεία εκ μέρους της Ε.Ε.Ε.Π.[95] Επίσης, προβλέπεται η γνωστοποίηση στην Ε.Ε.Ε.Π του συστήματος διανομής κερδών[96] και στοιχείων σχετικά με τις πωλήσεις, την προμήθεια των πωλητών και τις δαπάνες εμπορικής επικοινωνίας[97], καθώς και η άσκηση ελέγχου από την Ε.Ε.Ε.Π. επί των σημείων χονδρικής και λιανικής πώλησης[98].

β) η με αριθμ. 143/2/6.2.2015 απόφαση[99] σχετικά με τη ρύθμιση θεμάτων διεξαγωγής και ελέγχου τυχερών παιγνίων που διεξάγονται μέσω παιγνιομηχανημάτων τύπου VLT.

γ) η με αριθμ. 105/2/16.5.2014 απόφαση[100] σχετικά με τη ρύθμιση θεμάτων διεξαγωγής και ελέγχου παιγνίων στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης της ΟΠΑΠ μέσω διαδικτύου, η οποία σύμφωνα με το άρθρο 1.1 ισχύει συμπληρωματικά προς τον Κανονισμό οργάνωσης, λειτουργίας και διεξαγωγής των παιγνίων στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης της ΟΠΑΠ[101], σε περίπτωση δε σύγκρουσης των διατάξεων των δύο νομοθετημάτων υπερισχύουν οι διατάξεις της απόφασης της Ε.Ε.Ε.Π. ως προς το πεδίο εφαρμογής τους. Στο πεδίο εφαρμογής της ανωτέρω απόφασης δεν περιλαμβάνεται η παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου που ανήκουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 4002/2011[102].

δ) η με αριθμ. 51/3/26.4.2013 απόφαση[103] σχετικά με τη ρύθμιση θεμάτων επιβολής διοικητικών κυρώσεων σε μη αδειοδοτημένους παρόχους τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου, όπου υπό άρθρο 1.2 διευκρινίζεται ότι στην έννοια του μη αδειοδοτημένου παρόχου δεν περιλαμβάνονται οι δραστηριοποιούμενες δυνάμει του άρθρου 50 παρ. 12 του ν. 4002/2011 εταιρίες για το διάστημα ισχύος του καθεστώτος αυτού.

ε) η με αριθμ. 108/2/6.6.2014 απόφαση[104] σχετικά με τη ρύθμιση θεμάτων εμπορικής επικοινωνίας τυχερών παιγνίων, όπου προβλέπεται μεταξύ άλλων η υποχρέωση των παρόχων υπηρεσιών τυχερών παιγνίων για εκπόνηση σχεδίου εμπορικής επικοινωνίας, το οποίο γνωστοποιείται στην Ε.Ε.Ε.Π.

55. Σημειώνεται, ότι ήδη έχει διαμορφωθεί σχέδιο απόφασης της Ε.Ε.Ε.Π. για τη ρύθμιση θεμάτων του κανονισμού διεξαγωγής και ελέγχου του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος[105]. Στο πεδίο εφαρμογής του εμπίπτει η διεξαγωγή του ανωτέρω στοιχήματος, τόσο με επίγεια μέσα όσο και μέσω διαδικτύου, ενώ δεν εμπίπτουν θέματα διοργάνωσης ιπποδρομιών[106]. Στο ως άνω σχέδιο προβλέπεται[107] μεταξύ άλλων ότι για κάθε τύπο στοιχήματος ο φορέας εκμετάλλευσης θα εκπονεί σχέδιο ειδικού κανονισμού σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις, ο οποίος θα περιλαμβάνει τουλάχιστον τους όρους, τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες, τους ειδικούς κανόνες διεξαγωγής του συγκεκριμένου τύπου στοιχήματος, τον τρόπο υπολογισμού των διανεμόμενων κερδών, τη μέθοδο υπολογισμού της απόδοσης, τον τρόπο γνωστοποίησης στους παίκτες του αποδιδόμενου κάθε φορά ποσοστού κέρδους, καθώς και τις μεθόδους τήρησης αρχείων και υποβολής αναφορών που θα εφαρμόσει ο φορέας εκμετάλλευσης, ώστε να είναι εφικτή η πλήρης εποπτεία και ο έλεγχος εκ μέρους της Ε.Ε.Ε.Π. Επίσης, ο φορέας εκμετάλλευσης θα εκπονεί σχέδιο εμπορικής επικοινωνίας[108]. Αμφότερα τα προαναφερόμενα σχέδια θα υποβάλλονται προς έγκριση στην Ε.Ε.Ε.Π. Επίσης, προβλέπεται η γνωστοποίηση στην Ε.Ε.Ε.Π στοιχείων σχετικά με τις πωλήσεις, την προμήθεια των πωλητών και τις δαπάνες εμπορικής επικοινωνίας[109].

56. Περαιτέρω, όπως προαναφέρθηκε, για όσα ζητήματα δεν έχουν ρυθμιστεί με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π., εξακολουθούν να ισχύουν οι υφιστάμενοι κανονισμοί διεξαγωγής των παιγνίων της ΟΠΑΠ. Στο πλαίσιο αυτό ισχύει ο Κανονισμός οργάνωσης, λειτουργίας και διεξαγωγής των παιχνιδιών στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης της ΟΠΑΠ. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 αυτού ο ως άνω Κανονισμός εφαρμόζεται σε όλα τα παι-

[90] Βλ. τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 54 παρ. 5 του ν. 4002/2011.
[91] Βλ. άρθρο 27 παρ. 2β εδ. β του ν. 2843/2000.
[92] Στις παρατιθέμενες αποφάσεις της Ε.Ε.Ε.Π. δεν περιλαμβάνονται όσες αφορούν τα διεξαγόμενα επιγείως παίγνια καζίνο, καθώς αυτά δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας υπόθεσης.
[93] ΦΕΚ Β΄ 1127/5.5.2014.
[94] Υπό άρθρο 3 παρ. 1.
[95] Προβλέπεται δε στο άρθρο 3 παρ. 3 η αρμοδιότητα της Ε.Ε.Ε.Π. να ζητά αυτεπαγγέλτως την τροποποίηση των σχετικών κανονισμών.
[96] Υπό άρθρο 6 παρ. 2.
[97] Υπό άρθρο 19.
[98] Βλ. άρθρα 15 παρ. 1 και 18 παρ. 2.
[99] ΦΕΚ Β΄ 328/10.3.2015.
[100] ΦΕΚ Β΄ 1330/26.5.2014.
[101] Βλ. κατωτέρω υπό παρ. 56.
[102] Βλ. άρθρο 1.3.
[103] ΦΕΚ Β΄ 1147/13.5.2013.
[104] ΦΕΚ Β΄ 1727/27.6.2014.
[105] Το ανωτέρω σχέδιο, το οποίο γνωστοποιήθηκε στο πλαίσιο της Οδηγίας 98/34 και βρίσκεται στην τελική φάση επεξεργασίας πριν από την έγκριση και δημοσίευσή του, βρίσκεται ανηρτημένο στην ιστοσελίδα της Ε.Ε.Ε.Π. (https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/ruthmisi-agoras-paignion/kanonismoi-klirosewn-stoiximaton).
[106] Βλ. άρθρο 2.4 και 2.5.
[107] Υπό άρθρο 6.1.
[108] Βλ. άρθρο 4.4.
[109] Υπό άρθρο 25.

χνίδια στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης που είναι δυνατόν να διοργανώνονται σε ομαδικά ή ατομικά αθλήματα και σε διάφορα άλλα μη αθλητικά γεγονότα (μη εξαιρουμένων των εικονικών γεγονότων, αθλητικών ή μη), η φύση των οποίων προσφέρεται για τη διεξαγωγή στοιχημάτων, στο δε άρθρο 2 παρ. 1 επαναλαμβάνονται τα προαναφερόμενα και προβλέπεται ρητά ότι στα ομαδικά αθλήματα περιλαμβάνονται και οι ιπποδρομίες. Περαιτέρω, σύμφωνα με την παρ. 3 του ιδίου άρθρου επιτρέπεται η συμμετοχή μόνο μέσω των πρακτορείων της ΟΠΑΠ και όχι με εναλλακτικούς τρόπους (π.χ. μέσω διαδικτύου). Συναφώς βάσει του άρθρου 3 της κοινής υπουργικής απόφασης 7209/8.3.2011 ορίζεται ότι ο Κανονισμός αφορά αποκλειστικά τα παίγνια που διεξάγει η ΟΠΑΠ και όχι τα παίγνια μέσω παιγνιομηχανημάτων ή διαδικτύου.

57. Παράλληλα, εξακολουθούν να βρίσκονται σε ισχύ οι κανονισμοί των παιγνίων ΚΙΝΟ, ΣΟΥΠΕΡ 3, ΣΟΥΠΕΡ 4, ΜΠΙΝΓΚΟ ΛΟΤΤΟ, ΤΖΟΚΕΡ, ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΤΟ, ΑΡΙΘΜΟΛΑΧΕΙΟ 5 ΑΠΟ 35, ΠΡΟΠΟ, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ και ΠΡΟΠΟ13. Ως προς το ειδικότερο ζήτημα του ύψους συμμετοχής του παίκτη, επισημαίνεται ότι για ορισμένα από τα παίγνια της ΟΠΑΠ αυτό καθορίζεται από το νόμο. Ειδικότερα, οι προαναφερόμενοι κανονισμοί των παιγνίων ΚΙΝΟ[110], ΣΟΥΠΕΡ 3[111], ΣΟΥΠΕΡ 4[112], ΜΠΙΝΓΚΟ ΛΟΤΤΟ[113], ΤΖΟΚΕΡ[114], ΛΟΤΤΟ[115], ΠΡΟΤΟ[116], ΑΡΙΘΜΟΛΑΧΕΙΟ 5 ΑΠΟ 35[117], ΠΡΟΠΟ[118], ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ[119] και ΠΡΟΠΟ13[120] προβλέπουν συγκεκριμένη τιμή συμμετοχής ανά στήλη, ενώ και ο Κανονισμός διεξαγωγής των παιγνίων στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης ορίζει ανώτατο όριο ως προς την αξία στήλης[121]. Επίσης, σχετικά με τα παίγνια που προσφέρονται μέσω παιγνιομηχανήματων στο άρθρο 32 παρ. 2 εδ. α και β του ν. 4002/2011 προβλέπεται ελάχιστο και μέγιστο ποσό συμμετοχής, το οποίο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π., ενώ παράλληλα σύμφωνα με το 39 παρ. 2 τελευταίο εδάφιο του ιδίου νόμου η τιμολογιακή πολιτική των παραχωρησιούχων εντάσσεται στο πλαίσιο της τιμολογιακής πολιτικής του κατόχου της άδειας.

58. Ως προς τα λοιπά παίγνια, συμπεριλαμβανομένου του ιπποδρομιακού στοιχήματος και του λαχείου sweepstake, δεν υφίστανται στο κείμενο νομοθετικό πλαίσιο αντίστοιχες διατάξεις. Επιπροσθέτως, μολονότι με το άρθρο 41 παρ. 3 του ν. 4024/2011[122] ορίζεται ότι στη σύμβαση παραχώρησης του δικαιώματος επί των Κρατικών Λαχείων θα ρυθμίζονται, μεταξύ άλλων, οι γενικοί όροι έκδοσης, λειτουργίας και διαχείρισης των Λαχείων, όπως ενδεικτικά ο καθορισμός της τιμής[123], στη σύμβαση παραχώρησης προβλέπεται[124] ότι τα ανωτέρω ζητήματα (ενδεικτικά αναφέρονται η τιμή των Κρατικών Λαχείων) μπορούν να καθορίζονται με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π. σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, χωρίς, ωστόσο, να υφίσταται στο κείμενο νομοθετικό πλαίσιο ρητή διάταξη που να απονέμει στην Ε.Ε.Ε.Π. την αρμοδιότητα καθορισμού της τιμής των παιγνίων. Από απάντηση της Ε.Ε.Ε.Π.[125] σε σχετικό ερώτημα της Υπηρεσίας […], […].

59. Όσον αφορά τα παίγνια της ΟΠΑΠ, η νομοθεσία θεσπίζει μία επιπλέον δικλείδα ελέγχου πέραν της εποπτείας που ασκεί η Ε.Ε.Ε.Π. Σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 3Α του ν. 4002/2011[126] προβλέπεται η σύσταση με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π. μίας τριμελούς επιτροπής ελέγχου[127], η οποία θα παρίσταται στις συνεδριάσεις του Δ.Σ. της ΟΠΑΠ με σκοπό την άσκηση εποπτείας για την τήρηση της κείμενης νομοθεσίας και των συμβατικών υποχρεώσεων της ΟΠΑΠ. Σε περίπτωση διαφωνίας της επιτροπής με τις προτεινόμενες ενώπιον του Δ.Σ. εισηγήσεις, η διαφωνία αυτή απευθύνεται εγγράφως προς το Δ.Σ. της ΟΠΑΠ και κοινοποιείται στην Ε.Ε.Ε.Π., η δε ΟΠΑΠ οφείλει να απόσχει από τη λήψη απόφασης. Επίσης, η επιτροπή εισηγείται στο Δ.Σ. μέτρα για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης της ΟΠΑΠ, ενημερώνει την Ε.Ε.Ε.Π. Γενικά σε κάθε περίπτωση που η επιτροπή διαπιστώσει μη συμμόρφωση της ΟΠΑΠ με τη νομοθεσία ή τις συμβατικές της υποχρεώσεις, θα ενημερώνει την Ε.Ε.Ε.Π.

60. Επισημαίνεται ότι οι τροποποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου που επήλθαν με το ν. 4141/2013 ακολού-

[110] Βλ. άρθρο 6 παρ. 1.
[111] Βλ. άρθρο 6 παρ. 1.
[112] Βλ. άρθρο 3 παρ. 2.
[113] Βλ. άρθρο 2 παρ. 9.
[114] Βλ. άρθρο 6 παρ. 1.
[115] Βλ. άρθρο 6 παρ. 1.
[116] Βλ. άρθρο 6 παρ. 1.
[117] Βλ. άρθρο 6 παρ. 1.
[118] Βλ. άρθρο 7 παρ. 1.
[119] Βλ. άρθρο 7 παρ. 1.
[120] Βλ. άρθρο 7 παρ. 1.
[121] Υπό άρθρο 2 παρ. 10.
[122] «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015» (ΦΕΚ Α΄ 226/27.10.2011).

[123] Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο «Στην άνω σύμβαση παραχώρησης θα ρυθμίζονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα θέματα: το τίμημα για την παραχώρηση, ο τρόπος καταβολής του τιμήματος, τυχόν θέματα αποζημίωσης και ευθύνη των μερών από τη σύμβαση, το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση και ο τρόπος επίλυσης των διαφορών των μερών, η διάρκεια της σύμβασης, οι όροι ανανέωσης ή και τροποποίησής της, και οι λόγοι καταγγελίας, οι εν γένει όροι έκδοσης, λειτουργίας και διαχείρισης των λαχείων από τον παραχωρησιούχο, όπως ενδεικτικά ο τρόπος καθορισμού της συχνότητας των κληρώσεων και η δυνατότητα έκδοσης λαχείων με κέρδος σε είδος, ο καθορισμός της τιμής πώλησης των λαχείων, οι όροι εμπορικής επικοινωνίας του παραχωρησιούχου και των πωλητών των λαχείων, οι όροι προστασίας των καταναλωτών, η προστασία προσωπικών δεδομένων, η οικονομική διαχείριση των κερδών από την εκμετάλλευση των λαχείων, οι όροι επιλογής των πωλητών των λαχείων και ο καθορισμός της προμήθειας τους, τα γεωγραφικά κριτήρια σημείων πώλησης των λαχείων, οι όροι επιτήρησης και ελέγχου του παραχωρησιούχου και των πωλητών των λαχείων από το Δημόσιο αναφορικά με θέματα που ρυθμίζει η σύμβαση παραχώρησης και η εκάστοτε κείμενη νομοθεσία ρύθμισης της αγοράς τυχερών παιγνίων, όροι προστασίας των συμμετεχόντων στην κλήρωση των λαχείων και ο τρόπος καταβολής των κερδών στους νικητές».
[124] Βλ. σελ. 4 υπό παρ. (Δ).
[125] Υπ’ αριθμ. πρωτ. 6582/26-8-2013.
[126] Η παράγραφος 3Α προστέθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 24 του ν. 4141/2013 (ΦΕΚ Α΄ 81/5.4.2013).
[127] Σε αυτή θα συμμετέχει ένα μέλος της Ε.Ε.Ε.Π.

θησαν την έκδοση από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΔΕΕ) απόφασης με ημερομηνία 24 Ιανουαρίου 2013 επί των συνεκδικαζομένων υποθέσεων C-186/11 και C-209/11 με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το ΣτΕ. Με την εν λόγω απόφασή του το ΔΕΕ έκρινε ότι εθνική κανονιστική ρύθμιση, η οποία παρέχει το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διαχειρίσεως, οργανώσεως και λειτουργίας των τυχερών παιγνίων σε έναν και μόνον οργανισμό, είναι συμβατή με τη ΣΛΕΕ, εφόσον α) η εν λόγω νομοθεσία, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των συγκεκριμένων λεπτομερειών εφαρμογής της (φύση οργανισμού, στον οποίο έχει παραχωρηθεί το μονοπώλιο, και τρόπος λειτουργίας του στην πράξη, προνόμια που απολαμβάνει, καθορισμός μέγιστου ποσού στοιχηματισμού ανά δελτίο και όχι ανά παίκτη), ανταποκρίνεται όντως στη μέριμνα για μείωση των δυνατοτήτων συμμετοχής σε παίγνια και για περιορισμό των δραστηριοτήτων στον τομέα αυτόν με συνεπή και συστηματικό τρόπο και β) ο ασκούμενος κρατικός έλεγχος ασκείται όντως προς επιδίωξη κατά συνεπή και συστηματικό τρόπο της καταπολέμησης της συναφούς προς τα τυχερά παίγνια εγκληματικότητας και είναι αποτελεσματικός, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι ένα τόσο περιοριστικό μέτρο, όπως ένα μονοπώλιο, πρέπει μεταξύ άλλων να υπόκειται σε αυστηρό έλεγχο από μέρους των δημοσίων αρχών[128].

61. Στην ελληνική έννομη τάξη η παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων υλοποιείται μέσω της παραχώρησης αποκλειστικών δικαιωμάτων, σε κάποιες δε περιπτώσεις η σχετική νομοθεσία προβλέπει την παραχώρηση απευθείας σε συγκεκριμένο παραχωρησιούχο, ενώ σε άλλες κατόπιν διενέργειας διαγωνισμού. Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα τα αποκλειστικά δικαιώματα που υφίστανται επί του παρόντος είναι τα εξής:

α) Δυνάμει του άρθρου 27 παρ. 2α[129] και 10[130] του ν. 2843/2000 και της από 15.12.2000 σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της ΟΠΑΠ έχει παραχωρηθεί στην τελευταία το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής των παιγνίων ΣΤΟΙΧΗΜΑ, ΠΡΟΠΟ, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ, ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΓΩΝΩΝ ΜΠΑΣΚΕΤ, ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΓΩΝΩΝ ΟΜΑΔΙΚΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ, ΤΖΟΚΕΡ, ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΤΟ, ΜΠΙΝΓΚΟ ΛΟΤΤΟ, ΚΙΝΟ, ΑΡΙΘΜΟΛΑΧΕΙΟ 5 από 35, ΣΟΥΠΕΡ 3 και ΣΟΥΠΕΡ 4. Η διάρκεια της σύμβασης αρχικά ορίστηκε μέχρι το 2020, αλλά ήδη με την από 12.12.2011 πρόσθετη πράξη παρατάθηκε μέχρι το 2030 για όλα τα παίγνια που αφορά η αρχική σύμβαση με οποιοδήποτε τρόπο και αν διεξάγονται (με επίγεια μέσα ή μέσω διαδικτύου) με εξαίρεση το παίγνιο ΣΤΟΙΧΗΜΑ μέσω διαδικτύου, ως προς το οποίο το αποκλειστικό δικαίωμα της ΟΠΑΠ ισχύει μέχρι το 2020.

β) Δυνάμει του άρθρου 39 παρ. 2[131] του ν. 4002/2011, της υπουργικής απόφασης 010010/4.11.2011[132] και της από 4.11.2011 σύμβασης παραχωρήθηκε στην ΟΠΑΠ δεκαετής άδεια για την εκμετάλλευση 35.000 παιγνιομηχανημάτων (video lottery terminals, εφεξής και VLTs), εκ των οποίων 16.500 θα εκμεταλλεύεται η ίδια η ΟΠΑΠ μέσω των πρακτορείων της και τα υπόλοιπά 18.500 θα τα λειτουργούν 4-10 παραχωρησιούχοι, προς τους οποίους θα παράσχει σχετική άδεια η ΟΠΑΠ κατόπιν διεθνούς διαγωνισμού. Η ΟΠΑΠ έχει δικαίωμα να ζητήσει την παράταση της άδειας για ίσο ή μικρότερο χρονικό διάστημα με αίτησή της τουλάχιστον ένα έτος πριν τη λήξη της.

γ) Δυνάμει του άρθρου 41[133] του ν. 4024/2011 και της από 30.7.2013 σύμβασης παραχωρήθηκε στην εταιρία του ομίλου ΟΠΑΠ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ Α.Ε. κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού για 12 έτη το αποκλειστικό δικαίωμα λειτουργίας των Κρατικών Λαχείων.

[128] Βλ. σκ. 20 επ.

[129] Η οποία ορίζει ότι «Με σύμβαση, που συνάπτεται μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου, εκπροσωπουμένου από τους Υπουργούς Οικονομικών και Πολιτισμού, αρμόδιο για θέματα αθλητισμού ή τα εξουσιοδοτημένα από αυτούς όργανα και του Ο.Π.Α.Π., παραχωρείται για χρονικό διάστημα είκοσι (20) ετών το αποκλειστικό δικαίωμα της διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας από τον Ο.Π.Α.Π. των παιγνιδιών που διεξάγονται σήμερα από αυτόν, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, καθώς και των παιγνιδιών «ΜΠΙΝΓΚΟ ΛΟΤΤΟ», «ΚΙΝΟ», «ΑΡΙΘΜΟΛΑΧΕΙΟ 5 από 35», «ΣΟΥΠΕΡ 3» και «ΣΟΥΠΕΡ 4», όπως αυτά, με τους τυχόν ειδικότερους διακριτικούς τους τίτλους, θα ορισθούν στους προβλεπόμενους στην παράγραφο 2β του παρόντος άρθρου κανονισμούς».

[130] Σύμφωνα με την οποία «Το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας του παιχνιδιού Προγνωστικά Αγώνων Μπάσκετ παραχωρείται στην Ο.Π.Α.Π. Α.Ε., με τροποποίηση της σύμβασης που έχει συναφθεί μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Ο.Π.Α.Π. Α.Ε., για χρόνο ίσο με τον απομένοντα για τη συμπλήρωση είκοσι (20) ετών από τη δημοσίευση του n. 2843/2000 … Το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας του παιχνιδιού Προγνωστικά Αγώνων Ομαδικών Αθλημάτων παραχωρείται στην Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. με τροποποίηση της σύμβασης που έχει συναφθεί μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. για χρόνο ίσο με τον απομένοντα για τη συμπλήρωση είκοσι (20) ετών από τη δημοσίευση του ν. 2843/2000».

[131] Η οποία προβλέπει ότι «Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών χορηγείται μια άδεια στην ΟΠΑΠ Α.Ε. σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 27 του ν. 2843/2000 (Α` 219) για το σύνολο των 35.000 παιγνιομηχανημάτων. Από τα ανωτέρω, τα 16.500 παιγνιομηχανήματα εγκαθίστανται και εκμεταλλεύονται από την ΟΠΑΠ Α.Ε. μέσω των πρακτορείων της και τα υπόλοιπα 18.500 παιγνιομηχανήματα εγκαθίστανται σε αμιγείς χώρους, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των άρθρων 42 και 43, και εκμεταλλεύονται από παραχωρησιούχους προς τους οποίους η ΟΠΑΠ Α.Ε. παραχωρεί το δικαίωμα εγκατάστασης και εκμετάλλευσης τους, σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παράγραφο 6 …».

[132] «Χορήγηση άδειας στην ΟΠΑΠ Α.Ε. για τα 35.000 παιγνιομηχανήματα του άρθρου 39 του ν. 4002/2011» (ΦΕΚ Β΄ 2503/4.11.2011).

[133] Σύμφωνα με την παρ. 1 του οποίου «Ο Υπουργός Οικονομικών ή το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε. μπορούν να αναθέτουν με σύμβαση παραχώρησης κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού σε εταιρεία ειδικού σκοπού, το αποκλειστικό δικαίωμα παραγωγής, διαχείρισης, λειτουργίας προβολής και εν γένει εκμετάλλευσης των λαχείων, που εποπτεύονται από τη Διεύθυνση Κρατικών Λαχείων του Υπουργείου Οικονομικών και συγκεκριμένα του Στιγμιαίου Κρατικού Λαχείου του άρθρου 17 του ν. 1947/1991 (Α΄ 70), του Στεγαστικού Λαχείου του άρθρου 17 του ν. 1947/1991 (Α΄ 70), του Κρατικού Λαχείου υπέρ Κοινωνικής Αντιλήψεως, με βάση τα οριζόμενα στον α.ν. 143/1967 της 28/30.9.1967 (Α΄ 165), του Λαϊκού Λαχείου όπως ορίζεται στο ν. ΓΝΖ/1905 (Α΄ 120) σε συνδυασμό με την υπουργική απόφαση Μ14724/1941 (Β΄ 114), του Εθνικού Λαχείου σύμφωνα με όσα ορίζονται στο ν. 339/1936 σε συνδυασμό με την ΕΔΚΛ 1419/1937 «Περί Ιδρύσεως Εθνικού Λαχείου» (Β΄ 80) και του Έκτακτου ή Ειδικού Λαχείου που κληρώνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση Κρατικών Λαχείων (AELLE) του άρθρου 10 του ν. 2515/1997 (Α΄ 154)».

δ) Δυνάμει του ν. 2206/1994[134] έχουν παραχωρηθεί σε επιχειρήσεις άδειες λειτουργίας καζίνο (επίγειων) κατόπιν διενέργειας διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού.

ε) Όσον αφορά το ιπποδρομιακό στοίχημα, με τον α.ν. 598/1968[135] και το π.δ. 56/1999[136] είχε παραχωρηθεί στον ΟΔΙΕ το αποκλειστικό δικαίωμα διοργάνωσης ιπποδρομιών στην ελληνική επικράτεια και διεξαγωγής ιπποδρομιακών αμοιβαίων στοιχημάτων, το δε νομικό πλαίσιο που διέπει την με την υπό κρίση πράξη παραχώρηση εκτέθηκε ανωτέρω υπό 1.

62. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ. 9[137] του ν. 2843/2000, σε περίπτωση που επιτρέπει εκ του νόμου η διεξαγωγή οποιουδήποτε νέου παιγνίου, η ΟΠΑΠ έχει δικαίωμα πρώτης προτίμησης στην ανάληψη και διεξαγωγή του. Περαιτέρω, η ίδια διάταξη προβλέπει ότι η ΟΠΑΠ έχει αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής κάθε μελλοντικού παιγνίου που αφορά αθλητικά γεγονότα.

63. Η διεξαγωγή τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου διέπεται από το άρθρο 45 του ν. 4002/2011, το οποίο προβλέπει ότι αυτή ανήκει στην αποκλειστική δικαιοδοσία του Ελληνικού Δημοσίου και ασκείται μέσω παρόχων που αδειοδοτούνται ειδικά προς τούτο κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού. Η άδεια είναι 5ετής και κάθε αδειούχος έχει δικαίωμα να ζητήσει την παράτασή της για ίσο ή μικρότερο χρονικό διάστημα με αίτησή του τουλάχιστον ένα έτος πριν τη λήξη της. Ο προαναφερόμενος διαγωνισμός δεν έχει διενεργηθεί, σύμφωνα δε με το άρθρο 50 παρ. 12[138] του ιδίου νόμου κατά τη μεταβατική περίοδο μέχρι την εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων εταιρίες παροχής υπηρεσιών στοιχημάτων και τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου με νόμιμη εγκατάσταση σε κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και νόμιμη άδεια λειτουργίας μπορούν να συνεχίσουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους με την προϋπόθεση υπαγωγής τους αναδρομικά στο φορολογικό καθεστώς των άρθρων 45-50 του ως άνω νόμου[139]. Διευκρινίζεται, ωστόσο, ότι η υπαγωγή στο ως άνω καθεστώς δεν προδικάζει την παροχή αδείας. Σε εκτέλεση της ανωτέρω διάταξης 24 εταιρίες έχουν υπαχθεί στο προαναφερόμενο φορολογικό καθεστώς[140] και παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων διαδικτυακά.

64. Σημειώνεται ότι η ΟΠΑΠ αμφισβητεί τη νομιμότητα παροχής υπηρεσιών αθλητικού στοιχηματισμού μέσω του διαδικτύου από τις ανωτέρω εταιρίες, […][141][…].

65. Η ΟΠΑΠ επίσης θεωρεί ότι σύμφωνα με την υπουργική απόφαση 010010/4.11.2011 […]. Σημειώνεται ότι βάσει της παρ. 10 της ανωτέρω υπουργικής απόφασης ορίζεται ότι «Παίγνια Τύπου Καζίνο (casino games] με γεννήτρια τυχαίων αριθμών (random number generator - RNG) θα διεξάγονται μόνον μέσω των παιγνιομηχανημάτων, η εγκατάσταση και εκμετάλλευση των οποίων ρυθμίζονται με την παρούσα, αποκλειομένου οποιουδήποτε άλλου μέσου διεξαγωγής τους, μη θιγομένων των διατάξεων περί καζίνο. Παίγνια τύπου καζίνο (casino games) με γεννήτρια τυχαίων αριθμών (random number generator - RNG) σημαίνει τα παίγνια το αποτέλεσμα των οποίων παράγεται με γεννήτρια τυχαίων αριθμών (ενδεικτικά παίγνια τροχών (reel games), πόκερ, μπλακ τζακ, ρουλέτα)». Τέλος, η ΟΠΑΠ αναφέρει ότι στο πλαίσιο της κοινοποίησης του ν. 4002/2011 στις αρμόδιες υπηρεσίες της Ε.Επ. και με σκοπό την αποσαφήνισή του το Ελληνικό Δημόσιο έχει δεσμευτεί να υλοποιήσει πρόσθετα μέτρα […][142].

---

[134] «Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, έλεγχος καζίνων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄ 62/20.4.1994).

[135] «Περί ιδρύσεως Οργανισμού τελέσεως Ιπποδρομιών και άλλων τινών διατάξεων» (ΦΕΚ Α΄ 256/9.11.1968).

[136] «Μετατροπή του Οργανισμού Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος (ΟΔΙΕ) σε ανώνυμη εταιρεία (ΑΕ)» (ΦΕΚ Β΄ 59/26.3.1999).

[137] Η οποία ορίζει ότι «α. Σε περίπτωση που επιτρέπει από το νόμο η διεξαγωγή οποιουδήποτε νέου παιγνιδιού, εκτός από τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2α, συγκροτείται, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Πολιτισμού, αρμόδιου για θέματα αθλητισμού, ειδική Επιτροπή. με έργο τη διαμόρφωση των όρων και προϋποθέσεων και του καθορισμού του ανταλλάγματος για την παραχώρηση διεξαγωγής του παιγνιδιού στον Ο.Π.Α.Π. Ο Ο.Π.Α.Π, στον οποίο αποστέλλεται υποχρεωτικά αντίγραφο της εκθέσεως της παραπάνω Επιτροπής, δικαιούται να αναλάβει τη διεξαγωγή και τη διαχείριση, οργάνωση και λειτουργία του παιγνιδιού, εφόσον δηλώσει τούτο ρητά μέσα στην τασσόμενη από το Δημόσιο προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τεσσάρων (4) μηνών. Εάν ο Ο.Π.Α.Π. αρνηθεί να αναλάβει τη διεξαγωγή του παιγνιδιού ή παρέλθει η παραπάνω προθεσμία, το Δημόσιο μπορεί να αναλάβει το ίδιο τη διεξαγωγή του. Εάν η διεξαγωγή του συγκεκριμένου παιγνιδιού επιτραπεί να ανατεθεί σε τρίτο, το αντάλλαγμα δεν μπορεί να είναι κατώτερο από αυτό που προτάθηκε στον Ο.Π.Α.Π. Ειδικά για κάθε μελλοντικό παιγνίδι που αφορά αθλητικά γεγονότα, η διεξαγωγή τους μπορεί να γίνει αποκλειστικά και μόνο από τον Ο.Π.Α.Π. … γ. Το υπέρ του Ο.Π.Α.Π. δικαίωμα της παραγράφου αυτής θα ισχύει για τα είκοσι (20) έτη από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου».

[138] Η οποία προβλέπει ότι «Εταιρείες παροχής υπηρεσιών στοιχημάτων και τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου που είναι νόμιμα εγκατεστημένες σε κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού χώρου και κατέχουν σχετική νόμιμη άδεια λειτουργίας και παροχής τέτοιων υπηρεσιών, μπορούν να συνεχίσουν την παροχή υπηρεσιών στη μεταβατική περίοδο μέχρι την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου αυτού που διέπουν το διαδικτυακό στοίχημα και τη χορήγηση των σχετικών αδειών μόνον εφόσον υπαχθούν αμέσως και οικειοθελώς στο φορολογικό καθεστώς των άρθρων 45 έως 50 του νόμου αυτού, αναδρομικά στο πλαίσιο του άρθρου 78 παρ. 2 του Συντάγματος. Κάθε σχετική λεπτομέρεια καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών. Η εφαρμογή της παραγράφου αυτής δεν θίγει τη σχετική αποκλειστική δικαιοδοσία του Ελληνικού Δημοσίου, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο νόμο αυτόν και δεν προδικάζει την παροχή άδειας κατά το άρθρο 45».

[139] Σε εκτέλεση του άρθρου 50 παρ. 12 του ν. 4002/2011 έχει εκδοθεί η ΠΟΛ 1248/13.12.2011 με τίτλο «Υπαγωγή Εταιρειών παροχής υπηρεσιών στοιχημάτων και τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου στο φορολογικό καθεστώς της μεταβατικής περιόδου της παρ. 12 του άρθρου 50 του ν. 4002/2011» (ΦΕΚ Β΄ 2854/16.12.2011).

[140] Βλ. ιστοσελίδα της Ε.Ε.Ε.Π. (https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/paignia/oi-foreis-dieksagogis-tyxeron-paignion), καθώς και του Υπουργείου Οικονομικών (http://old.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/id/adce2057-71fb-4925-b094-42ca230af81f).

[141] Σύμφωνα με το οποίο «Οι διατάξεις του παρόντος νόμου, εκτός από τις διατάξεις που αναφέρονται στην Ε.Ε.Ε.Π. και το άρθρο 35, δεν εφαρμόζονται για τα τυχερά παίγνια που διεξάγονται ή για τα οποία έχει ήδη χορηγηθεί άδεια κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου στα καζίνο και στις εταιρίες Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. και Ο.Δ.Ι.Ε. Α.Ε., για τα οποία εφαρμόζονται οι ειδικές γι’ αυτά διατάξεις».

[142] Αναλυτικά περί των θέσεων της ΟΠΑΠ επί του ως άνω ζητήματος βλ. υπ’ αριθμ. πρωτ. 1588/3.3.2015 έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, υποσ. 19.

6.4 ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΛΑΔΟΥ

66. Ο κύκλος εργασιών (το συνολικό χρηματικό ποσό που παίζουν οι παίκτες στα τυχερά παίγνια)[143] των ανωτέρω φορέων διεξαγωγής τυχερών παιγνίων (πλην των 24 εταιριών διαδικτύου[144]) ανήλθε το 2013 σε €5,495 δισ. καταγράφοντας μείωση κατά 8,6% έναντι του 2012, βάσει στοιχείων της ΕΕΕΠ. Αντίστοιχα, ο κύκλος εργασιών που προέρχεται από τις προαναφερθείσες 24 εταιρίες που έχουν λάβει προσωρινή άδεια για παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου ανήλθε, κατά το τελευταίο διαθέσιμο έτος (2012), στα €8,153 εκατ. Περαιτέρω, σύμφωνα με εκτιμήσεις[145], ο συνολικός τζίρος του παράνομου διαδικτυακού στοιχήματος προσεγγίζει (ή και υπερβαίνει) το €1 δισ., ενώ στα μη νόμιμα επίγεια καταστήματα λειτουργούν 60.000 έως 100.000 παιγνιομηχανές (VLTs), με τζίρο που προσεγγίζει τα 4 με 5 δισ. ευρώ. Συνεπώς, πρόκειται για ένα κλάδο με συνολικό μικτό τζίρο (νόμιμο ή παράνομο) που προσεγγίζει τα €11-12 δισ.

Πίνακας 6: Κύκλος εργασιών τυχερών παιγνίων, 2009-2013 (Ποσά σε χιλ. €)

ΠΑΡΟΧΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ	2009	2010	2011	2012	2013
ΟΠΑΠ ΑΕ	5.222.199	4.937.530	4.172.459	3.775.251	3.504.294
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΖΙΝΟ	2.839.588	2.585.937	2.239.463	1.890.156	1.687.605
ΚΡΑΤΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ (νυν Ελληνικά Λαχεία ΑΕ)	471.601	347.638	299.894	263.880	238.226
ΟΔΙΕ ΑΕ	260.095	193.433	123.462	84.388	65.022
ΣΥΝΟΛΟ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	8.793.483	8.064.538	6.835.278	6.013.675	5.495.147
ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	-	384	3.376	8.153	-

Πηγή: ΕΕΕΠ

67. Επίσης, τα Ακαθάριστα Έσοδα Τυχερών Παιγνίων (Gross Gaming Revenue, εφεξής και GGR)[146] των ανωτέρω φορέων διεξαγωγής τυχερών παιγνίων (πλην των 24 εταιριών διαδικτύου) ανήλθαν το 2013, βάσει των στοιχείων της ΕΕΕΠ, στα €1,555 δισ., παρουσιάζοντας πτώση κατά 7,5% έναντι του 2012.

Πίνακας 7: GGR τυχερών παιγνίων, 2009-2013 (Ποσά σε χιλ. €)

ΠΑΡΟΧΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ	2009	2010	2011	2012	2013
ΟΠΑΠ ΑΕ	1.705.200	1.582.854	1.348.933	1.235.082	1.150.146
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΖΙΝΟ	626.074	513.435	419.720	330.169	298.665
ΚΡΑΤΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ	156.536	128.486	111.385	97.509	90.898
ΟΔΙΕ ΑΕ	52.113	39.236	27.429	20.287	15.816
ΣΥΝΟΛΟ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	2.539.923	2.264.011	1.907.467	1.683.047	1.555.525
ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	-	64	282	1.978	-

Πηγή: ΕΕΕΠ

68. Αντίστοιχα, το GGR των προαναφερθεισών 24 εταιριών διαδικτύου ανήλθε το 2012 στα €1,978 εκατ.

6.5 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΠΑΙΓΝΙΩΝ

69. Τα παίγνια που προσφέρει μέχρι σήμερα ο ΟΔΙΕ και τα οποία περιλαμβάνονται στο παραχωρούμενο Δικαίωμα είναι το Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό Στοίχημα (εφεξής και «Ιπποδρομιακό Στοίχημα» ή «Αμοιβαίο Στοίχημα») και το Λαχειοφόρο ή Πρόσθετο Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό Στοίχημα (εφεξής και «sweepstake» ή «Ιπποδρομιακό Λαχείο»).

6.5.1 Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό Στοίχημα

70. Το ιπποδρομιακό στοίχημα είναι το κατεξοχήν παίγνιο στοιχηματισμού επί ιπποδρομιών, το οποίο έλκει τη μεγάλη πλειοψηφία των φίλων του ιπποδρόμου στην Ελλάδα. Το παίγνιο διενεργείται επί ιπποδρομιών που διεξάγονται στον ελληνικό ιππόδρομο (ημεδαπές ιπποδρομίες) ή επί ιπποδρομιών που διεξάγονται σε ιππόδρομους άλλων χωρών (αλλοδαπές

143 Ο κύκλος εργασιών είναι το συνολικό χρηματικό ποσό που παίζουν οι παίκτες στα τυχερά παίγνια. Βλ. https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/i-agora-paignion/ellada.

144 Αφορά εταιρίες παροχής τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου (κυρίως αθλητικού στοιχήματος) που έχουν υπαχθεί στο μεταβατικό καθεστώς της παραγράφου 12 του άρθρου 50 του ν.4002/2011.

145 Βλ. σχετικά http://www.kathimerini.gr/770746/article/proswpa/synentey3eis/ey-giannakopoylos-o-paranomos-tzogos-sthn-ellada-exei-megalytero-tziro-apo-th-nomimh-agora.

146 Ο όρος «Ακαθάριστα Έσοδα Τυχερών Παιγνίων» (στην πράξη είναι τα μικτά κέρδη) ή Gross Gaming Revenue (GGR) αναφέρεται στο ποσό που απομένει, εάν αφαιρεθούν από τον Κύκλο Εργασιών Τυχερών Παιγνίων τα κέρδη που αποδόθηκαν στους παίκτες. Η σημασία του προκύπτει από το σχετικό ορισμό της American Gaming Association (http://www.americangaming.org/industry-resources/research/fact-sheets/gaming-revenue-10-year-trends), όπου αναφέρεται ότι «GGR is the figure used to determine what a casino, racetrack, lottery or other gaming operation earns before taxes, salaries and other expenses are paid—the equivalent of “sales,” not “profit.”». Επίσης, στην έρευνα Project Olympus-Management Presentation - 2012 της ΟΠΑΠ, ο όρος που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό του συνολικού μεγέθους της αγοράς είναι αυτός του GGR και όχι του μικτού Κύκλου Εργασιών.

ιπποδρομίες[147]). Ο παίκτης μπορεί να παίξει ιπποδρομιακό στοίχημα στο χώρο του ιπποδρόμου, στα πρακτορεία του ΟΔΙΕ και στα συνεργαζόμενα με τον ΟΔΙΕ πρακτορεία που τυγχάνει να είναι παράλληλα και πρακτορεία του ΟΠΑΠ. Οι βασικοί κανόνες λειτουργίας του παιγνίου είναι οι εξής[148]:

(i) Οι παίκτες έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν από ένα εύρος απλών ή συνδυαστικών στοιχημάτων (γκανιάν, πλασέ, δίδυμο, φόρκαστ, τρίδυμο, κλπ), ώστε να ποντάρουν σε έναν ή περισσότερους ίππους κάθε ιπποδρομίας, προβλέποντας το νικητή της κούρσας, τη σειρά κατάταξης κλπ.

(ii) Για κάθε ιπποδρομιακή συγκέντρωση (ημέρα) εκδίδεται το επίσημο πρόγραμμα ιπποδρομιών, σύμφωνα με το οποίο διεξάγονται οι ιπποδρομίες (διαδρομές). Κάθε επίσημο πρόγραμμα περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία: ημερομηνία, ώρα και όρους κάθε ιπποδρομίας, τους ίππους με όλα τα στοιχεία τους, τους ιπποπαραγωγούς, τους προπονητές, τους αναβάτες, τη σειρά εκκίνησης, τις παρωπίδες των ίππων, τα βραβεία, κ.ά.

(iii) Δεν επιτρέπεται καμία αλλαγή στο πρόγραμμα ημέρας μετά την έναρξη πώλησης στοιχημάτων. Τα ονόματα των αναβατών εμφανίζονται σε ειδικούς πίνακες πριν από κάθε διαδρομή.

(iv) Τα δελτία του αμοιβαίου στοιχήματος εκδίδονται μέχρι τη στιγμή εκκίνησης των ίππων της ιπποδρομίας την οποία αφορούν και μόνο από τις τερματικές μηχανές του ιπποδρόμου ή των πρακτορείων του φορέα εκμετάλλευσης (επί του παρόντος του ΟΔΙΕ).

(v) Δεν υπάρχει προκαθορισμένη απόδοση, αλλά οι νικητές μοιράζονται το ποσό της δεξαμενής πληρωμών (pay out pool)[149]. Το ποσό της δεξαμενής πληρωμών προκύπτει, όταν από το συνολικό ποσό των συμμετοχών (σύνολο στοιχημάτων) αφαιρεθεί η προκαθορισμένη προμήθεια (γκανιότα/rake) του φορέα εκμετάλλευσης, καθώς και το τυχόν ποσό που χρησιμοποιείται για τη διοργάνωση τζάκποτ και την ενίσχυση των αποδόσεων (δεξαμενή αποταμίευσης - seed pool)[150].

71. Τα παραπάνω ισχύουν για τα ημεδαπά αμοιβαία στοιχήματα, ήτοι τα αμοιβαία στοιχήματα που διοργανώνονται στην Ελλάδα επί ημεδαπών ιπποδρομιών και τα αμοιβαία στοιχήματα επί αλλοδαπών ιπποδρομιών που διεξάγονται μέσω του συγκεντρωτή αμοιβαίου στοιχήματος (totalizator) του φορέα εκμετάλλευσης (ΟΔΙΕ). Για τα αλλοδαπά αμοιβαία στοιχήματα, ήτοι τα στοιχήματα επί αλλοδαπών ιπποδρομιών που διεξάγονται μέσω του συγκεντρωτή αμοιβαίου στοιχήματος (totalizator) του αρμόδιου αλλοδαπού φορέα και στη διεξαγωγή των οποίων ο φορέας εκμετάλλευσης (ΟΔΙΕ) συμμετέχει με την πώληση στοιχημάτων στην Ελλάδα δυνάμει σύμβασης με τον αρμόδιο αλλοδαπό φορέα, ισχύουν οι κανονισμοί της χώρας οργάνωσής τους.

[147] Κυρίως στη Γαλλία αλλά και στην Αγγλία και στη Νότια Αφρική.

[148] Βλ. ισχύοντα Κανονισμό Οργάνωσης και Λειτουργίας Αμοιβαίων Ιπποδρομιακών Στοιχημάτων (εφεξής και «Κανονισμός Οργάνωσης Ιπποδρομιακών Στοιχημάτων»), ο οποίος εγκρίθηκε με την υπουργική απόφαση 26271/2012 (ΦΕΚ Β΄ 3186/30.11.2012) (Παράρτημα 1 στην υπ’ αριθμ. πρωτ. 9027/16.12.2014 επιστολή της ΟΠΑΠ).

[149] Άλλωστε γι’ αυτό το εν λόγω στοίχημα ονομάζεται «αμοιβαίο».

[150] Δεν αναφέρεται στον Κανονισμό Οργάνωσης Ιπποδρομιακών Στοιχημάτων, αλλά στο άρθρο 1.1 της Σύμβασης Παραχώρησης (σελ. 6-7) (Παράρτημα 3 του εντύπου συνοπτικής γνωστοποίησης συγκέντρωσης).

6.5.2 Λαχειοφόρο ή Πρόσθετο Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό Στοίχημα (sweepstake)

72. Το sweepstake, γνωστό και ως ιπποδρομιακό λαχείο, αποτελεί ένα παίγνιο στο οποίο οι παίκτες συμμετέχουν μέσω της αγοράς λαχνών. Αφού έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία πώλησης των λαχνών, πριν από την επικείμενη ιπποδρομία πραγματοποιείται κλήρωση, προκειμένου κάθε ίππος που συμμετέχει στην ιπποδρομία να αντιστοιχιστεί με ένα συγκεκριμένο λαχνό (αριθμό και σειρά). Ο αγοραστής κάθε λαχνού δεν έχει, κατά την αγορά του λαχνού, γνώση για την αντιστοίχησή του με συγκεκριμένο ίππο[151].

73. Η διάθεση του sweepstake έχει ανασταλεί από το 1994 βάσει σχετικής απόφασης του ΟΔΙΕ και «…μέχρις ότου ευρεθεί ο κατάλληλος τρόπος προώθησης»[152]. Το αποκλειστικό δικαίωμα έκδοσης του λαχείου παρέμεινε στον ΟΔΙΕ και περιλαμβάνεται στο Δικαίωμα που μεταβιβάζεται στην ΟΠΑΠ. Το ΔΣ του ΟΔΙΕ έλαβε την 21.10.2011 απόφαση με θέμα «Έγκριση διαδικασίας έκδοσης-διάθεσης-κλήρωσης του λαχειοφόρου Α.Σ. Σουήπστεηκ (Sweepstake)»[153] με σκοπό την επανακυκλοφορία του λαχείου[154]. Η παραπάνω απόφαση, ωστόσο, δεν εφαρμόστηκε και το sweepstake τελικά δεν έχει επανακυκλοφορήσει μέχρι σήμερα.

[151] Στοιχεία από την υπ’ αριθμ. πρωτ. 9424/31.12.2014 επιστολή του ΟΔΙΕ.

[152] Ειδικότερα, όπως αναφέρει η από 22.11.1994 απόφαση του ΔΣ του ΟΔΙΕ «… εισηγούμαι [ενν. η εισηγητής συντονίστρια] να ανασταλεί προσωρινά η λειτουργία της Υπηρεσίας … μέχρις ότου ευρεθεί ο κατάλληλος τρόπος προώθησης του λαχείου SWEEPSTAKE … Ο Σύμβουλος Αγγελέτος επισήμανε ότι η σημερινή συγκυρία (πληθώρα λαχείων-διάφορα παιχνίδια) έχουν δημιουργήσει κορεσμό της αγοράς. Η έλλειψη καλόπιστου μηχανισμού προώθησης των λαχείων δυσκολεύει έτι περισσότερο τη διάθεση του SWEEPSTAKE. Ανάγκη έρευνας της αγοράς (μάρκετιγκ) … Το Συμβούλιο … αποφασίζει ομόφωνα την προσωρινή αναστολή της έκδοσης του λαχείου SWEEPSTAKE μέχρις ότου από τον Οργανισμό μελετηθούν οι συνθήκες της αγοράς των τυχερών λαχείων και παιχνιδιών και μελετηθεί-αναπτυχθεί μέθοδος προωθήσεως των λαχείων με τρόπο αξιόπιστο και ασφαλή για τον Οργανισμό ιδίως ως προς την είσπραξη των χρημάτων».

[153] Ό.π., βλ. σχετ. 1.

[154] Ο τρόπος διεξαγωγής των κληρώσεων, όπως αναλύεται στην απόφαση αυτή, έχει ως κατωτέρω: (α) Για κάθε ίππο που συμμετέχει στην ιπποδρομία κληρώνεται ένας αριθμός και μια σειρά τα οποία αντιστοιχίζονται με το συγκεκριμένο ίππο. Συνολικά κληρώνονται τόσοι αριθμοί και σειρές όσοι οι ίπποι της ιπποδρομίας. Αυτοί είναι οι νικηφόροι λαχνοί. (β) Τα ποσά που κερδίζουν οι νικηφόροι λαχνοί προσδιορίζονται από τη σειρά κατάταξης στη συγκεκριμένη ιπποδρομία. Το μεγαλύτερο ποσοστό επί των διανεμητέων κερδών (35%) κερδίζει ο λαχνός που αντιστοιχίστηκε με το νικητήριο ίππο. Δευτερευόντως κερδίζουν οι υπόλοιποι κληρωμένοι λαχνοί και οι λοιποί βάσει του συνηθισμένου συστήματος των λαχείων (π.χ. ίδιος αριθμός με τον πρώτο ανεξαρτήτως σειράς, με βάση τους λήγοντες αριθμούς κλπ). (γ) Η διανομή των κερδών στους νικητές, όπως και στο ιπποδρομιακό στοίχημα, γίνεται, αφού αφαιρεθεί η προμήθεια του φορέα εκμετάλλευσης (ανερχόμενη σήμερα σε ποσοστό 40%). Δεν υπάρχει συνεπώς προκαθορισμένη απόδοση, αλλά δεξαμενή πληρωμών. (δ) Η διάθεση των λαχείων γίνεται μέσω ηλεκτρονικής εκτύπωσης. Την πώληση θα διενεργούν τόσο λαχειοπώλες που θα διαθέτουν φορητές μηχανές έκδοσης λαχείων, όσο και οι κεντρικοί πράκτορες του ΟΔΙΕ, κάποιοι εκ των οποίων θα έχουν υπό την εποπτεία τους λαχειοπώλες.

7 ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ/ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ- ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ -ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ[155]

7.1 Η ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΟΥΣΑΣ

74. Ο ΟΠΑΠ θεωρεί ως σχετική αγορά της υπό εξέταση συγκέντρωσης την αγορά της διεξαγωγής και διοργάνωσης του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος, στην οποία θεωρεί, καταρχήν, ότι περιλαμβάνεται πέραν του ιπποδρομιακού στοιχήματος και το ιπποδρομιακό λαχείο-sweepstake. Εναλλακτικά, η γνωστοποιούσα υποστηρίζει ότι το ιπποδρομιακό λαχείο-sweepstake θα μπορούσε να αποτελεί διακριτή αγορά «που οριοθετείται από το αποκλειστικό δικαίωμα που προβλέπει ο νόμος και η Σύμβαση Παραχώρησης»[156].

75. Αναλυτικότερα, η γνωστοποιούσα θεωρεί ότι η αγορά διεξαγωγής και διοργάνωσης του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος αποτελεί διακριτή αγορά έναντι άλλων αγορών παιγνίων λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της. Οι βασικοί λόγοι διάκρισης της εν λόγω αγοράς, από την πλευρά της ζήτησης, από τα λοιπά τυχερά παίγνια (συμπεριλαμβανομένου του αθλητικού στοιχήματος) είναι οι εξής:

• Απευθύνεται σε μικρότερου εύρους παικτικό κοινό με διαφορετικό κοινωνικό προφίλ και οικονομικές δυνατότητες από τους παίκτες αθλητικού στοιχήματος. Το συμπέρασμα, όπως διευκρινίστηκε από τη γνωστοποιούσα κατόπιν ερώτησης της ΓΔΑ[157], βασίζεται κυρίως σε «εμπειρικές διαπιστώσεις», οι οποίες «συνάδουν… με δεδομένα που επικαλούνται άλλες αρχές ανταγωνισμού», καθώς δεν υπάρχουν σχετικές έρευνες για την ελληνική αγορά (Πίνακας 8).

Πίνακας 8: Ηλικιακή κατανομή παικτών αθλητικού-ιπποδρομιακού στοιχήματος (Γαλλία)

	Paris sportifs		Paris hippiques	
	T2 2011	T2 2012	T2 2011	T2 2012
18-24 ans	40%	24%	7%	6%
25-34 ans	30%	40%	17%	18%
35-54 ans	27%	27%	49%	48%
55-64 ans	3%	8%	19%	19%
65 ans et plus	1%	1%	8%	9%

Πηγή: ΟΠΑΠ, από στοιχεία της Γαλλικής Ρυθμιστικής Αρχής Παιγνίων

• Η φύση των γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούνται για τη συμμετοχή στο ιπποδρομιακό στοίχημα, οι οποίες είναι εξειδικευμένες και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για συμμετοχή σε άλλο παίγνιο στοιχηματισμού. Προς επίρρωση του ισχυρισμού της, η γνωστοποιούσα αναφέρει και σχετική επιχειρηματολογία η οποία έκανε δεκτή η ΕΑ σε απόφασή της[158].

• Ενώ ο κύκλος εργασιών του αθλητικού στοιχήματος βαίνει μειούμενος μετά το πέρας των αγώνων Παγκοσμίου Κυπέλλου 2014, δεν καταγράφεται ανάλογη αύξηση του κύκλου εργασιών του ιπποδρομιακού στοιχήματος κι επομένως τα δύο παίγνια δεν είναι εναλλάξιμα.

• Ο πάροχος του αθλητικού στοιχήματος δεν είναι και διοργανωτής του αντίστοιχου αθλητικού γεγονότος (π.χ. ποδοσφαιρικού αγώνα), σε αντίθεση με τον πάροχο του ιπποδρομιακού στοιχήματος.

• Στο ιπποδρομιακό στοίχημα η πρόβλεψη αφορά μόνο το τελικό αποτέλεσμα, ενώ το αθλητικό προσφέρει πληθώρα εναλλακτικών επιλογών προς στοιχηματισμό (ατομική επίδοση αθλητών, αριθμός τερμάτων αγώνα κλπ).

• Το αθλητικό στοίχημα δεν διεξάγεται στους χώρους όπου διοργανώνονται τα αθλητικά γεγονότα, σε αντίθεση με το ιπποδρομιακό που προσφέρεται, κατά το πλείστον, στο χώρο των ιπποδρομιών.

76. Αντίστοιχα, δεν υφίσταται υποκατάσταση ούτε από την πλευρά της προσφοράς, καθώς η προσφορά του ιπποδρομιακού στοιχήματος αποτελεί νομοθετικά προστατευμένο μονοπώλιο και συνεπώς δεν δύναται να παρασχεθεί από άλλους παρόχους. Επ’ αυτού η ΟΠΑΠ αναφέρει ότι «[τ]ο ότι η οικοδόμηση άρα συστημάτων προάσπισης του γενικού συμφέροντος μέσω πρόβλεψης αποκλειστικών δικαιωμάτων για τη διεξαγωγή ορισμένων παιγνίων δεν επιτρέπει την ολοσχερή ανάπτυξη ανταγωνισμού στις σχετικές περιοχές της οικονομίας δεν είναι μόνο μια συνέπεια της άνω βούλησης του νομοθέτη για αποτελεσματικό ρυθμιστικό έλεγχο επί της διεξαγωγής παιγνίων. Αντίθετα, η νομοθετική και κανονιστική οργάνωση ειδικά οριοθετημένων αποκλειστικών δικαιωμάτων εδράζεται

[155] Η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει το σύνολο των προϊόντων ή/και υπηρεσιών που θεωρούνται από τον καταναλωτή εναλλάξιμα ή δυνάμενα να υποκατασταθούν μεταξύ τους, λόγω των χαρακτηριστικών τους, των τιμών τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται. Η σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή στην οποία προσφέρουν ή ζητούν τα σχετικά προϊόντα ή παρέχουν τις σχετικές υπηρεσίες οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού και η οποία μπορεί να διακριθεί από άλλες γειτονικές γεωγραφικές περιοχές, ιδίως λόγω των αισθητά διαφορετικών συνθηκών ανταγωνισμού που επικρατούν σ’ αυτές.

[156] Βλ. έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, παρ. 79. Αναφέρει, επίσης, ότι «Για την ταυτότητα του λόγου, και στην προκειμένη περίπτωση ενδείκνυται να παραμείνει ο ορισμός των σχετικών αγορών ανοικτός» (παρ. 80).

[157] Βλ. απάντηση 7(δ) στην υπ’ αριθμ. πρωτ. 9027/16.12.2014 και 3(α) στην υπ’ αριθμ. πρωτ. 59/7.1.2015 επιστολή της ΟΠΑΠ, καθώς και παρ. 61 του εντύπου πλήρους γνωστοποίησης. Η γνωστοποιούσα παραθέτει πίνακα ποσοστού (%) συμμετοχής παικτών αθλητικού και ιπποδρομιακού στοιχήματος ανά ηλικία από τη γαλλική ρυθμιστική αρχή.

[158] Απόφαση υπ’ αριθμ. 573/VII/2013.

σε δικαιοπολιτικές επιλογές που έχουν κριθεί σύμφωνες με το ενωσιακό δίκαιο, επανειλημμένα, και από το ίδιο το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης»[159]. Ουσιαστικά συνεπώς, «ουδέποτε ο νομοθέτης, ενωσιακός ή εθνικός, ευαγγελίσθηκε την ένταξη των τυχερών παιγνίων σε καθεστώς ανταγωνισμού»[160].

77. Περαιτέρω, η άποψη της γνωστοποιούσας ότι το ιπποδρομιακό λαχείο-sweepstake θεωρείται μορφή αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος και συνεπώς ανήκει στην ίδια αγορά με το ιπποδρομιακό στοίχημα βασίζεται στο γεγονός ότι και ο νομοθέτης το ορίζει ρητά ως λαχειοφόρο αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοίχημα ή πρόσθετο ιπποδρομιακό στοίχημα, καθώς και στο ότι το sweepstake[161]:

• Είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με διεξαγόμενη ιπποδρομία, η οποία αποτελεί και βασικό συστατικό στοιχείο του εν λόγω παιγνίου.

• Αναμένεται να προσφέρεται κυρίως μέσω των ίδιων καναλιών διανομής με το ιπποδρομιακό στοίχημα.

• Απευθύνεται στο ίδιο κοινό με του ιπποδρομιακού στοιχήματος. Το δε κοινό αυτό έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (υψηλό επίπεδο εξειδικευμένων γνώσεων σχετικά με ιπποδρομιακά πράγματα) και απαρτίζεται από «ανδρικό κοινό μεγαλύτερης ηλικίας, χαμηλότερης εκπαίδευσης και σχετικά περιορισμένων οικονομικών μέσων».

• Εμπίπτει στο νομοθετικά προστατευμένο αποκλειστικό δικαίωμα διοργάνωσης και διεξαγωγής αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος. Καμία άλλη επιχείρηση δεν έχει δικαίωμα να παρέχει υπηρεσίες ιπποδρομιακού λαχείου, συνεπώς υπάρχει απουσία εναλλαξιμότητας.

• Υπόκειται στο ρυθμιστικό πλαίσιο περί αμοιβαίων ιπποδρομιακών στοιχημάτων.

78. Αντιθέτως, η γνωστοποιούσα θεωρεί πως το Ιπποδρομιακό Λαχείο-sweepstake δεν ανήκει στη σχετική αγορά των Κρατικών Λαχείων, διότι τα Κρατικά Λαχεία[162]:

• Υπάγονται σε έτερο νομικά οριοθετημένο αποκλειστικό δικαίωμα και η προσφορά τους είναι ρυθμισμένη αυτοτελώς.

• Απευθύνονται σε κοινό που διαφοροποιείται σημαντικά από το αντίστοιχο κοινό του Ιπποδρομιακού Λαχείου. Κατά την αναφορά της σχετικής απόφασης της ΕΑ[163] δε, το κοινό των Κρατικών Λαχείων περιλαμβάνει τόσο άντρες όσο και γυναίκες σε αντίθεση με το κοινό του Ιπποδρομιακού Λαχείου που κατά την ΟΠΑΠ είναι κατεξοχήν ανδρικό.

• Συγκροτούν διακριτή αγορά που οριοθετείται από το σχετικό εκ του νόμου αποκλειστικό δικαίωμα.

• Διαφοροποιούνται από το sweepstake και ως προς τα δίκτυα διανομής, καθώς πωλούνται κατά βάση από πλανόδιους λαχειοπώλες, ενώ το sweepstake προσφερόταν στο χώρο του ιπποδρόμου και από το δίκτυο πρακτόρων του ΟΔΙΕ και «[…]»[164].

• Παρουσιάζουν έντονη εποχικότητα σε αντίθεση με το sweepstake.

79. Σε σχέση με τα παραδοσιακά αριθμολαχεία, η γνωστοποιούσα αναφέρει πως προσφέρονται από την ΟΠΑΠ βάσει αποκλειστικών, εκ του νόμου, δικαιωμάτων, ενώ «το καταναλωτικό κοινό τους είναι ετερογενές και διακρίνεται σαφώς από το αφοσιωμένο στα ιπποδρομιακά πράγματα ειδικό κοινό»[165]. Δεν μπορεί, συνεπώς, το sweepstake να υπαχθεί στην ίδια αγορά με αυτά. Ενόψει των ανωτέρω, η ΟΠΑΠ θεωρεί ότι «[…]δεν υφίστανται εν προκειμένω οριζόντιες ή κάθετες επικαλύψεις[…]»[166] στις δραστηριότητες των μερών στο πλαίσιο της παρούσας συγκέντρωσης και, ως εκ τούτου, δεν υφίστανται επηρεαζόμενες αγορές.

80. Ως σχετική γεωγραφική αγορά, η γνωστοποιούσα θεωρεί για τους σκοπούς της υπό κρίση συγκέντρωσης το σύνολο της ελληνικής επικράτειας, σε κάθε περίπτωση, όμως, αναφέρει ότι ο ακριβής ορισμός αυτής θα μπορούσε να παραμείνει ανοιχτός.

7.2 Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΥΣΩΝ[167]

81. Οι Παρεμβαίνουσες υποστηρίζουν πως η υπό κρίση συγκέντρωση αφορά τις εξής σχετικές αγορές[168]:

(α) Αγορά για την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων

(β) Αγορά για τη διοργάνωση αγώνων ιπποδρομιών και

(γ) Αγορά για την παροχή υπηρεσιών ηχητικής και τηλεοπτικής μετάδοσης ιπποδρομιών ή/και δικαιωμάτων για τέτοια μετάδοση.

82. Ως προς την (α) σχετική αγορά, κατά τις Παρεμβαίνουσες η οριοθέτηση μιας ευρύτερης αγοράς τυχερών παιγνίων βασίζεται στα κάτωθι:

• Οι υπηρεσίες τυχερών παιγνίων, με εξαίρεση τα τυχερά παίγνια εντός επιγείων καζίνο, έχουν δυνατότητα μεταξύ τους υποκατάστασης, βάσει σχετικής έρευνας που αφορά τη βρετανική αγορά[169] και η οποία αναφέρει πως υφίσταται υποκατάσταση μεταξύ τυχερών παιγνίων, όπως καταδεικνύει ο υπολογισμός σταυροειδών ελαστικοτήτων.

• «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναγνωρίσει τη δυνατότητα ύπαρξης ανταγωνισμού τόσο μεταξύ διαφορετικών ειδών υπηρεσιών όσο και μεταξύ ομοίων υπηρεσιών»[170]. Σημειώνεται ότι η απόφαση που επικαλούνται οι Παρεμβαίνουσες αφορά τον κλάδο των επίγειων μεταφορών.

• Υπάρχει συγγένεια μεταξύ των διαφορετικών επιμέρους αγορών τυχερών παιγνίων, όπως προκύπτει και από

159 Βλ. έντυπο πλήρους γνωστοποίησης υπ’ αριθμ. 1588/3.3.2015, παρ. 67.

160 Ό.π., παρ. 69.

161 Βλ. επιστολή ΟΠΑΠ υπ’ αριθμ. 241/14.1.2015, παρ. 3-5, και έντυπο πλήρους γνωστοποίησης υπ’ αριθμ. 1588/3.3.2015, παρ. 75-77.

162 Βλ. επιστολή ΟΠΑΠ υπ’ αριθμ. 241/14.1.2015, παρ. 6-9, και έντυπο πλήρους γνωστοποίησης υπ’ αριθμ. 1588/3.3.2015, παρ. 78.

163 Απόφαση υπ’ αριθμ. 573/VII/2013.

164 Σε σχετική ερώτηση της ΓΔΑ η γνωστοποιούσα απάντησε […]. Βλ. απάντηση 5 στην υπ’ αριθμ. πρωτ. 241/14.1.2015 επιστολή.

165 Έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, παρ. 87.

166 Παρ. 127 του εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

167 Βλ. υπ’ αριθμ. πρωτ 505/19.1.2015 Παρέμβαση και υπ’ αριθμ. πρωτ. 1222/12.2.2015 συμπληρωματικό υπόμνημα.

168 Παρ. 48 στην Παρέμβαση.

169 Παρ. 56 της Παρέμβασης και “The UK betting and gaming market: estimating price elasticities of demand and understanding the use of promotions – report prepared for HM revenue and customs”, Frontier Economics, June 2014, παρ. 2.3, σελ. 16.

170 Υποσημείωση 39 στην Παρέμβαση, όπου μνημονεύεται η απόφαση ΕΕ υπ’ αριθμ. Μ. 4087-Eiffage Macquarie/APRR, παρ. 18.

την αναγνώριση της μεγαλύτερης γαλλικής εταιρίας ιπποδρομιακού στοιχηματισμού Pari Mutuel Urbain-PMU (και με σημαντική παρουσία στο διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα και πόκερ) ότι «η μέθοδος των συνδυασμένων πωλήσεων αποτελεί κλειδί για την προσέλκυση νέων πελατών»[171].

• Σχετική έρευνα της ΟΠΑΠ του 2012 υποδεικνύει «την ύπαρξη υποκαταστασιμότητας σε κάποιο βαθμό ανάμεσα στα διάφορα είδη τυχερών παιγνίων» (π.χ. Τζόκερ με ΚΙΝΟ, Ιπποδρομιακό με Αθλητικό στοίχημα κλπ)[172].

• Πολλά από τα εν λόγω τυχερά παίγνια μοιράζονται κοινά στοιχεία κόστους ως αποτέλεσμα της παροχής τους από το δίκτυο της ΟΠΑΠ και του ΟΔΙΕ (εν μέρει κοινό δίκτυο). Επίσης, το γεγονός ότι προσφέρονται από τον ίδιο πάροχο και εντός του ίδιου πρακτορείου επιτρέπει σταυροειδείς ή ομαδοποιημένες πωλήσεις[173].

83. Περαιτέρω, στην περίπτωση που θεωρηθεί ότι υφίστανται περισσότερες επιμέρους διακριτές αγορές (εκτός επίγειων καζίνο) για την υπό κρίση συγκέντρωση, οι Παρεμβαίνουσες εκτιμούν πως η (ενιαία) αγορά για την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων μπορεί να διακριθεί στις κάτωθι υποαγορές:

(α1) Αγορά παροχής υπηρεσιών λαχείων/λοταρίας με επίγεια μέσα και μέσω του διαδικτύου, στην οποία περιλαμβάνονται το sweepstake και τα λαχεία/λοταρίες που προσφέρει η ΟΠΑΠ,

(α2) Αγορά παροχής υπηρεσιών στοιχηματισμού με επίγεια μέσα,

(α3) Αγορά παροχής υπηρεσιών στοιχηματισμού μέσω του διαδικτύου,

(α4) Αγορά παροχής υπηρεσιών παιγνιομηχανημάτων,

(α5) Αγορά παροχής υπηρεσιών παιγνίων καζίνο μέσω του διαδικτύου.[174]

84. Ως προς τους λόγους της ως άνω διάκρισης των υποαγορών (α1), (α2) και (α3), οι Παρεμβαίνουσες υποστηρίζουν ότι:

• Τα παίγνια λαχείων/λοταρίας που προσφέρει η ΟΠΑΠ, τα λαχεία που παρέχει η Ελληνικά Λαχεία Α.Ε. και το sweepstake είναι παίγνια τα οποία βασίζονται αποκλειστικά στην τύχη, δίχως να απαιτείται οποιαδήποτε ειδική γνώση εκ μέρους του παίκτη[175]. Συνεπώς μπορεί να θεωρηθούν υποκαταστάσιμα μεταξύ τους και μέρος μιας επιμέρους διακριτής αγοράς, στην οποία δεν περιλαμβάνονται τα παιγνιομηχανήματα VLT’s, παίγνια τύπου καζίνο μέσω διαδικτύου και παίγνια στοιχηματισμού, διότι τα τελευταία απαιτούν γνώση και εξοικείωση των παικτών[176].

• Τα παίγνια στοιχηματισμού με επίγεια μέσα απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις και η πιθανότητα κέρδους δεν βασίζεται αποκλειστικά στην τύχη. Σε αυτά περιλαμβάνονται τα παίγνια προκαθορισμένης απόδοσης του ΟΠΑΠ (Πάμε Στοίχημα, monitor games) και τα αμοιβαία παίγνια αθλητικών γεγονότων (Προπό, Προπογκόλ, Προγνωστικά αγώνων μπάσκετ και αγώνων ομαδικών αθλημάτων)[177]. Στην εν λόγω υποαγορά ενδεχομένως να ανήκει και το Ιπποδρομιακό Στοίχημα, καθώς είναι δυνατό να υφίσταται κάποιος βαθμός υποκατάστασης ανάμεσα σε αυτό και τα παίγνια στοιχήματος ποδοσφαιρικών (ή άλλων) αγώνων. Συγκεκριμένα, «[…] οι παίκτες που δραστηριοποιούνται στο ιπποδρομιακό στοίχημα είναι δυνατόν να έχουν εξειδικευμένες γνώσεις και για άλλα αθλήματα και να δραστηριοποιούνται σε παίγνια στοιχήματος που αφορούν αυτά τα αθλήματα […]»[178]. Η υποκατάσταση θα μπορούσε να υποστηριχθεί βάσει και της σταδιακά μειούμενης δραστηριότητας του Ιπποδρομιακού Στοιχήματος τα τελευταία έτη και της πιθανής μεταφοράς των παικτών σε παίγνια αθλητικού στοιχηματισμού[179].

• Οι υπηρεσίες στοιχηματισμού μέσω του διαδικτύου διαθέτουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (πρόσβαση σε μεγαλύτερο όγκο πληροφοριών, δυνατότητα στοιχηματισμού όλο το 24ωρο, μεγαλύτερη ποικιλία στοιχημάτων), τα οποία τις διαφοροποιούν από τις αντίστοιχες υπηρεσίες μέσω επίγειων μέσων. Το ίδιο ισχύει και για τις υπηρεσίες ιπποδρομιακού στοιχήματος μέσω του διαδικτύου[180].

85. Τέλος, στην περίπτωση που η αγορά του «στοιχήματος προκαθορισμένης απόδοσης» θεωρούνταν διακριτή από την αγορά «αμοιβαίων παιγνίων προγνωστικών αθλητικών γεγονότων και αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος», τότε θα μπορούσε να διακριθεί σε:

• Αγορά στοιχήματος προκαθορισμένης απόδοσης με επίγεια μέσα και

• Αγορά στοιχήματος προκαθορισμένης απόδοσης μέσω του διαδικτύου[181].

86. Σε κάθε περίπτωση οι παρεμβαίνουσες θεωρούν ότι «υπάρχει μεγάλη εξάρτηση των αγορών και η συμπεριφορά των παικτών δεν είναι στεγανή. …… [Ε]ίναι τόσο στενά συγγενείς αγορές, δηλαδή ένας άνθρωπος, ο οποίος θα πάει σε ένα κατάστημα του ΟΠΑΠ θα μπορεί πλέον να παίξει ένα ΠΡΟ-ΠΟ, …, να παίξει ένα ΚΙΝΟ, να παίξει και ιπποδρομιακό στοίχημα. ………. Με δεδομένο, λοιπόν, ότι ο ΟΠΑΠ αν εξαιρέσουμε το διαδικτυακό στοίχημα έχει το 100% όλων των σχετιζόμενων αγορών και αποκτά μία ακόμη, ενδεχομένως θα πρέπει να εξεταστεί από την Επιτροπή σας το ενδεχόμενο να αναληφθούν κάποιες δεσμεύσεις εκ μέρους του ΟΠΑΠ στο πώς θα ασκεί το διαδικτυακό, το ιπποδρομιακό στοίχημα, πώς ενδεχομένως θα εκμεταλλεύεται το δίκτυο του ΟΔΙΕ που θα αποκτήσει, τι δραστηριότητες θα γίνονται

[171] Παρ. 60 της Παρέμβασης και διαφάνεια 8 στην παρουσίαση της PMU στο IAGR Conference (Οκτώβριος 2014), διαθέσιμη στο www.iagr.org.

[172] Παρ. 61 της Παρέμβασης και Project Olympus Management Presentation, ΟΠΑΠ (2012), σελ.29.

[173] Παρ. 61 στην Παρέμβαση.

[174] Παρ. 120 της Παρέμβασης.

[175] Παρ. 71-78 της Παρέμβασης.

[176] Παρ. 79-81 της Παρέμβασης.

[177] Οι Παρεμβαίνουσες αναφέρουν ότι τα παίγνια αμοιβαίου ποδοσφαιρικού στοιχήματος (Προπό, Προπογκόλ) θα μπορούσαν να ανήκουν σε διαφορετική αγορά από τα παίγνια στοιχηματισμού προκαθορισμένης απόδοσης, καθώς αφενός η επιρροή της τύχης στα πρώτα είναι υπαρκτή και αφετέρου το παικτικό τους κοινό είναι πιο κοντά σε αυτό των αριθμολαχείων (βλ. παρ. 92-99 της Παρέμβασης).

[178] Παρ. 101 της Παρέμβασης.

[179] Παρ. 82-86 και 100-103 της Παρέμβασης.

[180] Παρ. 90-91 και 103 της Παρέμβασης.

[181] Παρ. 121 της Παρέμβασης.

σε αυτό το δίκτυο, σε συνδυασμό πάντα, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο την υπαρκτή κατάσταση αλλά και το δικαίωμα της πρώτης προτίμησης που έχει ο ΟΠΑΠ σε οποιοδήποτε στοίχημα και τυχερό παιχνίδι στην ελληνική αγορά».[182] Σημειώνεται εδώ ότι οι παρεμβαίνουσες, παρόλο που ερωτήθηκαν για αυτό κατά την ακροαματική διαδικασία, δεν ανέλυσαν περαιτέρω το περιεχόμενο των δεσμεύσεων που κατά την άποψη τους θα μπορούσαν να αναληφθούν από την Επιτροπή.[183] Ωστόσο, στο υπόμνημα τους μετά την ακροαματική διαδικασία στις 14.5.2015 οι παρεμβαίνουσες προτείνουν δεσμεύσεις, οι οποίες παρουσιάζονται στην ενότητα 8 της παρούσας.

87. Ως σχετική γεωγραφική αγορά, για όλες τις ως άνω αναφερόμενες σχετικές αγορές προϊόντος και υπηρεσιών οι Παρεμβαίνουσες θεωρούν ότι είναι το σύνολο της ελληνικής επικράτειας.

7.3 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

88. Σύμφωνα με την πρόσφατη απόφαση ΕΑ 573/VII/2013 «ΟΠΑΠ-Κρατικά Λαχεία», η αγορά των τυχερών παιγνίων διακρίνεται περαιτέρω στις παρακάτω αγορές:

(α) Αγορά παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων[184].

(β) Αγορά αριθμολαχείων, η οποία διακρίνεται περαιτέρω στις κάτωθι διακριτές υποαγορές:

(β1) Αγορά παραδοσιακών αριθμολαχείων.

(β2) Αγορά αριθμολαχείων με ιδιαίτερα/διακριτά χαρακτηριστικά.

(γ) Αγορά των Κρατικών Λαχείων.

89. Επομένως, ο ισχυρισμός των Παρεμβαινουσών πως υφίσταται μια ευρύτερη αγορά, η οποία περιλαμβάνει ως υποκατάστατα όλα τα τυχερά παίγνια (εκτός από αυτά που διεξάγονται εντός επίγειων καζίνο), δεν μπορεί να γίνει δεκτός, για τους εξής λόγους:

• Στην επικαλούμενη από τις Παρεμβαίνουσες έρευνα για τη βρετανική αγορά αναφέρεται ρητά πως η βιβλιογραφία αναφορικά με την εκτίμηση της επιρροής της τιμής ενός παιγνίου στη ζήτηση ενός άλλου τυχερού παιγνίου είναι περιορισμένη. Ως εκ τούτου, καταλήγει η έρευνα, τα άμεσα στοιχεία από σταυροειδείς ελαστικότητες μεταξύ δύο παιγνίων είναι σχετικά λίγα[185]. Περαιτέρω, στην επιμέρους ανάλυση μεταξύ διαφορετικών ζευγών παιγνίων (λαχεία-αθλητικό στοίχημα, στοίχημα-καζίνο κ.ο.κ.) η έρευνα αναφέρει πάλι τον περιορισμό της διαθέσιμης βιβλιογραφίας, αλλά και σε αρκετές περιπτώσεις τα αντιφατικά αποτελέσματα των σχετικών μελετών[186]. Σε κάθε περίπτωση, η χρήση σταυροειδών ελαστικοτήτων αποτελεί ένα μόνο τεστ για τον έλεγχο ύπαρξης υποκατάστασης μεταξύ δύο προϊόντων. Προκειμένου να βεβαιωθεί η ύπαρξη σημαντικού βαθμού υποκατάστασης, απαιτείται η χρήση μέρους ή συνόλου μιας σειράς ελέγχων (ανάλυση βαθμού συσχέτισης, υπολογισμών ελαστικοτήτων, ανάλυση συνολοκλήρωσης, SSNIP test, critical loss analysis[187]), ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κάθε αγοράς.

• Η απόφαση της Ευρ. Επ. την οποία επικαλούνται οι Παρεμβαίνουσες[188] αφενός αφορά μια αγορά με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά από την παρούσα (οδικές μεταφορές), αφετέρου δεν προβαίνει σε σαφή ορισμό της σχετικής αγοράς, αλλά την αφήνει ανοιχτή για το μέλλον[189]. Το συμπέρασμα που αναφέρουν οι Παρεμβαίνουσες (βλ παρ. 77 ανωτέρω) αφορά ισχυρισμό των εμπλεκόμενων μερών, το οποίο όμως δεν έγινε επί της ουσίας δεκτό από την Ευρ. Επ.

• Η άποψη στην παρουσίαση της PMU ότι «η μέθοδος των συνδυασμένων πωλήσεων αποτελεί κλειδί για την προσέλκυση νέων πελατών»[190] (βλ. παρ. 77 ανωτέρω) διατυπώνεται αυθαίρετα χωρίς να αναφέρονται συγκεκριμένα ποσά, αλλά και μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να προκύψει αυτό το συμπέρασμα. Σε κάθε περίπτωση, η χρησιμότητα συνδυασμένων πωλήσεων για τη διείσδυση ή ανάπτυξη σε μία αγορά ουδόλως συνεπάγεται τη συμπερίληψη των συνδεδεμένων προϊόντων στην ίδια σχετική αγορά[191], αντιθέτως μάλιστα προϋποθέτει την ένταξή τους σε χωριστές μεν, στενά σχετιζόμενες δε αγορές[192].

• Στη σχετική έρευνα της ΟΠΑΠ[193] πράγματι αναφέρεται ότι το 35% των παικτών του παιγνίου Τζόκερ συμμετέχει και στο παίγνιο ΚΙΝΟ. Αυτό δεν είναι αντιφατικό με τη σχετική απόφαση της ΕΑ[194], που κατατάσσει τα δύο παίγνια στην ευρύτερη αγορά των αριθμολαχείων. Η έρευνα, όμως, δεν περιλαμβάνει στοιχεία για υποκα-

[182] Βλ. σχετικά, 34η Συνεδρίαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού (Πρακτικά της 5ης Μαΐου 2015), σελ. 25-26.

[183] Ό.π., σελ. 26.

[184] Στην εν λόγω αγορά περιλαμβάνονται και τα Monitor Games, τα οποία παίζονται στα πρακτορεία της ΟΠΑΠ και τα οποία η ΟΠΑΠ χαρακτηρίζει ως παιχνίδια στοιχηματισμού (όπως και η σχετική παρουσίαση για την αγορά Project Olympus Management Presentation, σελ. 39). Δυνητικά τα εν λόγω παίγνια θα μπορούσαν να τοποθετηθούν σε διακριτή υποαγορά, παρόλα αυτά για τους σκοπούς της παρούσας συγκέντρωσης περαιτέρω ανάλυση παρέλκει.

[185] “The UK betting and gaming market: estimating price elasticities of demand and understanding the use of promotions - report prepared for HM revenue and customs”, παρ. 2.3, σελ. 16: “There is a relatively limited literature estimating how demand for one form of gambling is affected by the price of other forms: few papers analyse data across multiple different sectors of the gambling market. As a result, direct evidence on cross-price elasticities is relatively sparse.”

[186] Ό.π., σελ. 16-18.

[187] Βλ., πολλών άλλων, Φώτης (2013) Βιομηχανική Οργάνωση και Πολιτική Ανταγωνισμού, Κεφ. Δ.3.

[188] Βλ. Απόφαση Ευρ.Επ. COMP/M. 4087 - Eiffage Macquarie/APRR.

[189] Ό.π., παρ. 19-20: “In its previous decisions the Commission has emphasized that whether and to what extent inter-modal competition exists has to be assessed on a route-by route-basis. It cannot be concluded in general that any alternative means of transport are in the same market. However, in the present case the exact market definition can be left open as no competition concerns would arise under any market definition considered.”

[190] Παρουσίαση της PMU στο IAGR Conference (Οκτώβριος 2014), διαφάνεια 8 (διαθέσιμη στο www.iagr.org).

[191] Η συνδυασμένη πώληση προϊόντων (tying) είναι η από κοινού πώληση διαφορετικών προϊόντων σε ένα πακέτο με ενιαία τιμή. Είναι σύνηθες να γίνονται συνδυασμένες πωλήσεις προϊόντων τα οποία δεν ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά (βλ. απόφαση ΕΑ 434/V/2009).

[192] Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 91.

[193] Project Olympus Management Presentation 2012, σελ. 29.

[194] Απόφαση ΕΑ 573/VII/2013.

τάσταση του αθλητικού με το ιπποδρομιακό στοίχημα ή άλλα τυχερά παίγνια εκτός της ΟΠΑΠ.

• Η ύπαρξη κοινού δικτύου διανομής και παρόμοιων στοιχείων κόστους για τα προϊόντα της ΟΠΑΠ και (εν μέρει) του ΟΔΙΕ δεν αποτελεί σημαντική ένδειξη ότι ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά[195].

• Τέλος, οι ίδιες οι Παρεμβαίνουσες, με το ίδιο το κείμενο της Παρέμβασης, αντικρούουν τον ισχυρισμό τους για ύπαρξη μιας ευρύτερης αγοράς, καθώς, όπως αναφέρουν «…τα τυχερά παίγνια λαχείων/λοταρίας δεν μπορεί να θεωρηθούν ως υποκαταστάσιμα από παίγνια στοιχηματισμού, καθώς τα τελευταία (όπως εξηγείται κατωτέρω) απαιτούν συγκεκριμένη ικανότητα και γνώση των παικτών» και «…δεν θεωρείται πολύ πιθανό οι παίκτες παιγνίων λαχείων/λοταρίας να στραφούν από τα παραδοσιακού τύπου τέτοια παίγνια σε παίγνια στοιχηματισμού, σε παιγνιομηχανήματα και σε παίγνια καζίνο που παρέχονται μέσω του διαδικτύου»[196].

7.3.1 Ιπποδρομιακό Στοίχημα και Ιπποδρομιακό Λαχείο - Sweepstake

90. Το προς παραχώρηση στην ΟΠΑΠ Δικαίωμα, όπως προαναφέρθηκε, περιλαμβάνει το Ιπποδρομιακό Στοίχημα και το Ιπποδρομιακό Λαχείο. Εξεταστέο είναι συνεπώς, κατά πόσον τα δύο αυτά προϊόντα εντάσσονται στις ίδιες ή σε διακριτές σχετικές αγορές, σε σχέση με τα ήδη διαθέσιμα προϊόντα της ΟΠΑΠ. Συγκεκριμένα:

7.3.1.1 Ιπποδρομιακό Στοίχημα

91. Το ιπποδρομιακό στοίχημα είναι παίγνιο στο οποίο για να συμμετάσχει κάποιος, με πιθανότητες επιτυχίας, πρέπει να κατέχει εξειδικευμένες γνώσεις αναφορικά με τις ιπποδρομίες, όπως την κατάσταση του ίππου, τον αναβάτη, τη σειρά εκκίνησης κλπ, ώστε να μπορέσει να στοιχηματίσει κατάλληλα. Υπό αυτήν την έννοια, θα μπορούσε να ενταχθεί στην ευρύτερη αγορά των παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων μαζί με τα παιχνίδια ΠΡΟΠΟ, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ και Πάμε Στοίχημα του ΟΠΑΠ. Παραταύτα, κατά την κρίση του Τμήματος, το Ιπποδρομιακό Στοίχημα συνιστά από μόνο του μια ξεχωριστή αγορά, διακριτή από τα αθλητικά παίγνια που προαναφέρθηκαν, για τους κάτωθι λόγους:

• Από την πλευρά της ζήτησης, και ειδικότερα ως προς το αθλητικό στοίχημα (παιχνίδι Πάμε Στοίχημα), το οποίο αποτελεί το εγγύτερο, βάσει παικτικών χαρακτηριστικών, παίγνιο στο ιπποδρομιακό στοίχημα, οι κατά μήνα γραφικές απεικονίσεις των πωλήσεών του δεν καταδεικνύουν συσχέτιση. Βάσει μηνιαίων στοιχείων πωλήσεων που προσκομίσθηκαν από τον ΟΠΑΠ και τον ΟΔΙΕ[197], για το διάστημα 2011-2014 οι μηνιαίες πωλήσεις του ιπποδρομιακού στοιχήματος δεν παρουσιάζουν καμία αντίδραση στις μεταβολές (θετικές ή αρνητικές) των πωλήσεων του αθλητικού στοιχήματος. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα παρατηρείται το μήνα Ιούνιο κάθε έτους, οπότε λήγουν οι συλλογικές διοργανώσεις (εθνικά πρωταθλήματα, champions league κλπ) και συνεπώς παρουσιάζεται πτώση των πωλήσεων του αθλητικού στοιχήματος, εκτός από τα έτη με ευρωπαϊκό ή παγκόσμιο κύπελλο, όπου υπάρχει σημαντική άνοδος. Στα ίδια διαστήματα, οι αντίστοιχες πωλήσεις του ιπποδρομιακού στοιχήματος παραμένουν σταθερές σε κάθε περίπτωση, καταδεικνύοντας ελάχιστη συσχέτιση μεταξύ των δύο παιγνίων ως προς την εναλλαξιμότητά τους.

• Περαιτέρω ένδειξη επ’ αυτής της διαφοροποίησης αποτελεί ο πίνακας κατανομής του ηλικιακού κοινού μεταξύ του αθλητικού και του ιπποδρομιακού στοιχήματος της Γαλλίας (βλ. Παράρτημα 4) που προσκόμισε η γνωστοποιούσα[198]. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία για το έτος 2012, η πλειοψηφία των παικτών (64%) του αθλητικού στοιχήματος στη Γαλλία είναι 18-34 ετών, ενώ η πλειοψηφία των παικτών (67%) του ιπποδρομιακού στοιχήματος ανήκει σε άλλη ηλικιακή κατηγορία (35-64 ετών). Αντίστοιχα, στην Ελλάδα, χωρίς να έχουν γίνει σχετικές ειδικές μελέτες, όπως επισημαίνει και η γνωστοποιούσα[199], το παικτικό κοινό του αθλητικού στοιχηματισμού φαίνεται ότι είναι κατά βάση νεότερο σε σχέση με αυτό του ιπποδρομιακού στοιχήματος.

92. Βάσει σχετικής νομολογίας, σε απόφαση της Γαλλικής Αρχής Ανταγωνισμού του 2011 αναφέρεται ότι «…θεωρείται ότι κάθε «εξειδικευμένων γνώσεων παίγνιο» - όπως πχ. είναι ο στοιχηματισμός επί των αποτελεσμάτων ποδοσφαιρικών αγώνων, όπου ένας μη γνώστης των κανόνων του αθλήματος και της επικαιρότητας, της θέσης των ομάδων κλπ δεν έχει υψηλές πιθανότητες επιτυχίας- ανήκει στη σχετική αγορά τυχερών παιγνίων που αντιστοιχεί στις συγκεκριμένες με αυτό ειδικές γνώσεις. Έτσι, για παράδειγμα, κρίθηκε ότι η αγορά των τυχερών παιγνίων που σχετίζονται με τον αθλητισμό είναι ξεχωριστή αυτής των ιπποδρομιακών στοιχημάτων, αφού προϋποθέτουν διαφορετικό αντικείμενο εξειδικευμένων γνώσεων»[200]. Επιπλέον, αυτό τεκμηριώνεται και από την πλέον πρόσφατη απόφαση του 2014 της ίδιας Αρχής, η οποία καταλήγει πως «[…]προκύπτει η ύπαρξη μιας σχετικής αγοράς ιπποδρομιακών στοιχημάτων η οποία είναι διακριτή, τόσο έναντι της αγοράς παιγνίων τύπου καζίνο όσο και της αγοράς αθλητικών στοιχημάτων»[201]. Κατά την κρίση του Τμήματος, δεν υπάρχει ουσιώδες έρεισμα που να οδηγεί σε διαφοροποίηση των ως άνω συμπερασμάτων για την ελληνική αγορά και για τις

[195] Η συλλογιστική αυτή οδηγεί σε εγγενείς αντιφάσεις: τα προϊόντα μιας πολυεθνικής επιχείρησης δεν ανήκουν στην ίδια αγορά μόνο και μόνο επειδή πωλούνται μέσω των ίδιων διαύλων διανομής.

[196] Βλ. παρ. 79-80 της Παρέμβασης.

[197] Βλ. σχετικά τις υπ’ αριθμ. 241/14.1.2015 και 9424/31.12.2014 επιστολές αντίστοιχα.

[198] Πίνακας 1 στην υπ’ αριθμ. πρωτ. 59/7.1.2015 επιστολή. Προέρχεται από τη Γαλλική Ρυθμιστική Αρχή Παιγνίων.

[199] Βλ. παρ. 57 του εντύπου συνοπτικής γνωστοποίησης.

[200] Autorité de la concurrence, avis no 11-A-02 du 20 janvier 2011 relatif au secteur des jeux d’argent et de hasard en ligne, σκ. 66 και 71 επ., προσθήκη έμφασης. Βλ. και απόφαση ΕΑ 573/VII/2013, παρ. 61. Αντίστοιχη διαπίστωση γίνεται στις αποφάσεις της γερμανικής Αρχής Ανταγωνισμού της 23.8.2006 επί της υπόθεσης Deutscher Lotto- und Totoblock κλπ (παρ. 177 επ.) και της 29.11.2007 επί της υπόθεσης LRP/Lotto Rheiland-Pfalz (παρ. 100 επ.), όπου αναφέρεται ότι στα παίγνια αθλητικού στοιχηματισμού συμμετέχει ο παίκτης που είναι εξοικειωμένος με το εκάστοτε άθλημα.

[201] Autorité de la concurrence decision No 14-D-04 25 25 février 2014 relative à des pratiques mises en oeuvre dans le secteur des paris hippiques en ligne, σελ. 10-11, παρ. 41-45.

ανάγκες ελέγχου της υπό κρίση υπόθεσης. Οι απαραίτητες εξειδικευμένες γνώσεις που απαιτούνται για τη συμμετοχή στο ιπποδρομιακό στοίχημα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν με κανένα τρόπο για τη συμμετοχή στα ανωτέρω παίγνια αθλητικού στοιχηματισμού. Αντίθετα, ένας παίκτης π.χ. ΠΡΟΠΟ μπορεί με ευκολία να συμπληρώσει ένα δελτίο για το παίγνιο Πάμε Στοίχημα, καθώς οι γνώσεις που απαιτούνται είναι κοινής φύσης και συνήθως για το ίδιο βασικό άθλημα, το ποδόσφαιρο.

93. Επικουρικά, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι:

• Στα παίγνια αθλητικού στοιχηματισμού προσφέρεται πληθώρα στοιχημάτων και επιλογών (ατομικές επιδόσεις παικτών, τελικό σκορ, συνδυασμός στατιστικών κλπ) σε αντίθεση με το ιπποδρομιακό στοίχημα, όπου στοιχήματα διεξάγονται μόνο επί του ή και των νικητήριων ίππων και της σειράς κατάταξης.

• Στο Πάμε Στοίχημα ο παίκτης γνωρίζει ακριβώς ποια είναι η απόδοση για το δελτίο που έχει καταθέσει. Αντίθετα, στο ιπποδρομιακό στοίχημα η απόδοση εξαρτάται από το σύνολο των συμμετοχών των παικτών στην εν λόγω ιπποδρομία, καθώς, όπως προαναφέρθηκε, δεν υπάρχει προκαθορισμένη απόδοση αλλά διανέμεται το ποσό που έχει συγκεντρωθεί στη δεξαμενή πληρωμών.

94. Από την πλευρά της προσφοράς, δεν υφίσταται εκ των πραγμάτων υποκατάσταση, καθώς η ΟΠΑΠ διατηρεί το αποκλειστικό δικαίωμα να προσφέρει τα παίγνια αθλητικού στοιχήματος στην Ελλάδα[202]. Επιπλέον, με την παρούσα συγκέντρωση παραχωρείται σε αυτήν το αποκλειστικό δικαίωμα για το ιπποδρομιακό στοίχημα. Συνεπώς, δεν υπάρχουν υφιστάμενοι ή δυνητικοί ανταγωνιστές που να μπορούν να προσφέρουν τις ως άνω υπηρεσίες.

95. Με βάση τα ανωτέρω προκύπτει σαφώς ότι το ιπποδρομιακό στοίχημα αποτελεί διακριτή αγορά σε σχέση με το αθλητικό στοίχημα και τα λοιπά αθλητικά παίγνια εξειδικευμένων γνώσεων.

7.3.1.2 Ιπποδρομιακό Λαχείο - Sweepstake

96. Το sweepstake, ως προϊόν, ανήκει στη γενική κατηγορία των λαχείων, τα χαρακτηριστικά του οποίου είναι τέτοια που το κατατάσσουν στα παίγνια τύχης, αυτά δηλαδή στα οποία οι πιθανότητες νίκης του παίκτη είναι καθαρά μαθηματικές και δεν βασίζονται σε καμία ειδική γνώση ή δεξιότητα που μπορεί να διαθέτει. Ειδικότερα στην περίπτωση του sweepstake, οι όποιες γνώσεις περί ιπποδρομιών έχει ο δυνητικός παίκτης δεν προσφέρουν καμία χρησιμότητα κατά την επιλογή του λαχνού, καθώς η αντιστοίχηση λαχνού με ίππο γίνεται τυχαία και αφού έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία πώλησης των λαχνών. Όπως έχει αποφανθεί η ΕΑ, αλλά και άλλες ευρωπαϊκές αρχές ανταγωνισμού[203], υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ των τυχερών παιγνίων που βασίζονται αμιγώς στην τύχη και των τυχερών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων κατά τον ορισμό της σχετικής αγοράς.

97. Ως εκ τούτου, το sweepstake δεν μπορεί να περιληφθεί στη σχετική αγορά του ιπποδρομιακού στοιχήματος, όπως ισχυρίζεται η γνωστοποιούσα. Θα πρέπει παρόλα αυτά να εξεταστεί κατά πόσον περιλαμβάνεται στην ίδια σχετική αγορά με τα παραδοσιακά αριθμολαχεία του ΟΠΑΠ ή με τα Κρατικά Λαχεία, τα όποια αποτελούν τις δύο αγορές με τις οποίες εμφανίζει κοινά χαρακτηριστικά. Επί αυτού θα πρέπει να αναφερθούν τα εξής:

• Το sweepstake, όπως και τα Κρατικά Λαχεία, αποτελεί για διάφορους λόγους (παλαιότητα, δυνατότητα επιλογής λαχνού, δυνητικό αγοραστικό κοινό κλπ) πιο «παραδοσιακής» μορφής λαχείο σε σχέση με τα αριθμολαχεία του ΟΠΑΠ.

• Κάποια από τα αριθμολαχεία του ΟΠΑΠ (Λόττο, Πρότο, Τζόκερ) είναι αμοιβαίας απόδοσης, όπως το sweepstake, ενώ άλλα (Extra5, Super3) είναι προκαθορισμένης απόδοσης.

• Αντίστοιχα, τα Κρατικά Λαχεία είναι κατά βάση προκαθορισμένης απόδοσης[204] (με τη μορφή απόλυτου ποσού ως έπαθλου για τους νικητήριους λαχνούς) με κάποιες περιπτώσεις αμοιβαίας απόδοσης (π.χ. τρίδυμος λαχνός Λαϊκού Λαχείου).

• Κατά την περίοδο κυκλοφορίας του, το sweepstake πωλούνταν, τόσο από τα πρακτορεία του ΟΔΙΕ (που στη μεγάλη τους πλειοψηφία λειτουργούν ταυτόχρονα και ως πρακτορεία της ΟΠΑΠ) όσο και από τους πλανόδιους λαχειοπώλες. Συνδύαζε δηλαδή, τα δίκτυα διανομής των υφιστάμενων, τότε, αριθμολαχείων της ΟΠΑΠ (Λόττο, Πρότο), τα οποία πωλούνταν από πρακτορεία της ΟΠΑΠ, και των Κρατικών Λαχείων, τα οποία πωλούνταν από λαχειοπώλες. [...][205].

98. Με βάση τα ανωτέρω εκτεθέντα και καθώς το sweepstake δεν κυκλοφορεί, δεν μπορεί, στην παρούσα φάση, να εκτιμηθεί ακριβώς σε ποια από τις δύο προαναφερόμενες σχετικές αγορές εντάσσεται αυτό. Σε κάθε περίπτωση, κρίνεται ότι η ένταξη του sweepstake είτε στην αγορά των παραδοσιακών αριθμολαχείων της ΟΠΑΠ είτε στην αγορά των Κρατικών Λαχείων, για τους σκοπούς της υπό εξέταση συγκέντρωσης μπορεί να μείνει ανοικτή, καθώς οποιοσδήποτε εναλλακτικός ορισμός της αγοράς δεν αναμένεται να επηρεάσει την αξιολόγηση της επίδρασης της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης στον ανταγωνισμό.

7.3.2 Διαδικτυακό Στοίχημα

99. Σύμφωνα με σχετικές αποφάσεις της γαλλικής αρχής ανταγωνισμού[206], ο διαδικτυακός στοιχηματισμός, αθλητικός ή ιπποδρομιακός, παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά τα οποία τον διαφοροποιούν εν μέρει από τον αντίστοιχο επίγειο. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι η διάκριση μεταξύ των παιγνίων που απαιτούν φυσική παρουσία του παίκτη (offline) και των παιγνίων μέσω διαδικτύου (online) μπορεί να τύχει εφαρμογής για τους ακόλουθους λόγους:

[202] Σχετικά με την ύπαρξη άλλων παρόχων διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, πλην της ΟΠΑΠ, βλ. Ενότητα 5.3.

[203] Βλ. απόφαση ΕΑ 573/VII/2013, παρ. 61-64 και τις εκεί αναφερόμενες αποφάσεις ευρωπαϊκών αρχών, και επιπλέον την απόφαση της γερμανικής αρχής ανταγωνισμού του 2007, Lotto/Rheinland Pfalz B6-158-07, παρ. 100 επ., 120.

[204] Βλ. www.laheia.gr, όπου αναφέρονται λεπτομερείς κανόνες για κάθε λαχείο.

[205] Υπό 78δ εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[206] Autorité de la concurrence decision No 14-D-04 25 25 février 2014 relative à des pratiques mises en oeuvre dans le secteur des paris hippiques en ligne, παρ. 46-59, και Autorité de la concurrence, avis no 11-A-02 du 20 janvier 2011 relatif au secteur des jeux d’argent et de hasard en ligne, παρ. 85-89.

• Είναι μέθοδοι διανομής με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, στα online παίγνια οι παίκτες μπορούν να παίζουν όλο το 24ωρο, έχουν πληρέστερη εικόνα όλων των αποδόσεων, ενώ και ο τρόπος πληρωμής διαφοροποιείται (αποκλειστικά άυλο χρήμα).

• Οι παίκτες διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος είναι νεότεροι και πιο εύποροι, ενώ ο απρόσωπος χαρακτήρας του διαδικτύου έρχεται σε αντίθεση με το πιο κοινωνικό περιβάλλον που συναντάται στα επίγεια σημεία πώλησης.

• Υπόκεινται σε διαφορετική νομοθετική ρύθμιση. Τα επίγεια στοιχήματα εμπίπτουν σε ένα νόμιμο μονοπώλιο, ενώ τα online στοιχήματα είναι ανοικτά στον ανταγωνισμό.

• Σύμφωνα με σχετικές μελέτες για τη γαλλική αγορά, η ανάπτυξη του διαδικτυακού στοιχηματισμού δεν έχει γίνει εις βάρος του επίγειου.

• Ο online στοιχηματισμός επιτρέπει στους παίκτες ευκολότερη και ταχύτερη επιλογή των γεγονότων και του τύπου στοιχήματος στον οποίο επιθυμούν να συμμετάσχουν.

• Η γκάμα των διαθέσιμων online προϊόντων είναι πολύ μεγαλύτερη από εκείνη των στοιχημάτων που διατίθενται σε φυσικά σημεία πώλησης. Επιπλέον, τα προϊόντα στοιχηματισμού σε «ζωντανές» αθλητικές εκδηλώσεις (live betting) διατίθεται αποκλειστικά μέσω διαδικτύου.

100. Όσον αφορά στην Ελλάδα, από την έρευνα του Εργαστηρίου Ηλεκτρονικού Εμπορίου και Επιχειρείν του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών του 2011 για τον ηλεκτρονικό στοιχηματισμό (e-gambling)[207] προκύπτει ότι ο διαδικτυακός στοιχηματισμός απαιτεί καταρτισμένους χρήστες διαδικτύου, κάτι που δεν είναι δεδομένο για παίκτες επιγείου στοιχήματος, καθώς και ότι αφορά σε νεότερες ηλικίες, καθώς:

• Ο τυπικός Έλληνας online καταναλωτής ηλεκτρονικού τζόγου είναι «πολύ σοβαρός χρήστης του internet», με μέσο όρο χρήσης 23,3 ώρες ανά εβδομάδα.

• Οι χρήστες του ηλεκτρονικού τζόγου είναι, κατά βάση, 21-27 ετών (κατά 30%) και 28-34 ετών (κατά 30%) και κατά δεύτερο λόγο 35-42 ετών (21%), με τάση αύξησης του ποσοστού της ηλικίας 43-50 (8% από 3% το 2010)[208].

101. Περαιτέρω, με βάση τα οικονομικά στοιχεία για τις πωλήσεις αθλητικού στοιχήματος της ΟΠΑΠ για το διάστημα Ιούνιος-Δεκέμβριος 2014 παρατηρείται ότι:

• Η είσοδος της ΟΠΑΠ στο διαδικτυακό στοίχημα δεν επηρέασε αρνητικά τις πωλήσεις της στο επίγειο αθλητικό στοίχημα, γεγονός που αποτελεί ένδειξη ότι δεν υπάρχει υποκατάσταση μεταξύ των διαφορετικών μέσων διανομής του προϊόντος.

• […].

102. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το Τμήμα κρίνει ότι οι αγορές του αθλητικού και ιπποδρομιακού στοιχήματος διακρίνονται περαιτέρω ανάλογα με το μέσο διανομής του προϊόντος, δηλαδή με επίγεια μέσα ή μέσω διαδικτύου.

103. Αντίστοιχα, το διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα θα μπορούσε να διακριθεί περαιτέρω ανάλογα με το άθλημα στο οποίο αφορά ο στοιχηματισμός (ποδόσφαιρο, τένις, μπάσκετ κλπ). Σε κάθε περίπτωση, και για τους σκοπούς της υπό εξέταση συγκέντρωσης η ακριβής οριοθέτηση των εν λόγω αγορών, μπορεί να μείνει ανοικτή καθώς, οποιοσδήποτε εναλλακτικός ορισμός της αγοράς δεν αναμένεται να επηρεάσει την αξιολόγηση της επίδρασης της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης στον ανταγωνισμό.

7.3.3 Διοργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιών και το σχετικό δικαίωμα μετάδοσης που απορρέει από αυτές

7.3.3.1 Διοργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιών

104. Η αγορά διοργάνωσης και διεξαγωγής ιπποδρομιών περιλαμβάνεται στο παραχωρούμενο Δικαίωμα και αφορά τη διοργάνωση ιπποδρομιακών αγώνων. Από στοιχεία του ΟΔΙΕ[209] καθώς και τις οικονομικές καταστάσεις για τη χρήση 2013 του ΟΔΙΕ[210] δεν προκύπτει η ύπαρξη εσόδων από τη διοργάνωση ιπποδρομιών. Παρόλα αυτά, δυνητικά η εν λόγω δραστηριότητα μπορεί να αποφέρει έσοδα μέσω πώλησης εισιτηρίων και διαφημιστικού χώρου εντός του ιπποδρόμου.

7.3.3.2 Δικαίωμα μετάδοσης ιπποδρομιών

105. Η διοργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιών συνδέεται με το δικαίωμα μετάδοσής τους, όπως προκύπτει από τη Σύμβαση Παραχώρησης[211], αλλά και εν τοις πράγμασι, βάσει της λογικής ότι η αρχή διεξαγωγής ενός αθλητικού/πολιτιστικού θεάματος διατηρεί και το σχετικό δικαίωμα εμπορικής εκμετάλλευσης του δικαιώματος μετάδοσής του. Σύμφωνα με την υπ’ αριθμ. 538/VII/2012 απόφαση της ΕΑ[212], η αγορά απόκτησης του δικαιώματος μετάδοσης περιεχομένου αποτελεί μέρος της ευρύτερης αγοράς παραγωγής και απόκτησης τηλεοπτικού περιεχομένου. Όπως έχει γίνει δεκτό «η αγορά της απόκτησης δικαιωμάτων μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου δύναται να οριοθετηθεί περαιτέρω στις ακόλουθες διακριτές μεταξύ τους υπο-αγορές: (α) της μετάδοσης κινηματογραφικών ταινιών, (β) της μετάδοσης ποδοσφαιρικών διοργανώσεων, (γ) της μετάδοσης άλλων αθλητικών διοργανώσεων, (δ) της μετάδοσης τηλεοπτικών προγραμμάτων (εκπομπών) και (ε) της αναμετάδοσης άλλων τηλεοπτικών καναλιών»[213], [214].

[207] Εργαστήριο Ηλ. Εμπορίου και Επιχειρείν (www.eltrun.gr), Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, «Έρευνα για το e-gambling στην Ελλάδα», 2011.

[208] Η ηλικιακή κατανομή δεν φαίνεται να απέχει ιδιαίτερα από την αντίστοιχη που αναφέρει η γαλλική ρυθμιστική αρχή παιγνίων για την Γαλλία.

[209] Επιστολή παροχής στοιχείων του ΟΔΙΕ υπ’ αριθμ. πρωτ. 9424/31.12.2014, σχετ. 4 και 6. Βλ. και έντυπο συνοπτικής γνωστοποίησης υπ’ αριθμ. 8610/1.12.2014, παρ. 59, όπου ταυτίζεται ο κύκλος εργασιών του ΟΔΙΕ με του ιπποδρομιακού στοιχήματος.

[210] Οικονομικές καταστάσεις χρήσης 2013, σελ. 39.

[211] Άρθρο 13 (β).

[212] Απόφαση ΕΑ ΟΤΕ - Forthnet , παρ. 17-18.

[213] Ό.π., παρ. 17.

[214] Οι ανωτέρω αγορές είναι διακριτές, καθώς (α) από την πλευρά της ζήτησης, το περιεχόμενο έκαστης κατηγορίας δεν μπορεί να υποκατασταθεί, καθώς μία κινηματογραφική ταινία και ένα αμιγώς τηλεοπτικό πρόγραμμα δεν έχουν την ίδια αξία, όσον αφορά την προσέλκυση καταναλωτών, ενώ (β) από την πλευρά της προσφοράς, τα δικαιώματα επί του τηλεοπτικού περιεχομένου αποτελούν αντικείμενο συναλλαγής βάσει διαφόρων δομών τιμολόγησης

106. Όπως σημειώνει η γνωστοποιούσα, «…ενώ κατά το παρελθόν μεταδίδονταν ελληνικοί ιπποδρομιακοί αγώνες από το Nova Sports , ακολούθως από το ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ TV και κατόπιν από το Σπορ+ της ΕΡΤ, η προβολή τους διακόπηκε λόγω ακριβώς του ανύπαρκτου σχετικού ενδιαφέροντος»[215]. Επιπλέον, από τις οικονομικές καταστάσεις του ΟΔΙΕ για τη χρήση 2013 δεν προκύπτει έσοδο από πώληση δικαιωμάτων μετάδοσης, συνεπώς μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν υπάρχουν, επί του παρόντος, έσοδα σε αυτή την αγορά, χωρίς να αποκλείεται η ύπαρξή τους στο μέλλον, όπως άλλωστε έχει γίνει και στο παρελθόν.

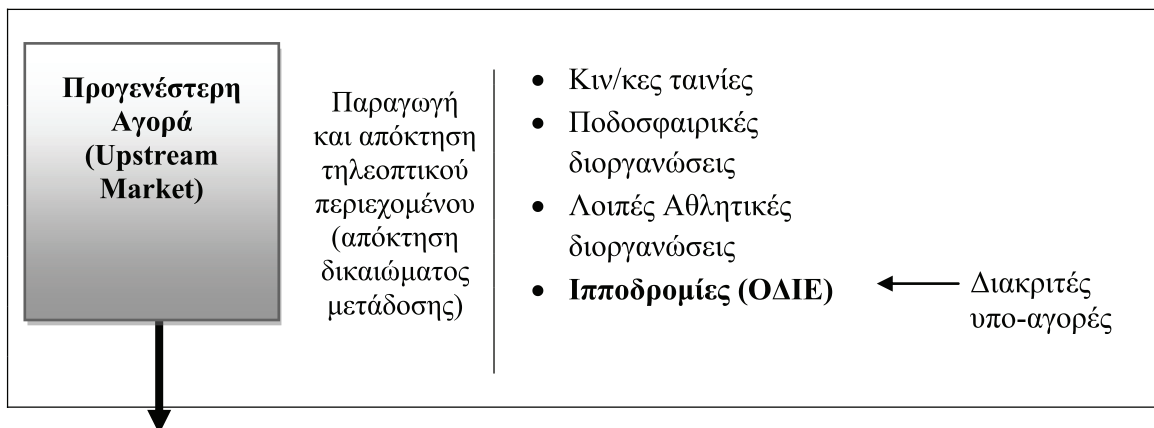
107. Ενόψει των ανωτέρω, ειδικότερα για τους σκοπούς εξέτασης της παρούσας συγκέντρωσης, ως σχετική αγορά δύναται να θεωρηθεί η αγορά απόκτησης δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών, στην οποία δυνητικά δραστηριοποιείται ο ΟΔΙΕ ως πωλητής και η οποία αποτελεί ενδεχομένως διακριτή αγορά, λόγω του ειδικού περιεχομένου της (ιπποδρομίες) και του γεγονότος ότι απευθύνεται σε συγκεκριμένο καταναλωτικό κοινό. Σε κάθε περίπτωση, ακόμα και να θεωρηθεί ότι η απόκτηση δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών ανήκει σε μία ευρύτερη αγορά (π.χ. στην αγορά αθλητικών εν ευρεία έννοια διοργανώσεων), η αξιολόγηση της υπό κρίση πράξης δε θα διέφερε. Ως εκ τούτου, το ζήτημα μπορεί να παραμείνει ανοικτό.

7.3.3.3 Παροχή/μετάδοση τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων

108. Βάσει του ν. 3592/2007[216], η αγορά παροχής τηλεοπτικού περιεχομένου ορίζεται ως ενιαία για τους σκοπούς του ελέγχου συγκεντρώσεων. Άλλωστε, «Σε προηγούμενες αποφάσεις[217] της σχετικά με συγκεντρώσεις στον κλάδο των μέσων ενημέρωσης από το 2007 και εντεύθεν, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκρινε ότι η αγορά της παροχής τηλεοπτικού περιεχομένου (προγράμματος) είναι ενιαία, χωρίς περαιτέρω διάκριση[…]»[218].

109. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με πρόσφατη νομοθετική τροποποίηση του ν. 3592/2007[219] η διαπίστωση της συγκέντρωσης ελέγχου για τα μη ενημερωτικά μέσα λαμβάνει χώρα αποκλειστικά με τις διατάξεις του ν. 3959/2011. Δεδομένου ότι η υπηρεσία ΟΠΑΠ TV δεν περιλαμβάνει την παραγωγή πρωτότυπου ενημερωτικού προγράμματος, αλλά μόνο την αναμετάδοση τηλεοπτικού περιεχομένου (κατά βάση ψυχαγωγικού), προκύπτει ότι η εν λόγω γνωστοποίηση πρέπει να εξεταστεί αποκλειστικά με βάση τις διατάξεις του ν. 3959/2011.

110. Η αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων, στην οποία δραστηριοποιούνται τα ελεύθερα κανάλια και οι συνδρομητικές πλατφόρμες, είναι αγορά επόμενου σταδίου σε σχέση με αυτήν του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών[220]. Η γραφική απεικόνιση αυτής της σχέσης φαίνεται στο κάτωθι σχήμα.

και δεν έχουν την ίδια οικονομική αξία και, επιπλέον, οι προμηθευτές ειδικού περιεχομένου δεν είναι σε θέση να μετακινήσουν την παραγωγή μεταξύ των διάφορων τύπων περιεχομένου (λ.χ. η διοργανώτρια του πρωταθλήματος ποδοσφαίρου δεν μπορεί να παράγει ταινίες, σειρές ή άλλο αθλητικό περιεχόμενο).

[215] Έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, παρ. 114.

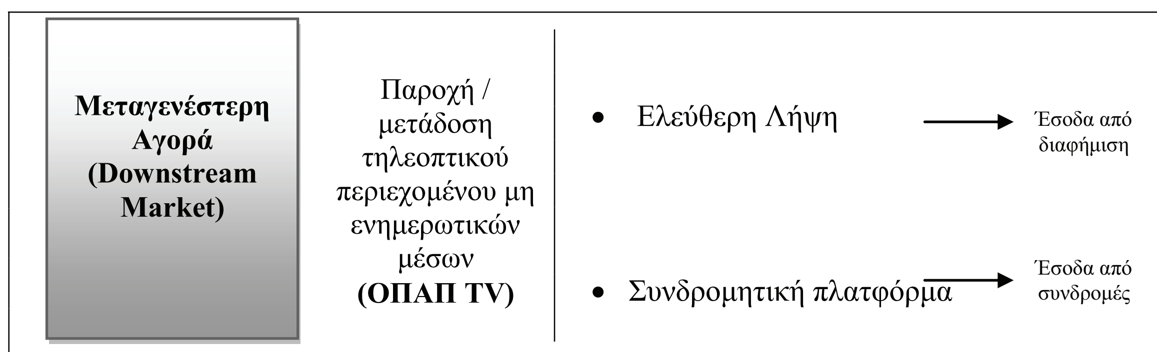
[216] «Συγκέντρωση και αδειοδότηση Επιχειρήσεων Μέσων Ενημέρωσης και άλλες διατάξεις», άρθρο 3.

[217] Βλ. Ενδεικτικά αποφάσεις ΕΑ υπ’ αρ. 393/V/2008, 397/V/2008, 409/V/2008, 415/V/2008 και 422/V/2008.

[218] Βλ. απόφαση 538/VII/2012, παρ. 13.

[219] Βλ. το άρθρο 6 του ν. 4279/2014 (ΦΕΚ Α΄ 158/8.8.2014). Συγκεκριμένα, το άρθρο 3 παρ. 2 του ν. 3592/2007 αντικαθίσταται με την παρ. 5β του προαναφερόμενου άρθρου του ν. 4279/2014 ως εξής: «Η διαπίστωση της συγκέντρωσης ελέγχου στο χώρο των ενημερωτικών Μέσων, κατά την έννοια της παραγράφου 1, λαμβάνει χώρα σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος και συμπληρωματικώς με τις διατάξεις του ν. 3959/2011 (Α΄ 93) περί ελεύθερου ανταγωνισμού, ενώ η διαπίστωση της συγκέντρωσης ελέγχου σε μη ενημερωτικά Μέσα λαμβάνει χώρα αποκλειστικά με τις διατάξεις του ν. 3959/2011». Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 3592/2007, στην οποία παραπέμπει η ως άνω παρ. 2, «Ως συγκέντρωση ελέγχου στην αγορά νοείται το ποσοστό επιρροής του κοινού από τα ενημερωτικά Μέσα κατά την έννοια της παραγράφου 5 του άρθρου 5 του νόμου αυτού …», η δε διάταξη του άρθρου 5 παρ. 5 του ιδίου νόμου ορίζει την έννοια των ενημερωτικών και μη μέσων ως εξής: «… Ως ενημερωτικά μέσα νοούνται εκείνα των οποίων το ημερήσιο πρόγραμμα περιλαμβάνει τακτά πρωτότυπα δελτία ειδήσεων καθημερινά, πολιτικό σχολιασμό και ενημερωτικές εκπομπές, όπως πολιτικής και οικονομικής επικαιρότητας … Μη ενημερωτικά μέσα θεωρούνται αυτά, το πρόγραμμα των οποίων δεν έχει ενημερωτικό χαρακτήρα και αφορά αποκλειστικά σε ειδικούς τομείς ψυχαγωγίας και επιμόρφωσης, με περιεχόμενο, όπως μουσικό, αθλητικές μεταδόσεις με ή χωρίς σχολιασμό αθλητικών ειδήσεων, προβολή ταινιών, εκπαιδευτικό ντοκιμαντέρ ή παιδικές εκπομπές, περιλαμβανομένων και των μέσων που μεταδίδουν αποκλειστικά τηλεπωλήσεις».

[220] Απόφαση ΕΑ 538/VII/2012, παρ. 12-19 και 30.

111. Συνεπώς, και για τους σκοπούς της παρούσας συγκέντρωσης ως σχετική αγορά θα πρέπει να θεωρηθεί η παροχή/μετάδοση τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων.

7.4 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ

112. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω εκτεθέντα, ως σχετικές αγορές προϊόντος/υπηρεσιών της που αφορούν τη παρούσα συγκέντρωση είναι:

(1) Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα).
(2) Αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος.
(3) Αγορά παραδοσιακών αριθμολαχείων.
(4) Αγορά των Κρατικών Λαχείων.
(5) Αγορά ιπποδρομιακού στοιχήματος (με επίγεια μέσα).
(6) Αγορά διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος.
(7) Αγορά διοργάνωσης και διεξαγωγής ιπποδρομιών.
(8) Αγορά δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών.
(9) Αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων.

113. Όσον αφορά στη σχετική γεωγραφική αγορά, για τους σκοπούς της παρούσας υπόθεσης, θεωρείται το σύνολο της ελληνικής επικράτειας, καθώς οι υπηρεσίες σε όλες τις σχετικές αγορές προσφέρονται, μέσω των πρακτορείων της ΟΠΑΠ και του ΟΔΙΕ, σε πανελλήνιο επίπεδο υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού[221].

7.5 ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

114. Τα μερίδια αγοράς στις σχετικές αγορές έχουν ως κάτωθι:

(1) Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα): Η ΟΠΑΠ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο στα παίγνια που διεξάγονται με επίγεια μέσα και συνεπώς κατέχει το 100% της σχετικής αγοράς, καθώς και τα δικαιώματα για κάθε κυκλοφορία νέου παιγνίου στο μέλλον.

(2) Αγορά παραδοσιακών αριθμολαχείων: Η ΟΠΑΠ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο, άρα κατέχει το 100% της αγοράς, καθώς και το δικαίωμα πρώτης προτίμησης για κάθε κυκλοφορία νέου παιγνίου στο μέλλον.

(3) Αγορά των Κρατικών Λαχείων: Η ΟΠΑΠ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο, άρα κατέχει το 100% της αγοράς, καθώς και το δικαίωμα πρώτης προτίμησης για κάθε κυκλοφορία νέου παιγνίου στο μέλλον[222].

(4) Αγορά ιπποδρομιακού στοιχήματος (με επίγεια μέσα): Ο ΟΔΙΕ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο για ιπποδρομίες εσωτερικού και εξωτερικού. Κατέχει συνεπώς το 100% της αγοράς.

(5) Αγορά για τη διοργάνωση και διεξαγωγή αγώνων ιπποδρομιών: Κατά την παρούσα χρονική στιγμή ο ΟΔΙΕ είναι ο μοναδικός ενεργός παίκτης λόγω νομοθετικά κατοχυρωμένου μονοπωλίου, οπότε κατέχει το 100% της αγοράς, παρά την απουσία εσόδων επί του παρόντος.

(6) Αγορά απόκτησης δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών: Ο ΟΔΙΕ είναι επί του παρόντος ο μοναδικός, έστω και δυνητικός, παίκτης, λόγω νομοθετικά κατοχυρωμένου μονοπωλίου στην αγορά της διοργάνωσης ιπποδρομιών.

(7) Αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων: Το μερίδιο αγοράς της ΟΠΑΠ TV είναι αμελητέο και δεν έχει καμία επίδραση στην εν γένει λειτουργία της αγοράς.

(8) Αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος: Όπως έχει προαναφερθεί, η ΟΠΑΠ διατηρεί το αποκλειστικό δικαίωμα για τη διενέργεια αθλητικού στοιχήματος μέσω του διαδικτύου, αλλά το Ελληνικό Δημόσιο έχει παράσχει προσωρινές άδειες σε 24 εταιρίες για τη διενέργεια του ίδιου παιγνίου επίσης διαδικτυακά, ενώ γεγονός αποτελεί και η ύπαρξη σημαντικού μεγέθους παράνομου διαδικτυακού τζόγου (μέσω μη αδειοδοτημένων εταιριών). Επίσης, δεδομένου ότι:

α) η ΟΠΑΠ εισήλθε στην αγορά μόλις τον Ιούνιο του 2014 και τα διαθέσιμα στοιχεία αφορούν το επτάμηνο Ιούνιος-Δεκέμβριος 2014,

β) οι 24 εταιρίες διαδικτυακού στοιχήματος δραστηριοποιούνται στην αγορά ήδη από το 2011 και έχουν εδραι-

[221] Επισημαίνεται ότι η γνωστοποιούσα [τμήμα 6.1 (β) του εντύπου γνωστοποίησης], μολονότι αναφέρει ότι ως σχετική γεωγραφική αγορά δύναται να θεωρηθεί η ελληνική επικράτεια, εντούτοις διατυπώνει την άποψη ότι ο ακριβής ορισμός της γεωγραφικής αγοράς θα μπορούσε να παραμείνει ανοιχτός.

[222] Σημειώνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ. 9α του ν. 2843/2000 το δικαίωμα πρώτης προτίμησης της ΟΠΑΠ περιλαμβάνει οποιοδήποτε νέο παίγνιο χωρίς περαιτέρω εξειδίκευση.

ωθεί στη συνείδηση των παικτών ως αξιόπιστοι πάροχοι διαδικτυακών τυχερών παιγνίων,

γ) δεν υπάρχουν διαθέσιμα οικονομικά στοιχεία για τις 24 εταιρίες διαδικτυακού στοιχήματος για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα (2014), ενώ και τα αντίστοιχα δηλωθέντα στοιχεία παλαιότερων χρήσεων δεν θεωρείται ότι αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα[223] και

δ) υφίσταται σημαντική μη νόμιμη αγορά αθλητικού στοιχηματισμού, η οποία κατά προσέγγιση υπερβαίνει το 1 δισ. €,

εκτιμάται ότι το μερίδιο αγοράς της ΟΠΑΠ ως νεοεισερχόμενης στην εν λόγω αγορά δεν θα έχει ανέλθει σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα σε επίπεδο που να αποτελεί ένδειξη δεσπόζουσας θέσης, καθώς δεν είναι δυνατόν να υπολογισθούν με ακρίβεια τα πραγματικά μερίδια αγοράς.

(9) Αγορά διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος: Ο ΟΔΙΕ έχει αποκλειστικό δικαίωμα. Δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή ενεργή αγορά διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος.

7.6 ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ[224]

115. Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στις προηγούμενες ενότητες και για τους σκοπούς της υπό κρίσης συγκέντρωσης, ως επηρεαζόμενες αγορές διακρίνονται οι κάτωθι:

7.6.1 Οριζόντια επηρεαζόμενες αγορές

116. Συμμετέχουν σε αυτές η εξαγοράζουσα και το εξαγοραζόμενο Δικαίωμα για την έκδοση του sweepstake και το αθροιστικό μερίδιο αγοράς τους υπερβαίνει το 15%:

• Η Αγορά Κρατικών Λαχείων ή Αγορά παραδοσιακών αριθμολαχείων ΟΠΑΠ

7.6.2 Καθέτως επηρεαζόμενες αγορές

117. Σε περίπτωση κατά την οποία η αγορά απόκτησης δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών αποτελεί διακριτή αγορά, στην αγορά προηγούμενου σταδίου συμμετέχει το εξαγοραζόμενο Δικαίωμα με ποσοστό άνω του 25%, ενώ στην αγορά επόμενου σταδίου (της παροχής/μετάδοσης περιεχομένου) έχει παρουσία η εξαγοράζουσα μέσω του ΟΠΑΠ TV:

• Η αγορά δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών είναι αγορά προηγούμενου σταδίου σε σχέση με την

• Η Αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου με μη ενημερωτικά μέσα.

118. Σημειώνεται, ότι δεν θεωρείται ότι υπάρχει κάθετη επίδραση στη σχέση των αγορών διοργάνωσης/διεξαγωγής ιπποδρομιών και ιπποδρομιακού στοιχήματος. Παρόλο που οι αγορές έχουν κάθετη σύνδεση (αγορές προηγούμενου και επόμενου σταδίου αντίστοιχα), η σύνδεση αυτή προϋπήρχε της συγκέντρωσης (ήδη επί καθεστώτος ΟΔΙΕ) και δεν ήταν αποτέλεσμα αυτής, όπως επισημαίνει και η γνωστοποιούσα στην επιστολή της 3.3.2015[225]. Άλλωστε, λόγω των αποκλειστικών δικαιωμάτων του ΟΔΙΕ σε αμφότερες τις ως άνω αγορές δεν υπάρχουν ανταγωνιστές και ως εκ τούτου δε θα μπορούσαν να δημιουργηθούν κάθετες επιπτώσεις (συντονισμένης ή μη συμπεριφοράς), αφού αυτές προϋποθέτουν την ύπαρξη έστω δυνητικού ανταγωνισμού. Περαιτέρω, η απελευθέρωση εφεξής της αγοράς διοργάνωσης ιπποδρομιών σε αντίθεση με την αγορά διεξαγωγής του ιπποδρομιακού στοιχήματος συνιστά αποτέλεσμα επιλογής του νομοθέτη, χωρίς σε αυτό να επιδρά η απόκτηση των σχετικών δικαιωμάτων από την ΟΠΑΠ.

7.6.3 Διαγώνιες/Συσπειρωτικές επιδράσεις της συγκέντρωσης στις υπό εξέταση αγορές

119. Για τους σκοπούς της παρούσας συγκέντρωσης, και ενόψει των όσων παρατίθενται κατωτέρω υπό Ενότητα 8, η Υπηρεσία εκτιμά ότι ενόψει του γεγονότος ότι η ΟΠΑΠ δραστηριοποιείται στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος και αποκτά με την υπό κρίση πράξη αποκλειστικό δικαίωμα δραστηριοποίησης στη στενά σχετιζόμενη αγορά[226] του διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος θα πρέπει να εξεταστούν τυχόν διαγώνιες επιδράσεις στις αγορές:

[223] Ο λόγος για αυτό είναι ότι οι εταιρίες δεν εδρεύουν στην Ελλάδα αλλά σε χώρες του εξωτερικού (offshore) και η δήλωση των οικονομικών τους στοιχείων δεν φαίνεται να συμβαδίζει με τη διαμορφωμένη εικόνα της αγοράς.

[224] Ως «επηρεαζόμενη αγορά» νοείται: α) Κάθε σχετική αγορά στην οποία ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες δύο ή περισσότερες από τις συμμετέχουσες στη συγκέντρωση επιχειρήσεις, εφόσον εκτιμάται ότι η συγκέντρωση θα οδηγήσει σε συνολικό μερίδιο στην αγορά αυτή ύψους τουλάχιστον 15% (η περίπτωση αφορά οριζόντιες σχέσεις), καθώς και β) Κάθε σχετική αγορά στην οποία ασκεί επιχειρηματικές δραστηριότητες οποιαδήποτε συμμετέχουσα επιχείρηση και βρίσκεται σε προηγούμενο ή επόμενο στάδιο της παραγωγικής ή εμπορικής διαδικασίας του προϊόντος σε σχέση με την αγορά στην οποία δραστηριοποιείται άλλη συμμετέχουσα επιχείρηση, και οποιοδήποτε από τα ατομικά ή συνδυασμένα μερίδια αγοράς των επιχειρήσεων αυτών, σε οποιοδήποτε στάδιο της παραγωγικής ή εμπορικής διαδικασίας, ανέρχεται σε 25% τουλάχιστον, ανεξάρτητα αν μεταξύ των μερών υφίσταται σχέση προμηθευτή/πελάτη (η περίπτωση αφορά τις κάθετες σχέσεις). Σημειώνεται ότι ως άλλη αγορά (πέραν των «επηρεαζόμενων») στην οποία ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις η γνωστοποιούμενη πράξη νοείται μεταξύ άλλων κάθε γειτονική αγορά, στην οποία δραστηριοποιείται οποιαδήποτε συμμετέχουσα επιχείρηση και αποτελεί γειτονική αγορά, στενά συνδεόμενη με την αγορά στην οποία δραστηριοποιείται άλλη συμμετέχουσα επιχείρηση, και οποιοδήποτε από τα ατομικά ή συνδυασμένα μερίδια αγοράς των επιχειρήσεων αυτών ανέρχεται σε 25% τουλάχιστον. Οι αγορές προϊόντων είναι «στενά συνδεόμενες γειτονικές αγορές», εφόσον τα προϊόντα είναι συμπληρωματικά μεταξύ τους ή όταν ανήκουν σε φάσμα προϊόντων που αγοράζεται κατά κανόνα από την ίδια ομάδα πελατών για την ίδια τελική χρήση, υπό την προϋπόθεση ότι, από γεωγραφική άποψη, καταλαμβάνουν το σύνολο της ελληνικής επικράτειας. Η πρώτη υπο-περίπτωση (συμπληρωματικά προϊόντα) συντρέχει, εφόσον, για παράδειγμα, η χρήση ή η κατανάλωση του ενός προϊόντος προϋποθέτει χρήση ή κατανάλωση του άλλου, όπως τα συρραπτικά μηχανήματα και οι συνδετήρες. Παραδείγματα της δεύτερης υπο-περίπτωσης (προϊόντων που αγοράζονται από την ίδια ομάδα πελατών για την ίδια τελική χρήση) είναι π.χ. το ουίσκι και το τζιν που πωλούνται σε κέντρα διασκέδασης, και τα διάφορα υλικά για τη συσκευασία ορισμένης κατηγορίας προϊόντων, που πωλούνται στους καταναλωτές των εν λόγω προϊόντων.

[225] Έντυπο πλήρους γνωστοποίησης υπ’ αριθμ. πρωτ. 1588/3.3.2015, παρ. 97-98.

[226] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 5 και 91. Στενά σχετιζόμενες αγορές είναι π.χ. σε συγκεντρώσεις μεταξύ προμηθευτών προϊόντων που ανήκουν σε ένα φάσμα προϊόντων που αγοράζονται γενικά από το ίδιο σύνολο καταναλωτών για την ίδια τελική χρήση.

• Διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος
• Διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος.

120. Σημειώνεται ότι διαγώνιες επιδράσεις δεν εξετάζονται στις αγορές του επίγειου αθλητικού και του επίγειου ιπποδρομιακού στοιχήματος ενόψει του γεγονότος ότι στις αγορές αυτές βάσει αποκλειστικών δικαιωμάτων δραστηριοποιείται μόνο η ΟΠΑΠ.

8 ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

8.1 ΑΓΟΡΕΣ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ

8.1.1 Ωριμότητα αγοράς

121. Ο κλάδος τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα είναι σε φάση ωριμότητας με πτωτικές τάσεις, καθώς από το 2009 και έπειτα καταγράφηκε σημαντική μείωση κυρίως λόγω της οικονομικής κρίσης. Παρά την εν λόγω μείωση, σε απόλυτα μεγέθη και όσον αφορά στο έτος 2010, βάσει στοιχείων της ΕΕΕΠ, η Ελλάδα αποτελούσε την 6η μεγαλύτερη αγορά τυχερών παιγνίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση με GGR της τάξης των 2,5 δισ. ευρώ, συμπεριλαμβανομένης και της διαδικτυακής δραστηριότητας[227]. Ο κύκλος εργασιών της ρυθμιζόμενης αγοράς τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα, βάσει στοιχείων της ΕΕΕΠ[228], κατέγραψε μείωση κατά 37,1% κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2009-2013. Επίσης, στην ίδια πενταετία καταγράφηκε μείωση των ακαθάριστων εσόδων (GGR) κατά 38,8%, σε αντίθεση με την αντιστοίχου ύψους αύξηση που είχε καταγραφεί την πενταετία 2004-2008. Επομένως, «η ρυθμιζόμενη αγορά τυχερών παιγνίων τόσο ως προς τον συνολικό κύκλο εργασιών της όσο και ως προς τα ακαθάριστα έσοδα βρίσκεται περίπου στα μεγέθη του έτους 2004»[229].

122. Σύμφωνα με εκτιμήσεις εταιριών του χώρου[230], αναμένεται ανάπτυξη στον εν λόγω κλάδο μετά από το έτος 2014, λόγω της εισαγωγής των διαδραστικών παιχνιδιών και των παιγνιομηχανημάτων (VLTs), της διάδοσης των διαδικτυακών παιχνιδιών και της αυξανόμενης φήμης των παιχνιδιών ΞΥΣΤΟ[231]. Όσον αφορά στο χώρο του ιπποδρόμου και τα συναφή παίγνια, κατά τη γνωστοποιούσα, υφίσταται «κρίσιμη τροχιά κάμψης», καθώς υπάρχει εξαιρετικά μειωμένη απήχηση και το ιπποδρομιακό στοίχημα έχει συνεχώς μειούμενη ζήτηση[232]. Σημειώνεται ότι ο κύκλος εργασιών των τυχερών παιγνίων του ΟΔΙΕ κατέγραψε, κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2009-2013, μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής -29%.

123. Η αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης, καθώς ακόμα διαμορφώνεται ως προς το μέγεθός της και τους σημαντικούς παίκτες εντός αυτής. Η χορήγηση των προσωρινών αδειών στις 24 εταιρίες το 2011 και η είσοδος της ΟΠΑΠ τον Ιούνιο του 2014 είναι μέχρι σήμερα τα πιο σημαντικά σημεία στην εξέλιξη της αγοράς, η οποία παρόλα αυτά χαρακτηρίζεται ακόμα από την ύπαρξη σημαντικής μη νόμιμης δραστηριότητας. Ειδικότερα, για την πρόσφατη είσοδο της ΟΠΑΠ στο διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα, από τα στοιχεία της ΕΕΕΠ[233] για το 2014 προκύπτει ότι ο κύκλος εργασιών του διαδικτυακού στοιχήματος κατά το διάστημα Ιούνιος-Δεκέμβριος 2014 αποτελούσε το […]% του συνολικού κύκλου εργασιών του αθλητικού στοιχήματος της εταιρίας, καθώς η πλειονότητα των εσόδων εξακολουθεί να προέρχεται από τις πωλήσεις των πρακτορείων.

8.1.2 Τιμολόγηση - Διαφάνεια

124. Η τιμολόγηση των παιγνίων (Λαχεία/Λοταρίες/Αριθμολαχεία) καθορίζεται κατά βάση από σχετικά νομοθετήματα και κανονιστικές πράξεις. Ειδικότερα[234], σύμφωνα με το άρ. 4 της υπ’ αριθμ. 103/7/25.4.2014 απόφασης της ΕΕΕΠ με θέμα «Τροποποίηση και Κωδικοποίηση της με αριθμό 14/2/17.07.2012 με την οποία ρυθμίζονται θέματα Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου του παιγνίου των Κρατικών Λαχείων»[235], «ο φορέας Εκμετάλλευσης υποχρεούται να διασφαλίζει ότι εφαρμόζεται το ελάχιστο αποδιδόμενο ποσοστό κερδών των Κρατικών Λαχείων, με τον τρόπο που αναφέρεται στη Σύστημα Διανομής Κερδών, όπως αυτό ορίζεται στη Σύμβαση Παραχώρησης».

125. Με το άρθρο 7 της από 27 Φεβρουαρίου 2009 υπ’ αριθμ. 7904 κοινής υπουργικής απόφασης[236] ορίστηκε ότι το αντίτιμο συμμετοχής στο ΠΡΟΠΟ 13 (ήτοι η τιμή του παιγνίου) ανά στήλη ορίζεται στα μηδέν είκοσι πέντε λεπτά του ευρώ (€0,25), δεν μπορεί δε να μεταβληθεί χωρίς προηγούμενη κανονιστική πράξη, ενώ με το άρθρο 6 ορίζονται τα ελάχιστα όρια αποδιδόμενων κερδών. Σε ό,τι αφορά το παίγνιο ΚΙΝΟ, με την από 22 Ιανουαρίου 2007 υπ’ αριθμ. 2170 κοινή υπουργική απόφαση[237], τα κέρδη ανά νικητή είναι προκαθορισμένα και προκύπτουν από τους προβλεπόμενους συντελεστές απόδοσης (τους οποίους απαριθμεί η εν λόγω απόφαση) πολλαπλασιαζόμενους επί την αξία κάθε συμμετοχής (βλ. άρθρο 5 επ.). Το δε αντίτιμο συμμετοχής ανά στήλη ορίζεται ειδικά και αυτό στην απόφαση και δεν μπορεί να παρακαμφθεί ή να μεταβληθεί χωρίς έτερη κανονιστική πράξη.

126. Ανάλογες ρυθμίσεις ισχύουν για την τιμολογιακή πολιτική σε σχέση με τα εξής παίγνια της γνωστοποιού-

[227] Επιτροπή Ελέγχου και Εποπτείας Παιγνίων, «Έκθεση Πεπραγμένων του έτους 2013».

[228] Ό.π. Αφορά στα παίγνια της ΟΠΑΠ, της ΕΛΛΗΝΚΑ ΛΑΧΕΙΑ, των καζίνο και του ΟΔΙΕ.

[229] Σημειώνεται, όμως, στην εν λόγω έκθεση της ΕΕΕΠ ότι δεν αθροίζονται ή δεν περιλαμβάνονται οικονομικά στοιχεία των παρόχων τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου (24 εταιρείες που έχουν υπαχθεί στο μεταβατικό καθεστώς - ΠΟΛ 1248/13.12.2011), λόγω μη επαρκών διαθέσιμων στοιχείων.

[230] Βλ. έρευνα Project Olympus Management Presentation 2013-2022, σελ. 16.

[231] Στιγμιαίο λαχείο Σκρατς.

[232] Βλ. παρ. 150 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[233] Επιστολή υπ’ αριθμ. πρωτ. 2024/24.3.2015.

[234] Βλ. έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, υποσημ. 25 στην παρ. 85.

[235] ΦΕΚ Β΄ 1127/05.05.2014.

[236] Βλ. ΦΕΚ Β΄ 430/10.03.2009 με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του παιχνιδιού ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ 13 ΑΓΩΝΩΝ (ΠΡΟΠΟ 13) της ΟΠΑΠ ΑΕ»

[237] Βλ. ΦΕΚ Β΄ 78/22.01.2009 και κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου ΚΙΝΟ της ΟΠΑΠ ΑΕ. Στο ίδιο ΦΕΚ είναι δημοσιευμένες και οι κοινές υπουργικές αποφάσεις που αφορούν τα παίγνια που αναφέρονται στη συνέχεια.

σας: για το παίγνιο ΣΟΥΠΕΡ 3[238], για το παίγνιο ΤΖΟΚΕΡ[239], για το παίγνιο ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ[240], για το παίγνιο ΛΟΤΤΟ[241], για το παίγνιο ΠΡΟΤΟ[242], για το παίγνιο 5 από 35[243] και για το παίγνιο ΠΡΟΠΟ[244]).

127. Όσον αφορά στην τιμολόγηση του παραχωρούμενου Δικαιώματος (Ιπποδρομιακό στοίχημα και ιπποδρομιακό λαχείο), κατά τη γνωστοποιούσα «ο νομοθέτης […] έθεσε[…] συγκεκριμένα αυστηρά όρια στην τιμολογιακή πολιτική των παρόχων παιγνίων και έχει για ένα έκαστο αυτών θεσπίσει κανόνες που ορίζουν το ελάχιστο αποδιδόμενο στους παίκτες ποσοστό κέρδους και το ύψος άλλων ανελαστικών παραμέτρων του ποσού συμμετοχής στα παίγνια, με αποτέλεσμα ο εκάστοτε πάροχος να αδυνατεί να υπερβεί τα τεθέντα όρια»[245]. Συγκεκριμένα, βάσει του άρθρου 12 (1) της Σύμβασης, […][246].

128. Αναφορικά με το διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα, η κάθε εταιρία προσφέρει διαφορετικές αποδόσεις στους παίκτες, καθώς και τη δυνατότητα να συνδυάσει ο παίκτης όποια παίγνια επιθυμεί (για παράδειγμα να στοιχηματίσει σε συνδυασμό που αφορά το σκορ ενός ποδοσφαιρικού αγώνα και το σκορ ενός αγώνα μπάσκετ), με πολλαπλασιαστική απόδοση. Η εν λόγω διαδικασία γίνεται άμεσα και με διαφάνεια. Σημειώνεται ότι από την έρευνα της Υπηρεσίας δεν έχει διαπιστωθεί η προσφορά προϊόντος που να δεσμεύει τον παίκτη στην αγορά συγκεκριμένου συνδυασμού διαφορετικών παιγνίων.

129. Σε κάθε περίπτωση η εταιρία ΟΠΑΠ αναφέρει ότι δεν υπάρχει η δυνατότητα να αλλάξει την τιμολογιακή της πολιτική διότι ακόμη και αν δεν προσδιορίζεται επακριβώς […][247].

8.1.3 Δίκτυα Διανομής[248]

130. Η ΟΠΑΠ διανέμει τα παίγνια που διεξάγει μέσω δικτύου πρακτορείων[249], με τα οποία υπογράφει τυποποιημένη σύμβαση, σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια και μέσω πλανόδιων λαχειοπωλών (για ορισμένα παίγνια). Αναλυτικά η γεωγραφική κατανομή των πρακτορείων, ως ίσχυε την 17.3.2015, φαίνεται στον κάτωθι πίνακα[250]:

Πίνακας 9: Γεωγραφική κατανομή πρακτορείων ΟΠΑΠ

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΓΓ/ΝΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ
ΑΤΤΙΚΗΣ	1.902
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΥ	758
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚ/ΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	880
ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ	408
ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ, ΕΥΒΟΙΑΣ, ΠΕΛ/ΣΟΥ ΚΑΙ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	791
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΩΝ	4.739

Πηγή: ΟΠΑΠ

131. Σχετικά με τα προσφερόμενα παίγνια της ΟΠΑΠ μέσω διαδικτύου, η γνωστοποιούσα αναφέρει ότι προσφέρονται «καθ’ ον τρόπο ο νόμος ορίζει, τηρουμένων αυστηρών εγγυήσεων προστασίας του καταναλωτή της κείμενης νομοθεσίας, περιλαμβανομένης της υπ’ αριθμ. 105/2 απόφασης της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων σχετικά με τη ρύθμιση διεξαγωγής και ελέγχου παιγνίων στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης που προσφέρονται από την ΟΠΑΠ ΑΕ μέσω του διαδικτύου»[251].

132. Όσον αφορά στο αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοίχημα, αυτό πωλείται στο χώρο του ιπποδρόμου, από το κεντρικό πρακτορείο του ΟΔΙΕ στην Αθήνα και μέσω του δικτύου συνεργαζόμενων πρακτορείων του ΟΔΙΕ (σήμερα λειτουργούν 338 από τα 410 που έχουν άδεια λειτουργίας), η πλειοψηφία των οποίων λειτουργούν παράλληλα και ως πρακτορεία της ΟΠΑΠ[252].

133. Τέλος, μέσω διαδικτύου προσφέρεται η δυνατότητα στοιχηματισμού σε πληθώρα αθλημάτων (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, μπέιζμπολ, τένις κλπ) από τις προαναφερθείσες 24 εταιρείες, καθώς και από την ΟΠΑΠ (Διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα). Η πρόσβαση είναι δυνατή για κάθε παίκτη με βασικές γνώσεις ηλεκτρονικού υπολογιστή και πρόσβαση στο διαδίκτυο, συνεπώς η γεωγραφική κάλυψη είναι σχεδόν πανελλαδική.

8.1.4 Εμπόδια εισόδου

134. Κατά τη γνωστοποιούσα, το βασικό εμπόδιο εισόδου στην παροχή τυχερών παιγνίων «είναι τα αποκλειστικά δικαιώματα […] για λόγους που άπτονται της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος και της δημόσιας

[238] Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ’ αριθμ. 2173 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης. Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου ΣΟΥΠΕΡ 3 της ΟΠΑΙΙ ΑΕ».

[239] Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ’ αριθμ. 2176 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου 5 από 45 και 1 από 20 (ΤΖΟΚΕΡ)».

[240] Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ’ αριθμ. 2178 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του παιχνιδιού ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ της ΟΠΑΠ ΑΕ».

[241] Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ’ αριθμ. 2179 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου ΛΟΤΤΟ της ΟΠΑΠ ΑΕ».

[242] Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ’ αριθμ. 2180 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου ΠΡΟΤΟ της ΟΠΑΠ ΑΕ».

[243] Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ’ αριθμ. 2181 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου 5 από 35 της ΟΠΑΠ ΑΕ».

[244] Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ’ αριθμ. 2183 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του παιχνιδιού ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ (ΠΡΟΠΟ) της ΟΠΑΠ ΑΕ».

[245] Βλ. έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, παρ. 85.

[246] Ό.π., υποσημείωση 25 στην παρ. 85.

[247] Βλ. σχετικά 34η Συνεδρίαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, Πρακτικά της 5ης Μαΐου 2015, σελ. 36.

[248] Ό.π., υπό 7.6 και 8.2.

[249] Ο παίκτης μεταβαίνει στο πρακτορείο, συμπληρώνει ένα δελτίο με τις επιλογές που επιθυμεί, το παραδίδει στον πράκτορα, ο οποίος το εισάγει στην εξειδικευμένη τερματική μηχανή του πρακτορείου που είναι συνδεδεμένη ηλεκτρονικά με το κεντρικό σύστημα της ΟΠΑΠ ΑΕ, και επικυρώνεται η συμμετοχή με τη χορήγηση σχετικής έντυπης απόδειξης.

[250] Βλ. και http://www.opap.gr/web/corporate.opap.gr/newretailpage.

[251] Βλ. παρ. 136 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[252] Βλ. σχετικό 5 στην υπ’ αριθμ. 9424/31.12.2014 επιστολή του ΟΔΙΕ και http://praktoresopap.com/2013-04-20-09-54-24/odie/item/5745-allazoun-ola-ston-ippodromo.

τάξης»[253]. Αναφέρει ειδικά ότι, λόγω των εγγενών κινδύνων και χάριν διευκόλυνσης του ρυθμιστικού ελέγχου και της εποπτείας από το κράτος επί των εν λόγω παιγνίων, οι υπό εξέταση δραστηριότητες ασκούνται βάσει «σαφώς και ειδικά οριοθετημένων αποκλειστικών δικαιωμάτων που προσνεμήθηκαν στους οικείους παρόχους για επιτακτικούς λόγους που ανάγονται στο δημόσιο συμφέρον»[254]. Συμπληρώνει δε ότι για τους ανωτέρω λόγους της έχει παραχωρηθεί από το Ελληνικό Δημόσιο, βάσει της από 15.12.2000 σύμβασης παραχώρησης και του ν. 2843/2000, το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής των παιγνίων που αναφέρονται εκεί για 20 έτη, περιλαμβανομένου του αθλητικού στοιχήματος (προκαθορισμένης ή μη απόδοσης) […][255].

135. Επιπλέον, προβλέφθηκε η δυνατότητα διεξαγωγής τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου (βάσει του ν. 4002/2011) κατόπιν προκήρυξης διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού και χορήγησης ειδικών αδειών και όπως, αναφέρει η γνωστοποιούσα, ο νόμος ρητώς διέλαβε στο άρθρο 26 παρ. 2, προσδιορίζοντας το πεδίο εφαρμογής του, ότι «οι διατάξεις του παρόντος νόμου, εκτός από τις διατάξεις που αναφέρονται στην Ε.Ε.Ε.Π. και το άρθρο 35, δεν εφαρμόζονται για τα τυχερά παίγνια που διεξάγονται ή για τα οποία έχει ήδη χορηγηθεί άδεια κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου στα καζίνο και στις εταιρίες Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. και Ο.Δ.ΙΕ. Α.Ε., για τα οποία εφαρμόζονται οι ειδικές γι’ αυτά διατάξεις». Η γνωστοποιούσα ανέφερε ότι δεν υπάρχει κάποια είσοδος επιχειρήσεων στον εν λόγω κλάδο εν γένει, καθώς οι «περιοχές στις οποίες αφορά η παρούσα συγκέντρωση είναι νομικά ρυθμισμένες και οριοθετούνται από αντίστοιχα αποκλειστικά δικαιώματα»[256].

136. Από στοιχεία της έρευνας επιβεβαιώνονται τα ως άνω πολύ υψηλά εμπόδια εισόδου, τα οποία προκύπτουν από τα σχετικά νομοθετικά μέτρα[257]. Συνεπώς, όπως έχει αναφερθεί και ανωτέρω, υπάρχουν αποκλειστικά δικαιώματα εκμετάλλευσης μέχρι το 2030 στα παίγνια αριθμολαχείων/λοταρίας, αμοιβαία παίγνια στοιχημάτων ποδοσφαίρου και καλαθοσφαίρισης (με επίγεια μέσα και μέσω του διαδικτύου), στοιχήματα προκαθορισμένης απόδοσης με επίγεια μέσα, καθώς και αποκλειστικό δικαίωμα εκμετάλλευσης στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης μέσω του διαδικτύου μέχρι το 2020 και τέλος, 35.000 ηλεκτρονικών παιγνιομηχανημάτων (VLTs) μέχρι το 2024. Τέλος, υφίσταται και το αποκλειστικό δικαίωμα για την παραγωγή, λειτουργία, κυκλοφορία, προβολή και εν γένει διαχείριση των Κρατικών Λαχείων έως το 2025. Ως εκ τούτου, δεν υπάρχει η δυνατότητα εισόδου νέου παίκτη στις εν λόγω αγορές. Τη θέση αυτή αποδέχεται και η γνωστοποιούσα.

137. Όσον αφορά στο επίγειο και διαδικτυακό αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοίχημα (λαχειοφόρο ή μη), η τελαυταία αναφέρει ότι δεν μπορούν να δραστηριοποιηθούν άλλες επιχειρήσεις μέχρι τη λήξη ισχύος της Σύμβασης, καθώς η εκμετάλλευσή του βασίζεται σε αποκλειστικά δικαιώματα. Συμπληρώνει όμως ότι[258] «Ως προς τις ιπποδρομίες τρίτων παροχών, η σχετική αποκλειστικότητα [ενν. διεξαγωγής στοιχημάτων μέσω διαδικτύου] εκπνέει στο τέλος του έτους 2020, οπότε και άλλοι πάροχοι θα μπορούν ενδεχομένως - εφόσον δρομολογηθεί η σχετική απελευθέρωση της περιοχής αυτής - να δραστηριοποιηθούν στην εν λόγω περιοχή» [259].

8.1.5 Συνθήκες ζήτησης - Κόστος Μεταστροφής

138. Η ζήτηση των τυχερών παιγνίων εν γένει, προέρχεται από καταναλωτές - φυσικά πρόσωπα με εξειδικευμένες ή μη γνώσεις, ανάλογα με το παίγνιο. Ειδικότερα, η ζήτηση του ιπποδρομιακού στοιχήματος προέρχεται από εξειδικευμένο κοινό. Κατά τη γνωστοποιούσα, το ενδιαφέρον του κοινού για το εν λόγω στοίχημα αντλείται από την αφοσίωσή του στα ιπποδρομιακά πράγματα. Επίσης, αναφέρει ότι «Δεδομένου ότι δεν υπάρχει άλλος πάροχος στην Ελλάδα και ότι το κοινό αυτό δεν μπορεί να προστρέξει σε άλλα παίγνια για να ικανοποιήσει το ειδικό του ενδιαφέρον για τα ιπποδρομιακά πράγματα, σχετικό κόστος μεταστροφής δεν υπάρχει / δεν μπορεί να προσδιορισθεί»[260].

139. Περαιτέρω, η γνωστοποιούσα ισχυρίζεται ότι η ζήτηση του πρόσθετου αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος προέρχεται από το ίδιο παικτικό κοινό με του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος, καθώς «Σε αντίθεση με άλλα παίγνια (λ.χ. τα λαχεία εν γένει), το πρόσθετο ιπποδρομιακό στοίχημα απευθύνεται, και παραδοσιακά έλκει, μόνον οπαδούς ιπποδρομιών (με υψηλό επίπεδο εξειδικευμένων γνώσεων σχετικά με τα ιπποδρομιακά πράγματα) και αποβλέπει να ικανοποιήσει την επιθυμία αυτού του εξειδικευμένου κοινού για την ύπαρξη ποικίλων παιγνίων σχετικών με και βασιζόμενων σε ιπποδρομίες. Περαιτέρω, οι παίκτες του πρόσθετου ιπποδρομιακού στοιχήματος είθισται να παρακολουθούν τους ιπποδρομιακούς αγώνες επί των οποίων στοιχημάτισαν»[261].

140. Αντιστοίχως, η ζήτηση των Κρατικών Λαχείων και αριθμολαχείων προέρχεται από καταναλωτές (και των δύο φύλων) χωρίς την απαίτηση ιδιαιτέρων γνώσεων. Όσον αφορά στο κόστος μεταστροφής για το διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα, κατά την άποψη του Τμήματος είναι αμελητέο έως μηδαμινό, καθώς ο παίκτης μπορεί να αλλάξει εταιρία - πάροχο άμεσα και χωρίς κόστος, και να επιλέξει ανά πάσα χρονική στιγμή τον πάροχο που θα του δώσει τη μεγαλύτερη απόδοση ή οποιαδήποτε άλλη παροχή μεγιστοποιεί το συνολικό του όφελος.

8.1.6 Άμεσοι ανταγωνιστές

141. Η γνωστοποιούσα θεωρεί ότι […][262] ,[…] [263]. Πα-

[253] Βλ. παρ. 157 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης

[254] Βλ. παρ. 65 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[255] Ό.π., παρ. 65, υποσημείωση 19.

[256] Σημείωσε όμως ότι […]. Βλ. υποσ. 19 πλήρους εντύπου γνωστοποίησης.

[257] Βλ. και υπόμνημα παρέμβασης.

[258] Βλ. παρ. 107 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[259] Σημειώνεται ότι η ΟΠΑΠ θα εξακολουθήσει να έχει αποκλειστικό δικαίωμα διοργάνωσης του προαναφερόμενου στοιχήματος και μετά το 2020, μόνο όμως ως προς τις διεξαγόμενες από την ίδια ιπποδρομίες (βλ. άρθρο 13 παρ. 7γ του ν. 4111/2013).

[260] Βλ. έντυπο πλήρους γνωστοποίησης υπό 8.7.

[261] Βλ. παρ. 76 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης. Συμπληρώνει δε ότι το εν λόγω κοινό είναι άνδρες μεγαλύτερης ηλικίας, χαμηλότερης εκπαίδευσης και σχετικά περιορισμένων οικονομικών μέσων.

[262] Βλ. έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, παρ. 72.

[263] Έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, παρ. 71.

ραταύτα στο δελτίο του ΟΔΙΕ «Οικονομικές Καταστάσεις Χρήσης 2013»[264] αναγράφεται, μεταξύ άλλων, ότι «Ο ΟΔΙΕ δραστηριοποιείται στην υποαγορά στοιχημάτων με κύριο ανταγωνιστή τον ΟΠΑΠ ο οποίος παρέχει τόσο αμοιβαία στοιχήματα όσο και προκαθορισμένης απόδοσης πλην ιπποδρομιακού στοιχήματος. Το εκτεταμένο δίκτυο πρακτορείων του ΟΠΑΠ το οποίο αυξάνεται σταθερά καταγράφοντας υψηλή πληθυσμιακή κάλυψη και παρέχοντας προϊόντα σε ολοένα περισσότερους καταναλωτές αφενός και αφετέρου η συνεχής παρουσίαση στην αγορά καινούριων προϊόντων πολλά από τα οποία έχουν υψηλή αποδοχή και επιτυχία, λειτουργεί ανταγωνιστικά ως προς τον ΟΔΙΕ που προσφέρει παρεμφερή προϊόντα». Τέλος, όσον αφορά τυχόν συμφωνίες συνεργασίας, η γνωστοποιούσα αναφέρει ότι υπάρχουν μόνο κάθετες συμφωνίες για την προμήθεια υλικών (πχ. προμήθεια χάρτου για την εκτύπωση δελτίων)[265].

8.2 ΑΓΟΡΑ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΩΝ

8.2.1 Ωριμότητα αγοράς

142. Η αγορά είναι σε πτωτική φάση εδώ και αρκετά έτη, ως αποτέλεσμα της μειωμένης ζήτησης για ιπποδρομίες, αλλά και της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας.

8.2.2 Δίκτυα Διανομής

143. Το προϊόν προσφέρεται στον ιππόδρομο, όπου και διεξάγεται, είτε μέσω ζωντανής μετάδοσης, όπου αυτή είναι εφικτή.

8.2.3 Εμπόδια εισόδου

144. Όσον αφορά στο δυνητικό ανταγωνισμό για τη διοργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιών, η γνωστοποιούσα αναφέρει ότι η είσοδος νέου διοργανωτή στην εν λόγω αγορά δεν μπορεί να αποκλεισθεί, καθώς το παραχωρούμενο σχετικό δικαίωμα δεν είναι αποκλειστικό[266]. Συμπληρώνει δε ότι πιθανή είσοδος μπορεί να μην διαφαίνεται άμεσα λόγω του ζημιογόνου χαρακτήρα των ιπποδρομιακών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα, αλλά «η εκπεφρασμένη πρόθεση του γνωστοποιούντος μέρους για την αποκατάσταση του ενδιαφέροντος για τα ιπποδρομιακά πράγματα αναμένεται να αναζωπυρώσει το ενδιαφέρον άλλων παρόχων για τη δημιουργία ιπποδρομιακών εγκαταστάσεων και τη διεξαγωγή σχετικών αγώνων, ιδίως δε εφόσον βελτιωθεί το εν γένει οικονομικό κλίμα»[267].

8.2.4 Άμεσοι ανταγωνιστές

145. Δεν υπάρχουν άμεσοι ανταγωνιστές στην παρούσα φάση, καθώς λόγω της αποκλειστικότητας του σχετικού δικαιώματος που ίσχυε μέχρι σήμερα δεν υπάρχει άλλη αρχή διοργάνωσης ιπποδρομιών πλην του ΟΔΙΕ.

8.3 ΑΓΟΡΕΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΔΟΣΗΣ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗΣ/ ΜΕΤΑΔΟΣΗΣ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΜΗ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

8.3.1 Ωριμότητα αγοράς

146. Η αγορά απόκτησης δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών είναι σε φάση ωριμότητας, με πτωτική τάση στη ζήτηση για τη μετάδοση ιπποδρομιών, όπως πιστοποιείται και από την απουσία τρέχουσας ζωντανής μετάδοσης από κάποιο τηλεοπτικό κανάλι, ελεύθερο ή συνδρομητικό. Η παροχή/μετάδοση τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων θεωρείται και αυτή ώριμη αγορά, με εδραιωμένες στο χώρο επιχειρήσεις τόσο στα κανάλια ελεύθερης λήψης όσο και (κυρίως) στις συνδρομητικές πλατφόρμες. Τα συνολικά έσοδα του κλάδου παρουσίασαν σημαντική κάμψη την περίοδο 2008-2013, ενώ από το 2013 παρατηρείται σταθεροποίηση και σταδιακή ανάκαμψη των εσόδων, χωρίς όμως να προσεγγίζονται ακόμα τα επίπεδα των προηγούμενων ετών.

8.3.2 Εμπόδια εισόδου

147. Όπως και με τη διοργάνωση ιπποδρομιών, δεν υπάρχει αποκλειστικότητα στο δικαίωμα μετάδοσης ιπποδρομιών, αφού το δικαίωμα μετάδοσης είναι συνδεδεμένο με τον εκάστοτε φορέα διοργάνωσης της ιπποδρομίας. Συνεπώς η είσοδος στην εν λόγω αγορά δεν έχει σημαντικούς περιορισμούς.

148. Στην αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων υπάρχουν σημαντικά εμπόδια εισόδου τόσο νομικά (πεπερασμένος αριθμός τηλεοπτικών αδειών), όσο και οικονομικά, καθώς για την έναρξη λειτουργίας τηλεοπτικού σταθμού απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις σε πάγια, μηχανολογικό εξοπλισμό και ανθρώπινο δυναμικό. Περαιτέρω, η ύπαρξη ισχυρών υφιστάμενων παικτών, με διαπραγματευτική δύναμη, καθιστά την προοπτική εισόδου ριψοκίνδυνη επιχειρηματικά. Γενικότερα πρόκειται για ένα κλάδο εντάσεως κεφαλαίου, όπου, ιδιαίτερα με τις τρέχουσες συνθήκες, υφίσταται χαμηλός βαθμός απόδοσης επένδυσης (ROI) και υψηλή πιθανότητα ύπαρξης μη ανακτήσιμου κόστους.

9 Η. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

9.1 Η ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΟΥΣΑΣ

9.1.1 Οριζόντιες επιδράσεις

149. Κατά τη γνωστοποιούσα, η εξέταση επιπτώσεων συντονισμένης συμπεριφοράς παρέλκει, καθώς δεν υπάρχουν ανταγωνιστές, αφού «οι υπό κρίση δραστηριότητες αναπτύσσονται σε ρυθμισμένες αγορές που οριοθετούνται από αποκλειστικά δικαιώματα»[268]. Επίσης, σημειώνει ότι δεν υπάρχουν επιπτώσεις μη συντονισμένης συμπεριφοράς από την εν λόγω συγκέντρωση, καθώς δεν υφίσταται καμία οριζόντια επικάλυψη στις υπό εξέταση αγορές.

150. Ακόμα, όμως, και στην περίπτωση που υποτεθεί ότι υφίσταται οριζόντια επικάλυψη μεταξύ του sweepstake και των Κρατικών Λαχείων, η γνωστοποιούσα ισχυρίζεται ότι «…δεν θα μπορούσε να θεμελιωθεί σχετική παρακωλυτική του ανταγωνισμού οριζόντια επίδραση»[269], επειδή:

(α) Το πρόσθετο ιπποδρομιακό στοίχημα παραμένει επί εικοσαετία ανενεργό, άρα δεν υπάρχει μερίδιο αγοράς το οποίο θα έχει επαυξητική επίδραση ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης.

(β) Η μη άσκηση/εκμετάλλευση του δικαιώματος έκδοσης του sweepstake από τον ΟΔΙΕ οφείλεται στην

[264] Υπό το «Α. Η εξέλιξη των δραστηριοτήτων της εταιρείας».

[265] Βλ. παρ. 158 εντύπου πλήρους γνωστοποίησης.

[266] Οπ. παρ. 155.

[267] Οπ. παρ. 102.

[268] Ο.π. παρ. 73.

[269] Ό.π., παρ. 81-83.

περιορισμένη απήχηση. Άρα, ακόμα και σε περίπτωση επαναφοράς του από την ΟΠΑΠ, το μερίδιο αγοράς θα ήταν μηδενικό, σε κάθε δε περίπτωση αμελητέο.

(γ) Η γνωστοποιούσα δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει εμπορικές μεθόδους (διαφήμιση κλπ) για να αυξήσει την απήχηση του εν λόγω παιγνίου, καθώς αφενός η επιθετική προσέλκυση πελατών απαγορεύεται εκ του νόμου και αφετέρου το sweepstake απευθύνεται ούτως ή άλλως σε συγκεκριμένο κοινό «που ενδιαφέρεται για τα ιπποδρομιακά πράγματα».

(δ) Τέλος, η γνωστοποιούσα καταλήγει ότι «[…] η ίσως κρισιμότερη επίπτωση μη συντονισμένης συμπεριφοράς, ήτοι η αύξηση των τιμών ελλείψει ανταγωνισμού, είναι απολύτως αδύνατο να επισυμβεί εν προκειμένω», καθώς «[…] ο νομοθέτης […] έθεσε συγκεκριμένα αυστηρά όρια στην τιμολογιακή πολιτική των παρόχων παιγνίων και έχει για ένα έκαστο αυτών θεσπίσεις κανόνες που ορίζουν το ελάχιστο αποδιδόμενο στους παίκτες ποσοστό κέρδους και το ύψος άλλων ανελαστικών παραμέτρων του ποσού συμμετοχής στα παίγνια με αποτέλεσμα ο εκάστοτε πάροχος να αδυνατεί να υπερβεί τα τεθέντα όρια»[270].

151. Περαιτέρω, η γνωστοποιούσα ισχυρίζεται ότι, και στην υποθετική περίπτωση της οριζόντιας επικάλυψης μεταξύ του sweepstake και των αριθμολαχείων, «η προτεινόμενη συγκέντρωση δεν θα μπορούσε (και) για νομικούς λόγους να οδηγήσει σε αύξηση τιμών ελλείψει ανταγωνισμού. Αφενός ο ανταγωνισμός είναι εκ του νόμου περισταλείς, αφετέρου η τιμολογιακή πολιτική των παρόχων των εν λόγω παιγνίων είναι εκ του νόμου ρυθμισμένη..»[271]. Τέλος, εξετάζοντας και το υποθετικό σενάριο της ύπαρξης μίας μόνο ευρύτερης αγοράς τυχερών παιγνίων, η ΟΠΑΠ ισχυρίζεται ότι «…το επαυξητικό μερίδιο ως αποτέλεσμα της προτεινόμενης συγκέντρωσης θα ήταν αμελητέο», καθώς «…ο συνολικός κύκλος εργασιών από προσφορά υπηρεσιών τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα το έτος 2013 εκτιμάται ότι κυμάνθηκε από […] έως […], ενώ ο αντίστοιχος κύκλος εργασιών της ΟΔΙΕ ΑΕ […] δεν ξεπερνά το […] του προαναφερθέντος μεγέθους»[272].

9.1.2 Κάθετες Επιδράσεις

152. Κατά τη γνωστοποιούσα, δεν υφίστανται κάθετες επιδράσεις από την εν λόγω συγκέντρωση, καθώς «[…] μη συντονισμένα αποτελέσματα δεν μπορούν εν προκειμένω να αναπτυχθούν, καθότι οι σχετικές περιοχές είναι νομοθετικά προστατευμένες και οριοθετούνται από αποκλειστικά δικαιώματα […] ενώ σε κάθε περίπτωση η ρυθμισμένη από την Πολιτεία τιμολογιακή πολιτική […] δεν αφήνει περιθώρια κατάχρησης ως προς τις τιμές για τη συμμετοχή στα παίγνια […] η προτεινόμενη συγκέντρωση δεν μπορεί να επιφέρει ούτε συντονισμένα αποτελέσματα»[273]. Συγκεκριμένα, για τις κάτωθι αγορές η γνωστοποιούσα αναφέρει τα εξής:

(α) Διοργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιών: Η εν λόγω συγκέντρωση δεν δημιουργεί καθετοποίηση στην εν λόγω αγορά, καθώς αντικείμενό της αποτελεί «επιχείρηση που τυγχάνει να είναι, σε ορισμένο βαθμό, ήδη κάθετα ολοκληρωμένη»[274], αφού μέχρι σήμερα, τόσο η διοργάνωση ιπποδρομιών όσο και η διεξαγωγή του ιπποδρομιακού στοιχήματος τελούνταν από τον ΟΔΙΕ. Επιπλέον, πρόθεση του νομοθέτη ήταν η αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος για τις ιπποδρομίες, εφόσον προέβλεψε να είναι μη αποκλειστικό το δικαίωμα για τη διοργάνωση ιπποδρομιών. Επιπλέον, η γνωστοποιούσα σημειώνει ότι δεν έχει κίνητρα να αποκλείσει την είσοδο νέων παικτών στην αγορά διοργάνωσης ιπποδρομιών, καθώς «όσες περισσότερες ιπποδρομίες διεξάγονται, τόσα περισσότερα γεγονότα θα λαμβάνουν χώρα επί των οποίων θα μπορεί ο Παραχωρησιούχος να διοργανώνει ιπποδρομιακό στοίχημα»[275].

(β) Ιπποδρομιακό στοίχημα: Στην αγορά του επίγειου ιπποδρομιακού στοιχήματος υπάρχουν ούτως ή άλλως νομικά εμπόδια εισόδου και «Άρα η διοργάνωση ιπποδρομιών από τον Παραχωρησιούχο δεν ασκεί επιρροή…»[276]. Στο διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοίχημα η αποκλειστικότητα ισχύει για τις ιπποδρομίες που διοργανώνει η Παραχωρησιούχος, ενώ για ιπποδρομίες τρίτων παρόχων η αποκλειστικότητα εκπνέει το 2020. Συνεπώς, όπως ισχυρίζεται η γνωστοποιούσα, από το 2020 και έπειτα «ο Παραχωρησιούχος δεν θα διαθέτει την πρακτική δυνατότητα μόχλευσης της όποιας ισχύος στην περιοχή της διοργάνωσης των ιπποδρομιών για να αποκλείσει παρόχους αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στο διαδίκτυο»[277], καθώς οι εν λόγω διαδικτυακοί πάροχοι θα αδειοδοτηθούν για τη διεξαγωγή αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος επί ιπποδρομιών τρίτων διοργανωτών.

(γ) Παραγωγή/μετάδοση ραδιοτηλεοπτικού περιεχομένου: Η γνωστοποιούσα θεωρεί ότι στην εν λόγω αγορά δεν μπορεί να προκληθούν οποιεσδήποτε κάθετες επιδράσεις. Ακόμα και αν υφίσταντο αυτές, όπως ισχυρίζεται, δεν θα μπορούσαν «να επιφέρουν κίνδυνο αποκλεισμού των πολλών και ιδιαίτερα ισχυρών εταιριών που δραστηριοποιούνται στις περιοχές παραγωγής ή μετάδοσης ραδιοτηλεοπτικού περιεχομένου»[278]. Επιπλέον, σημειώνει ότι «το ενδιαφέρον για τις ιπποδρομίες στην Ελλάδα είναι τόσο περιορισμένο που είναι αδύνατον να προέλθουν έσοδα από την εκμετάλλευση ραδιοτηλεοπτικών δικαιωμάτων»[279]. Αναφέρει δε ότι, οι μεταδόσεις ελληνικών ιπποδρομιακών αγώνων, κατά το παρελθόν, από διάφορα κανάλια (Novasports, ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ TV, Σπορ+/ ΕΡΤ) διακόπηκαν λόγω ανύπαρκτου ενδιαφέροντος.

9.1.3 Διαγώνιες Επιδράσεις

153. Αναφορικά με τα επίγεια παίγνια του ιπποδρομιακού και αθλητικού στοιχήματος η γνωστοποιούσα σημειώνει πως «Ο συνδυασμός, με οποιονδήποτε τρόπο, [αυτών]…δεν έχει την πρακτική δυνατότητα αποκλεισμού

[270] Ό.π., παρ. 85.
[271] Ό.π., παρ. 88.
[272] Ό.π., παρ. 91.
[273] Ό.π., παρ. 95.
[274] Ό.π., παρ.97.
[275] Ό.π., παρ. 101.
[276] Ό.π, παρ. 106.
[277] Ό.π., παρ. 108.
[278] Ό.π., παρ 112.
[279] Ό.π., παρ. 113.

άλλου παρόχου παιγνίων γνώσεων π.χ. παίγνια δεξιοτήτων σε καζίνο»[280]. Αναφορικά με τα διαδικτυακά παίγνια εξειδικευμένων γνώσεων, σημειώνει ότι δεν υπάρχει άλλος (πλην της ιδίας και του ΟΔΙΕ) σχετικά αδειοδοτημένος πάροχος και επειδή τα εν λόγω παίγνια προϋποθέτουν διαφορετικές εξειδικευμένες γνώσεις «…η μεταστροφή παίκτη από το ένα στο άλλο θεωρείται και είναι εξαιρετικά δυσχερής»[281]. Συμπληρώνει δε, ότι το ιπποδρομιακό στοίχημα αποτελεί λιγότερο από το […] του συνολικού κύκλου εργασιών του τομέα παιγνίων στην Ελλάδα, ενώ ο κύκλος εργασιών της ιδίας από το διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα για το 2014 ήταν περίπου […]. (λιγότερο από το […] του κύκλου εργασιών των τυχερών παιγνίων)[282]. Συνεπώς, καταλήγει, δεν υφίσταται ούτε η ισχύς μεταμόχλευσης ούτε τα σχετικά κίνητρα, κάτι το οποίο «τεκμαίρεται και από την αδυναμία του Παραχωρησιούχου να αυξήσει τις τιμές του καθώς […] η τιμολογιακή πολιτική των αδειοδοτημένων παρόχων των υπό κρίση παιγνίων είναι εκ του νόμου ρυθμισμένη, τυχόν δε αύξηση θα προσέκρουε στα ελάχιστα επίπεδα αποδιδόμενου κέρδους που αποτελεί τη βασική παράμετρο προσδιορισμού της τιμής για τη συμμετοχή στο παίγνιο αφενός, του περιθωρίου κέρδους του παρόχου αφετέρου».

9.2 Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΥΣΩΝ

154. Στην Παρέμβαση αναφέρεται[283] ότι «…η προτεινόμενη συγκέντρωση θα εγείρει σημαντικά εμπόδια στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό, είτε (α) κριθεί ότι υφίσταται μία ευρύτερη αγορά υπηρεσιών τυχερών παιγνίων, η οποία καλύπτει όλα τα τυχερά παίγνια που διεξάγονται στην Ελλάδα (εκτός των τυχερών παιγνίων που παρέχονται εντός καζίνο), είτε (β) κριθεί ότι υφίστανται περισσότερες επιμέρους, διακριτές αγορές υπηρεσιών …» και για το λόγο αυτό το ζήτημα του ακριβούς ορισμού των σχετικών αγορών για τις ανάγκες της υπό κρίση συγκέντρωσης θα μπορούσε να παραμείνει ανοιχτό.

155. Ειδικότερα, οι Παρεμβαίνουσες θεωρούν ότι από την παρούσα συγκέντρωση δημιουργούνται οριζόντιες επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, καθώς η ΟΠΑΠ λόγω της εξάλειψης ενός ανταγωνιστή της αποκτά οιονεί ή πλήρως μονοπωλιακή θέση στην αγορά, αναλόγως αν η σχετική αγορά τυχερών παιγνίων θεωρηθεί ενιαία (εξαιρουμένων των προσφερόμενων μέσω επίγειων καζίνο) ή αν διακριθεί σε επιμέρους σχετικές αγορές[284]. Ως επιμέρους σχετικές αγορές οι οποίες επηρεάζονται κατά τα ανωτέρω αναφέρονται η αγορά αριθμολαχείων/λοταρίας και η αγορά στοιχηματισμού γενικά ή εναλλακτικά η αγορά στοιχηματισμού προκαθορισμένης απόδοσης και αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχηματισμού[285], όλες δε οι προαναφερόμενες αγορές περιλαμβάνουν την παροχή υπηρεσιών, τόσο με επίγεια μέσα όσο και μέσω του διαδικτύου.

156. Σύμφωνα με τις Παρεμβαίνουσες η αρνητική επίδραση της επέκτασης του μονοπωλίου της ΟΠΑΠ και στην αγορά του ιπποδρομιακού στοιχήματος πρέπει να αξιολογηθεί λαμβάνοντας υπόψη δύο σημαντικές παραμέτρους, αφενός την υποχρέωση του Ελληνικού Δημοσίου να προσφέρει στην ΟΠΑΠ οποιοδήποτε νέο παιχνίδι, αφετέρου την ύπαρξη ενός μεγάλου δικτύου καταστημάτων[286]. Ως προς την πρώτη παράμετρο, οι Παρεμβαίνουσες αναφέρονται στο άρθρο 11 της από 15.12.2000 σύμβασης της ΟΠΑΠ με το Ελληνικό Δημόσιο, σύμφωνα με την οποία […][287]. Η πρόβλεψη αυτή κατά τις Παρεμβαίνουσες προστατεύει πλήρως το μονοπώλιο της ΟΠΑΠ.

157. Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί εδώ ότι οι παρεμβαίνουσες, κατά την ακροαματική διαδικασία, αναφέρουν ότι «ο αποκλεισμός κάθε δυνητικού μελλοντικού ανταγωνισμού πηγάζει επίσης από τη διάταξη του νόμου η οποία όμως έχει περάσει σε σύμβαση μεταξύ του ελληνικού δημοσίου και του ΟΠΑΠ ότι έχει το δικαίωμα προτιμήσεως και οποιοσδήποτε ανταγωνιστής θέλει να συμμετάσχει θα πρέπει να προσφέρει ανώτερη τιμή από την κατώτερη που πρόσφερε ο ΟΠΑΠ. Είναι μία πολύ κομψή μέθοδος να αποκλείσεις κάθε ανταγωνισμό βάζοντας υψηλή τιμή και λέγοντας ότι δεν με ενδιαφέρει. Αυτό σημαίνει ότι η θωράκιση του νομικού μονοπωλίου αλλά και ο αποκλεισμός του δυνητικού ανταγωνισμού είναι πλήρης και οριστικός». [288] Κατά τις παρεμβαίνουσες η εν λόγω διάταξη μετατρέπει τον ΟΠΑΠ σε «gate keeper[289] για την αγορά οποιουδήποτε τυχερού παιχνιδίου στην Ελλάδα».[290]

158. Κατά το Τμήμα αν οι παρεμβαίνουσες ή οποιοσδήποτε άλλος τρίτος συμμετείχε στο διαγωνισμό και έδινε περισσότερο αντάλλαγμα δεν θα αποκλείονταν από το να τους παραχωρηθεί το δικαίωμα εκμετάλλευσης του

[280] Ό.π., παρ. 118.
[281] Ό.π., παρ. 119.
[282] Ό.π., παρ. 121.
[283] Βλ. παρ. 119 της παρέμβασης.
[284] Βλ. παρ. 144 της παρέμβασης.
[285] Βλ. παρ. 137 της παρέμβασης. Στην παρ. 143 αναφέρεται ότι το δημιουργούμενο μονοπώλιο αφορά την αγορά παροχής υπηρεσιών στοιχηματισμού, οι δε οριζόντιες επιπτώσεις στην αγορά αριθμολαχείων/λοταρίας δεν αναλύονται περαιτέρω. Σύμφωνα με το συμπληρωματικό υπόμνημα (παρ. 4) η εξάλειψη της δραστηριότητας του ΟΔΙΕ θα έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μονοπωλίου σε καθεμία από τις ως άνω αγορές.
[286] Βλ. παρ. 145 επ. της παρέμβασης.
[287] Ομοίως και άρθρο 27 παρ. 9α του ν. 2843/2000 «Σε περίπτωση που επιτραπεί από το νόμο η διεξαγωγή οποιουδήποτε νέου παιγνιδιού, εκτός από τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2α, συγκροτείται, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Πολιτισμού, αρμόδιου για θέματα αθλητισμού, ειδική Επιτροπή με έργο τη διαμόρφωση των όρων και προϋποθέσεων και του καθορισμού του ανταλλάγματος για την παραχώρηση διεξαγωγής του παιγνιδιού στον Ο.Π.Α.Π. Ο Ο.Π.Α.Π, στον οποίο αποστέλλεται υποχρεωτικά αντίγραφο της εκθέσεως της παραπάνω Επιτροπής, δικαιούται να αναλάβει τη διεξαγωγή και τη διαχείριση, οργάνωση και λειτουργία του παιγνιδιού, εφόσον δηλώσει τούτο ρητά μέσα στην τασσόμενη από το Δημόσιο προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τεσσάρων (4) μηνών. Εάν ο Ο.Π.Α.Π. αρνηθεί να αναλάβει τη διεξαγωγή του παιγνιδιού ή παρέλθει η παραπάνω προθεσμία, το Δημόσιο μπορεί να αναλάβει το ίδιο τη διεξαγωγή του. Εάν η διεξαγωγή του συγκεκριμένου παιγνιδιού επιτραπεί να ανατεθεί σε τρίτο, το αντάλλαγμα δεν μπορεί να είναι κατώτερο από αυτό που προτάθηκε στον Ο.Π.Α.Π. Ειδικά για κάθε μελλοντικό παιγνίδι που αφορά αθλητικά γεγονότα, η διεξαγωγή τους μπορεί να γίνει αποκλειστικά και μόνο από τον Ο.Π.Α.Π.».
[288] Βλ. σχετικά 34η Συνεδρίαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, Πρακτικά της 5ης Μαΐου 2015, σελ. 23.
[289] Βλ. επίσης, ο.π., σελ. 24.
[290] Ο.π., σελ. 25.

τυχερού παιγνίου. Το συγκεκριμένο παίγνιο δεν προσφέρθηκε πρώτα στον ΟΠΑΠ. Απεναντίας, συμμετείχαν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη στο διαγωνισμό επί ίσοις όροις και κέρδισε τον διαγωνισμό αυτός που πρόσφερε το υψηλότερο τίμημα.[291]

159. Περαιτέρω υποστηρίζουν ότι η ΟΠΑΠ διαθέτει ένα δίκτυο αποτελούμενο από 4.888 καταστήματα, τα οποία καλύπτουν όλη την ελληνική επικράτεια και ομοίως τα 450 καταστήματα του ΟΔΙΕ καλύπτουν όλη την ελληνική επικράτεια, ενώ οι Παρεμβαίνουσες εκτιμούν ότι κατ’ ουσίαν «αντιστοιχεί ένα κατάστημα ανά 2000 κατοίκους». Μάλιστα το δίκτυο της ΟΠΑΠ προσφάτως εκσυγχρονίστηκε και μετατράπηκε σε ένα «κλειστό δίκτυο», με αποτέλεσμα μετά την ολοκλήρωση της υπό κρίση συγκέντρωσης η ΟΠΑΠ να έχει τη δυνατότητα να προσφέρει ένα «πλήρες μπουκέτο» τυχερών παιγνίων στους καταναλωτές και έτσι η είσοδος οποιουδήποτε άλλου ανταγωνιστή να εξαρτάται κατ’ ουσίαν από την έγκριση της ΟΠΑΠ.

160. Κατόπιν των ανωτέρω και ως αποτέλεσμα της ενίσχυσης της ήδη δεσπόζουσας θέσης της στη σχετική αγορά, η ΟΠΑΠ θα είναι σε θέση «να επηρεάσει/αλλάξει την ανταγωνιστική δυναμική […] κατά σημαντικό, μη ανταγωνιστικό τρόπο, ιδίως καθώς η αγορά είναι ήδη συγκεντρωμένη σε εξαιρετικό βαθμό και η μοναδική ανταγωνιστική πίεση που θα αντιμετωπίζει ο ΟΠΑΠ για πολλά έτη θα προέρχεται από τους 24 παρόχους υπηρεσιών καζίνο μέσω του διαδικτύου, η οποία, ωστόσο, είναι πολύ περιορισμένη εξαιτίας της έλλειψης (ή της ελάχιστης) υποκαταστασιμότητας»[292]. Περαιτέρω, κατά τις Παρεμβαίνουσες, η ΟΠΑΠ θα έχει τη δυνατότητα να προβεί σε αύξηση των τιμών, ειδικά δε στα παίγνια στοιχηματισμού προκαθορισμένης απόδοσης και σε μείωση των πιθανοτήτων κέρδους, να περιορίσει την ποιότητα και την καινοτομία των παρεχόμενων υπηρεσιών, να αποκλείσει τη δυνατότητα των καταναλωτών για αλλαγή προμηθευτή, να περιορίσει τη δυνατότητα και το κίνητρο εισόδου των δυνητικών ανταγωνιστών στην αγορά αθλητικού στοιχήματος μέσω διαδικτύου μετά τη λήξη του σχετικού αποκλειστικού της δικαιώματος (το 2020) και να αυξήσει τα ήδη υψηλά εμπόδια εισόδου μέσω της εδραιωμένης θέσης της στην αγορά (η οποία οφείλεται στην εμπειρία, τη φήμη, την οικονομική ευρωστία και την ευρεία πελατειακή της βάση). Τα προαναφερόμενα επιτείνονται από την έλλειψη αντισταθμιστικής ισχύος των καταναλωτών[293].

161. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι Παρεμβαίνουσες ισχυρίζονται ότι το ύψος της προσφοράς της ΟΠΑΠ στη διαγωνιστική διαδικασία για την απόκτηση του παραχωρούμενου δικαιώματος, σε συνδυασμό με τη μη διενέργεια από την ΟΠΑΠ νομικού και οικονομικού ελέγχου (“due diligence”) για τα αποκτώμενα περιουσιακά στοιχεία, προσδίδουν στην εν λόγω προσφορά χαρακτήρα «επιθετικής προσφοράς». […][294], [295].

[291] Ο.π., σελ. 24.

[292] Παρ. 153 της Παρέμβασης.

[293] Σχετικά βλ. παρ. 153 και 158 επ. της Παρέμβασης, καθώς και παρ. 15 επ. του συμπληρωματικού υπομνήματος.

[294] Βλ. επιστολή υπ’ αριθμ. πρωτ. 9361/30.12.2014.

[295] […].

162. Αντιθέτως, η παραχώρηση του Δικαιώματος σε κάποιον άλλο ανταγωνιστή θα ενίσχυε τον ανταγωνισμό έναντι της ΟΠΑΠ, αφού αυτός θα επένδυε στην παροχή των σχετικών υπηρεσιών ιδίως μέσω διαδικτύου, δεδομένου ότι δεν θα διέτρεχε τον κίνδυνο «κανιβαλισμού» άλλων δικών του παιγνίων[296].

163. Επιπροσθέτως, κατά την άποψη των Παρεμβαινουσών η υπό κρίση πράξη έχει ως συνέπεια τη δημιουργία και διαγώνιων επιπτώσεων[297] στις εξής αγορές: (α) στην αγορά για την παροχή υπηρεσιών παιγνίων προκαθορισμένης απόδοσης μέσω του διαδικτύου, η οποία θα ανοίξει στον ανταγωνισμό το 2020, (β) στην αγορά για την παροχή υπηρεσιών παιγνίων καζίνο μέσω του διαδικτύου, (γ) στην αγορά για τη διοργάνωση και διεξαγωγή αγώνων ιπποδρομιών και (δ) στην αγορά για την ηχητική και τηλεοπτική κάλυψη αγώνων ιπποδρομιών[298]. Αναλυτικά:

(α) Στην αγορά παροχής υπηρεσιών στοιχήματος μέσω διαδικτύου (η οποία θα απελευθερωθεί κατά τα προαναφερόμενα μετά τη λήξη του σχετικού αποκλειστικού δικαιώματος της ΟΠΑΠ) και στην αγορά παροχής υπηρεσιών παιγνίων καζίνο μέσω διαδικτύου[299], με την ολοκλήρωση της παρούσας συγκέντρωσης η ΟΠΑΠ θα έχει τη δυνατότητα να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της (πραγματικούς και δυνητικούς) μέσω της εφαρμογής πρακτικών δεσμευμένων και συνδεδεμένων (ομαδικών) πωλήσεων και να επεκτείνει τη μονοπωλιακή της θέση στην αγορά του ιπποδρομιακού στοιχήματος σε αυτή του ευρύτερου στοιχηματισμού μέσω διαδικτύου, καθώς θα προσφέρει ένα προϊόν (ιπποδρομιακό στοίχημα) που δε θα διαθέτουν οι ανταγωνιστές της. Μάλιστα οι παρεμβαίνουσες υποστηρίζουν ότι, βάσει και της σχετικής παρουσίασης της PMU, η συνδυασμένη πώληση ιπποδρομιακού και αθλητικού στοιχήματος είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική, προκειμένου να ενθαρρύνεται η συμμετοχή των παικτών σε άλλες στοιχηματικές κατηγορίες[300]. Οι Παρεμβαίνουσες, δηλαδή, καταλήγουν ότι η ΟΠΑΠ θα μπορεί να επεκτείνει την υπερδεσπόζουσα θέση της στη συγγενή αγορά των διαδικτυακών παιγνίων λόγω των αποκλειστικών δικαιωμάτων που διαθέτει για δέκα και πλέον έτη, λόγω της δυνατότητάς της να παρέχει το πλήρες φάσμα των παιγνίων στοιχήματος, «ενώ οποιοσδήποτε δυνητικός νεοεισερχόμενος ανταγωνιστής θα περιοριστεί στην παροχή παιγνίων αθλητικού στοιχήματος (εκτός των ιπποδρομιακών στοιχημάτων) μέσω διαδικτύου»[301], και τέλος ενόψει της παγιωμένης θέσης της ΟΠΑΠ στην ευρύτερη αγορά. Οι Παρεμβαίνουσες αναφέρονται στις απόψεις της εταιρίας Paddy

[296] Βλ. παρ. 161 επ. της παρέμβασης και 8 επ. του συμπληρωματικού υπομνήματος.

[297] Μάλιστα αναφέρεται ότι η ΟΠΑΠ θα έχει κίνητρο να προβεί σε μόχλευση του ανταγωνισμού στις συγγενείς αγορές, λαμβανομένου υπόψη του -κατά τις Παρεμβαίνουσες- υπέρογκου τιμήματος που προσέφερε για την απόκτηση του παραχωρούμενου δικαιώματος σε συνδυασμό με τα αναμενόμενα κέρδη από τη δραστηριότητα (βλ. παρ. 152, 155-156 της Παρέμβασης).

[298] Βλ. παρ. 167 της Παρέμβασης.

[299] Βλ. παρ. 173 επ. της παρέμβασης και 35 επ. του συμπληρωματικού υπομνήματος.

[300] Βλ. παρ. 173 της παρέμβασης, καθώς και παρουσίαση PMU τον Οκτώβριο 2014.

[301] Βλ. παρ. 174 της Παρέμβασης.

Power[302], της William Hill[303] και της Γαλλικής Αρχής Ανταγωνισμού, η οποία, κατά τις παρεμβαίνουσες, «έχει αναδείξει τη σημασία της παρουσίας μιας εταιρείας στοιχηματισμού στην αγορά κλασσικού στοιχηματισμού, η οποία της επιτρέπει να «κτίσει» το σήμα της και να ενισχύσει την επέκτασή της στην αγορά διαδικτυακού στοιχηματισμού»[304].

(β) Περιορισμός του ανταγωνισμού ως συνέπεια της υπό κρίση πράξης θα προκληθεί σύμφωνα με την παρέμβαση και στην αγορά της διεξαγωγής ιπποδρομιών[305], καθώς θα ελλείψει αφενός η απαιτούμενη υποδομή για τη διοργάνωση τέτοιων αγώνων λόγω της παραχώρησης των μοναδικών υφιστάμενων εγκαταστάσεων (ήτοι του ΟΔΙΕ) στην ΟΠΑΠ και αφετέρου το κίνητρο λόγω της αποσύνδεσης της εν λόγω δραστηριότητας από την παροχή υπηρεσιών ιπποδρομιακού στοιχήματος, το οποίο αποτελεί την κύρια πηγή εσόδων της διοργάνωσης ιπποδρομιών. Ως εκ τούτου, η βιωσιμότητα οποιουδήποτε ανταγωνιστή της ΟΠΑΠ στην αγορά της διεξαγωγής ιπποδρομιών θα εξαρτάτο από τη βούλησή της να συμπεριλάβει τους αγώνες του στο διεξαγόμενο από αυτή στοίχημα.

(γ) Τέλος, σύμφωνα με τις Παρεμβαίνουσες οι διαγώνιες συνέπειες της υπό κρίση συγκέντρωσης θα πλήξουν και την αγορά ηχητικής και τηλεοπτικής κάλυψης ιπποδρομιών[306], καθώς λόγω της μονοπωλιακής της θέσης η ΟΠΑΠ θα μπορεί να καθορίσει τους όρους μετάδοσης σε βάρος παρόχων ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών υπηρεσιών ή υπηρεσιών ιπποδρομιακού στοιχηματισμού εκτός Ελλάδας οι οποίοι τυχόν επιθυμούν να αποκτήσουν τα δικαιώματα μετάδοσης των διεξαγόμενων από την ΟΠΑΠ ιπποδρομιών.

164. Εν κατακλείδι, οι Παρεμβαίνουσες ζητούν, μεταξύ άλλων, να απαγορευθεί η συγκέντρωση[307], άλλως να αναληφθούν από την ΟΠΑΠ δεσμεύσεις «ώστε να απαλυνθούν οι βλαβερές συνέπειες της συγκέντρωσης στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό».

9.3 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ[308]

9.3.1 Ως προς τις οριζόντιες επιπτώσεις στην αγορά των Κρατικών Λαχείων ή των παραδοσιακών αριθμολαχείων

165. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η ΟΠΑΠ αποκτά με την υπό κρίση πράξη μεταξύ άλλων το αποκλειστικό δικαίωμα έκδοσης του λαχείου sweepstake. Το λαχείο αυτό μπορεί να ενταχθεί είτε στην αγορά των παραδοσιακών αριθμολαχείων της ΟΠΑΠ είτε στην αγορά των Κρατικών Λαχείων, θέμα το οποίο μπορεί να μείνει ανοιχτό, δεδομένου ότι σε αμφότερες τις αγορές δραστηριοποιείται αποκλειστικά η ΟΠΑΠ.

166. Συνεπώς, ως προς την απόκτηση του δικαιώματος έκδοσης του λαχείου sweepstake η υπό κρίση πράξη αποτελεί οριζόντια συγκέντρωση, καθώς τα μέρη αποτελούν (έστω δυνητικούς) ανταγωνιστές: η μεν ΟΠΑΠ, ως ήδη δραστηριοποιούμενη στην αγορά των παραδοσιακών αριθμολαχείων και των Κρατικών Λαχείων, το δε δικαίωμα έκδοσης του λαχείου sweepstake ως εντασσόμενο είτε στη μία είτε στην άλλη. Πιο συγκεκριμένα και δεδομένου ότι από τη δραστηριότητα αυτή δεν πραγματοποιείται κύκλος εργασιών λόγω αναστολής της έκδοσης του sweepstake από το έτος 1994, η υπό κρίση πράξη αφορά την απόκτηση μίας δυνητικά ανταγωνιστικής δραστηριότητας που δεν προσαυξάνει το μερίδιο αγοράς της ΟΠΑΠ στις ανωτέρω αγορές.

167. Όπως δε έχει ήδη αναφερθεί, συγκέντρωση στην οποία συμμετέχουσες είναι μία ήδη δραστηριοποιούμενη στη σχετική αγορά επιχείρηση και ένας δυνητικός ανταγωνιστής της μπορεί να έχει εξίσου δυσμενείς για τον ανταγωνισμό επιπτώσεις με μία συγκέντρωση μεταξύ δύο πραγματικών ανταγωνιστών, ιδίως με τη δημιουργία ή την ενίσχυση δεσπόζουσας θέσης[309]. Μία τέτοια συγκέντρωση ενδέχεται να προκαλέσει οριζόντιες επιπτώσεις συντονισμένης ή μη συμπεριφοράς σε βάρος του ανταγωνισμού, αν ο δυνητικός ανταγωνιστής επηρεάζει σημαντικά τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά.

168. Θα πρέπει στο πλαίσιο αυτό, καταρχάς, να εξεταστεί κατά πόσον ο δυνητικός ανταγωνιστής ασκεί ήδη σημαντική πίεση ή υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να εξελιχθεί σε αποτελεσματικό ανταγωνιστικό παράγοντα[310]. Ως προς αυτό λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, η ικανότητά του να εισέλθει στην αγορά και ερευνάται κατά πόσον έχει σχέδια εισόδου σε αυτή[311], η δε είσοδός του στη σχετική αγορά πρέπει να είναι πιθανή[312] και να γίνει στο εγγύς μέλλον[313], προκειμένου αυτός να ασκεί επαρκή ανταγωνιστική πίεση.

[302] Εταιρία παροχής υπηρεσιών τυχερών παιγνίων (http://www.paddypower.com/bet). Βλ. και παρ. 174 της Παρέμβασης.

[303] Ομοίως (http://www.williamhill.com) και παρ. 174 της Παρέμβασης.

[304] Συναφώς, στο συμπληρωματικό τους υπόμνημα (παρ. 36-38) οι παρεμβαίνουσες αναφέρονται στην απόφαση της Γαλλικής Επιτροπής Ανταγωνισμού υπ’ αριθμ. 14-D-04 της 25.2.2014, με την οποία κρίθηκε ότι η κατέχουσα μονοπωλιακή θέση στην αγορά παροχής ιπποδρομιακού στοιχήματος με επίγεια μέσα στη Γαλλία PMU εκμεταλλευόταν με αντιανταγωνιστικό τρόπο τη μονοπωλιακή θέση της για να καταστήσει περισσότερο ελκυστικές τις υπηρεσίες διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος, οι οποίες είναι ανοιχτές στον ανταγωνισμό.

[305] Βλ. παρ. 177 επ. της παρέμβασης.

[306] Βλ. παρ. 182 επ. της παρέμβασης και 40 επ. του συμπληρωματικού υπομνήματος.

[307] Βλ. σελ. 68 της παρέμβασης και παρ. 48 του συμπληρωματικού υπομνήματος.

[308] Για τα κριτήρια ουσιαστικής αξιολόγησης των συγκεντρώσεων βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ C 31/5 της 5.2.2004).

[309] Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 58-60.

[310] Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 60.

[311] Βλ. M. Rosenthal - S. Thomas, European merger control, Verlag C. H. München 2010, παρ. 228-229.

[312] Βλ. απόφαση Ε.Επ., υπόθ. COMP/M. 4439, Ryanair/Aer Lingus, παρ. 501.

[313] Βλ. μεταξύ άλλων απόφαση Ε.Επ., υπόθ. COMP/M. 5096, RCA/MAV Cargo, παρ. 60, όπου αναφέρεται ότι η είσοδος θα πρέπει να γίνει στο κοντινό μέλλον («in the foreseeable future»). Παρόμοια είναι και η απόφαση Ε.Επ., υπόθ. COMP/M. 950, Hoffmann-La Roche/Boehringer Mannheim, παρ. 109-111, όπου αναφέρεται ότι η είσοδος πρέπει να γίνει βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα. Ομοίως σε Levy, Control of concentrations –European Community, υπό 5.10[5][c] (σελ. 5-256).

169. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την απάντηση του ΟΔΙΕ σε σχετική επιστολή της Υπηρεσίας[314], κατά το έτος 2011 το Δ.Σ. του ΟΔΙΕ[315] καθόρισε λεπτομερώς τους όρους διεξαγωγής του sweepstake (ήτοι τα ζητήματα σχετικά με την έκδοση, τη διάθεση, την κλήρωση, τη διανομή κερδών και τον καθορισμό των προμηθειών των πωλητών και των κεντρικών πρακτόρων). Σημειώνεται ότι η ανωτέρω απόφαση προσκομίστηκε από τον ΟΔΙΕ σε απάντηση σχετικής ερώτησης της Υπηρεσίας[316] ως η πλέον πρόσφατη απόφασή του αναφορικά με τα ανωτέρω θέματα. Ωστόσο, η επανακυκλοφορία του sweepstake στην πράξη δεν υλοποιήθηκε, μολονότι παρήλθαν τρία (3) και πλέον έτη από τη λήψη της σχετικής απόφασης. Το χρονικό αυτό διάστημα κρίνεται ικανό, προκειμένου να καθιστά το ενδεχόμενο της εισόδου του ΟΔΙΕ στη σχετική αγορά των Κρατικών Λαχείων ή των παραδοσιακών αριθμολαχείων κατά περίπτωση -και συνεπώς της εξέλιξής του σε περιοριστικό παράγοντα ως προς τα αποτελέσματα της υπό κρίση συγκέντρωσης- μάλλον απίθανο[317]. Τα προαναφερόμενα ενισχύονται από το γεγονός ότι το sweepstake παραμένει ανενεργό για περισσότερο από μία εικοσαετία.

170. Τα ανωτέρω δεν αναιρούνται από το γεγονός ότι ο ΟΔΙΕ λόγω της δραστηριοποίησής του στη σχετική αγορά μέχρι το 1994 εκτιμάται ότι διαθέτει στοιχεία ενεργητικού που θα μπορούσαν να διευκολύνουν την επανείσοδό του σε αυτή χωρίς σημαντικά εφάπαξ έξοδα[318]. Όπως προκύπτει από την από 22.11.1994 απόφαση του Δ.Σ. του ΟΔΙΕ[319], με την οποία ανεστάλη η σχετική δραστηριότητα, υπήρχαν σοβαροί λόγοι (οφειλές, κορεσμός λόγω πληθώρας λαχείων, έλλειψη μηχανισμού προώθησης του sweepstake) που επέβαλαν καταρχάς την ως άνω αναστολή, όπως δε συνάγεται από όσα ακολούθησαν, και τη μη επανέναρξή της για περισσότερο από μία εικοσαετία, παρά την εκτιμώμενη ύπαρξη της ως άνω υποδομής και τα εξ ορισμού πλεονεκτήματα που συνεπάγεται ο αποκλειστικός χαρακτήρας του δικαιώματος του ΟΔΙΕ.

171. Άλλωστε, κατά την αξιολόγηση των επιπτώσεων μίας συγκέντρωσης κρίσιμη είναι η σύγκριση των συνθηκών ανταγωνισμού που θα προκύψουν μετά την ολοκλήρωση της πράξης με αυτές που θα επικρατούσαν χωρίς τη συγκέντρωση[320]. Λαμβανομένης υπόψη της παρέλευσης πολύ μεγάλου χρονικού διαστήματος (πέραν της εικοσαετίας) κατά το οποίο το sweepstake δεν κυκλοφορεί, καθώς και του -κατά τα προεκτεθέντα- όχι πιθανού σεναρίου επαναδραστηριοποίησης του ΟΔΙΕ στη σχετική αγορά (ενόψει της παρέλευσης άνω της τριετίας από τη λήψη απόφασης επανακυκλοφορίας του sweepstake χωρίς η εν λόγω απόφαση να υλοποιηθεί στην πράξη), δεν θα μπορούσε βάσιμα να υποστηριχθεί ότι οι συνθήκες που θα επικρατούσαν χωρίς την παρούσα συγκέντρωση θα ήταν ευνοϊκότερες από άποψης ανταγωνισμού σε σχέση με τα νέα δεδομένα που θα δημιουργηθούν λόγω της συγκέντρωσης, καθώς […][321][…].

172. Βάσει των ανωτέρω ο δυνητικός ανταγωνιστής ΟΔΙΕ δεν ασκεί πίεση και δεν υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να εξελιχθεί σε αποτελεσματικό ανταγωνιστικό παράγοντα. Κατόπιν τούτων, δεν έχει νόημα η εξέταση της δεύτερης προϋπόθεσης που τίθεται με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, ήτοι της ύπαρξης επαρκούς αριθμού άλλων δυνητικών ανταγωνιστών, αφού, για να έχει μία συγκέντρωση με δυνητικό ανταγωνιστή σοβαρές συνέπειες για τον ανταγωνισμό, οι δύο προϋποθέσεις πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά[322].

173. Ως εκ τούτου η υπό κρίση πράξη δεν αναμένεται να δημιουργήσει εμπόδια στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στην αγορά των Κρατικών Λαχείων ή των παραδοσιακών αριθμολαχείων κατά περίπτωση μέσω της εξάλειψης ενός δυνητικού ανταγωνιστή, ήτοι του λαχείου sweepstake.

9.3.2 Ως προς τις κάθετες επιπτώσεις στις αγορές του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών και παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων

174. Όπως προαναφέρθηκε, η ΟΠΑΠ αποκτά με την υπό κρίση πράξη μεταξύ άλλων το δικαίωμα μετάδοσης ιπποδρομιών, ενώ μέχρι την 1.2.2015 δραστηριοποιούνταν μέσω του ΟΠΑΠ TV στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας (ήτοι της παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων)[323]. Δεδομένου ότι η έναρξη και η παύση λειτουργίας του ΟΠΑΠ TV υλοποιείται με απόφαση της ΟΠΑΠ, η οποία μπορεί να ληφθεί κατά την κρίση της οποτεδήποτε, αξιολογούνται κατωτέρω οι πιθανές κάθετες επιπτώσεις στις προαναφερόμενες αγορές. Σημειώνεται, ότι ο ΟΔΙΕ είναι ο μοναδικός (έστω και δυνητικός) παίκτης στην αγορά του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών, λόγω του μέχρι την υπό κρίση πράξη νομοθετικά κατοχυρωμένου μονοπωλίου του στην αγορά της διεξαγωγής ιπποδρομιών. Το μερίδιο αγοράς της ΟΠΑΠ στην αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων είναι αμελητέο και δεν έχει καμία επίδραση στην εν γένει λειτουργία της αγοράς.

[314] Βλ. υπ’ αριθμ. πρωτ. 9424/31.12.2014 επιστολή του ΟΔΙΕ.

[315] Με την υπ’ αριθμ. 3811/21.10.2011 απόφασή του, βλ. σχετικό 1 της ως άνω επιστολής.

[316] Βλ. ερώτηση 1α της υπ’ αριθμ. πρωτ. 9134/19.12.2014 επιστολής της ΓΔΑ.

[317] Σχετικά βλ. και παρ. 74 των Κατευθυντήριων Γραμμών για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, όπου στο πλαίσιο εξέτασης του κριτηρίου της εισόδου στην αγορά αναφέρεται ότι για να συνιστά υπολογίσιμο παράγοντα η είσοδος πρέπει μεταξύ άλλων να είναι έγκαιρη, ήτοι κατά κανόνα να γίνεται εντός δύο (2) ετών.

[318] Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 59.

[319] Βλ. σχετικό 2 της υπ’ αριθμ. πρωτ. 9424/31.12.2014 επιστολής του ΟΔΙΕ.

[320] Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 9.

[321] Με την υπ’ αριθμ. πρωτ. […] επιστολή της.

[322] Αποτελούν ένα τεστ δύο βημάτων (two-step test), όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στους M. Rosenthal - S. Thomas, European merger control, Verlag C. H. München 2010, σελ. 145 υπό b.

[323] Η παύση λειτουργίας του ΟΠΑΠ TV κατά την ως άνω ημερομηνία ανακοινώθηκε στην Υπηρεσία κατά την διάρκεια εξέτασης της υπό κρίση πράξης. Βλ. ανωτέρω υποσ. 18 και έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, υποσημείωση 34.

175. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι Παρεμβαίνουσες θεωρούν ότι η αγορά της ηχητικής και τηλεοπτικής κάλυψης ιπποδρομιών είναι διαγωνίως επηρεαζόμενη[324]. Εντούτοις, η διαγώνια σχέση προϋποθέτει απουσία οριζόντιας ή κάθετης σχέσης[325] και εν προκειμένω η σχέση των μερών, όσον αφορά τις ανωτέρω αγορές, είναι κατά τα προαναφερθέντα κάθετη, συνεπώς ο ισχυρισμός αυτός δε μπορεί να γίνει δεκτός.

9.3.2.1 Ως προς τις κάθετες επιπτώσεις μη συντονισμένης συμπεριφοράς (αποκλεισμός ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε εισροές ή πελάτες)

176. Ο αποκλεισμός ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε εισροές μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα ανταγωνισμού μόνον εάν οι εισροές αυτές είναι σημαντικές για την παραγωγή του τελικού προϊόντος στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας[326]. Επομένως, ερευνητέο είναι αν η μετάδοση ιπποδρομιών συνιστά σημαντική εισροή για τους ανταγωνιζόμενους στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας, δηλαδή, την αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων. Βάσει των στοιχείων του φακέλου κάτι τέτοιο δεν προκύπτει. Καταρχήν υφίστανται σημαντικές πηγές προμήθειας[327] άλλου μη ενημερωτικού περιεχομένου που ανήκει στην ευρύτερη κατηγορία των αθλητικών διοργανώσεων ή σε άλλες αγορές, όπως αυτές των δικαιωμάτων μετάδοσης κινηματογραφικών ταινιών ή τηλεοπτικών σειρών. Εξάλλου, σύμφωνα με στοιχεία της γνωστοποιούσας, ενώ παλαιότερα μεταδίδονταν ελληνικοί ιπποδρομιακοί αγώνες από διάφορα κανάλια (π.χ. το Nova Sports, ακολούθως από το ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ TV και κατόπιν από το Σπορ+ της ΕΡΤ), διακόπηκε η προβολή τους «λόγω ακριβώς του ανύπαρκτου σχετικού ενδιαφέροντος»[328], χωρίς αυτό να επηρεάσει τη δραστηριότητα των παρόχων τηλεοπτικού περιεχομένου. Ενόψει δε της πληθώρας των προσφερόμενων προγραμμάτων και της εκτιμώμενης περιορισμένης τηλεθέασης των ιπποδρομιών δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η μετάδοση ιπποδρομιών αποτελεί πόρο διαφοροποίησης των παρόχων τηλεοπτικού περιεχομένου[329]. Ενδεικτικό της μειωμένης σημασίας της εν λόγω δραστηριότητας είναι το γεγονός ότι από τις οικονομικές καταστάσεις του ΟΔΙΕ για τη χρήση 2013 δεν προκύπτει κανένα έσοδο από πώληση δικαιωμάτων μετάδοσης (χωρίς πάντως να μπορεί να αποκλειστεί η ύπαρξή του στο μέλλον). Ως εκ τούτου, η ΟΠΑΠ μετά την ολοκλήρωση της υπό εξέταση συγκέντρωσης δε θα έχει την ικανότητα να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της στην αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων από την πρόσβαση σε εισροές.

177. Άλλωστε μία στρατηγική αποκλεισμού από την πλευρά της ΟΠΑΠ, ήτοι ο αποκλεισμός των ανταγωνιστών της στην αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων από την πρόσβαση στην εισροή της μετάδοσης ιπποδρομιών, δεν θα είχε σημαντικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό. Ειδικότερα, αφενός τα ήδη υπάρχοντα σημαντικά εμπόδια εισόδου στην αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων δεν αυξάνονται ως αποτέλεσμα της υπό εξέταση πράξης[330], αφετέρου υφίστανται αντισταθμιστικοί παράγοντες[331], όπως η ύπαρξη σχετικά αυξημένης διαπραγματευτικής δύναμης των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην ως άνω αγορά.

178. Εξάλλου, η ΟΠΑΠ στερείται του κινήτρου για μία τέτοια συμπεριφορά αποκλεισμού, αφού το μερίδιό της στην αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων μέσω του ΟΠΑΠ TV είναι αμελητέο και, συνεπώς, η βάση πωλήσεων επί της οποίας θα απολάμβανε τα όποια περιθώρια κέρδους πολύ περιορισμένη, δεν προβλέπεται δε το μερίδιο αυτό να αυξηθεί λόγω των ιδιαιτεροτήτων του ΟΠΑΠ TV (συγκεκριμένος χώρος μετάδοσης, εξειδικευμένο περιεχόμενο, περιορισμένο κοινό προς το οποίο απευθύνεται) σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές του[332]. Τουναντίον, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι μία στρατηγική ευρείας πρόσβασης στο δικαίωμα μετάδοσης ιπποδρομιών θα ήταν πιο κερδοφόρα και θα επέφερε έσοδα από μία δραστηριότητα η οποία δεν αποφέρει κανένα έσοδο στον ΟΔΙΕ επί του παρόντος.

179. Τα προαναφερόμενα δεν αναιρούνται, αν ληφθεί υπόψη η έλλειψη αποκλειστικότητας βάσει του νόμου[333] και της Σύμβασης Παραχώρησης ως προς τη διοργάνωση ιπποδρομιών[334], η οποία συνεπάγεται απελευθέρωση και της αγοράς του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών. Διότι στην περίπτωση αυτή, στην αγορά της μετάδοσης ιπποδρομιών πέραν της ΟΠΑΠ θα εμφανιστούν νέοι ανταγωνιστές, μειώνοντας έτσι ακόμη περισσότερο την όποια ισχύ θα διαθέτει η ΟΠΑΠ δραστηριοποιούμενη στην αγορά αυτή στο μέλλον.

180. Σε περίπτωση που θεωρηθεί ότι το δικαίωμα μετάδοσης ιπποδρομιών δεν αποτελεί διακριτή αγορά αλλά εντάσσεται στην αγορά του δικαιώματος μετάδοσης αθλητικών διοργανώσεων, η ικανότητα της ΟΠΑΠ για αποκλεισμό από την πρόσβαση σε εισροές εξασθε-

[324] Βλ. παρ. 182 επ. της Παρέμβασης και παρ. 40 επ. του συμπληρωματικού υπομνήματος.

[325] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 5, 91.

[326] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 34. Βλ. επίσης και υπόθεση COMP/4094-Ineos/BP Dormagen, σκ. 183, όπου η σχετική εισροή αποτελούσε μέχρι και το 90% του κόστους παραγωγής του τελικού προϊόντος, και αντίθετα υπόθεση COMP/M.4561-GE/Smiths Aerospace, σκ. 48, όπου η σχετική εισροή αποτελούσε το 0-5% του αντίστοιχου κόστους, το οποίο δεν αξιολογήθηκε ως σημαντικό.

327 Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 50.

[328] Έντυπο πλήρους γνωστοποίησης, παρ. 114.

[329] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 34, όπου ως παράδειγμα αναφέρεται η πώληση προσωπικών υπολογιστών με αναφορά στο είδος μικροεπεξεργαστή που περιέχουν.

[330] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 49.

[331] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 50-51.

[332] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 42-43. Βλ. επίσης και COMP/M.4942 Nokia/Navteq, σκ. 346, όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτίμησε ότι μία στρατηγική αποκλεισμού θα ήταν επικερδής μόνο αν η νέα οντότητα αύξανε τις τιμές τις 200%, αύξηση η οποία θεωρήθηκε μη ρεαλιστική.

[333] Βλ. άρθρο 13 παρ. 7β στ. α του ν. 4111/2013.

[334] Βλ. σχετικά υπό 1 της παρούσας.

νίζει έτι περαιτέρω, αφού θα ελλείπει η ισχύς της στην αγορά προηγούμενης βαθμίδας[335]. Η ΟΠΑΠ ως δυνητικός ανταγωνιστής δεν θα μπορούσε να συγκριθεί με τους λοιπούς ανταγωνιστές στην αγορά της μετάδοσης αθλητικών διοργανώσεων από απόψεως ελκυστικότητας προσφερόμενων υπηρεσιών[336] (π.χ. διοργανωτές ποδοσφαιρικών γεγονότων). Επιπλέον, ισχύουν όσα προεκτέθηκαν σχετικά με την έλλειψη κινήτρου και σημαντικών επιπτώσεων στον ανταγωνισμό.

181. Όσον αφορά στον αποκλεισμό ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε πελάτες, επί του παρόντος δεν υφίστανται ανταγωνιστές του ΟΔΙΕ (ούτε δυνητικοί) στην αγορά του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών. Ως εκ τούτου, δεν συντρέχει περίπτωση αποκλεισμού ανταγωνιστών της ΟΠΑΠ στην αγορά αυτή από την πρόσβαση σε επαρκή πελατειακή βάση. Ακόμη, όμως, και αν ληφθεί υπόψη η απελευθέρωση εφεξής της αγοράς διοργάνωσης ιπποδρομιών και συνακόλουθα η ενδεχόμενη δραστηριοποίηση και άλλων «παικτών» πλην της ΟΠΑΠ στη συναφή αγορά του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών, και σε αυτή την περίπτωση οποιαδήποτε στρατηγική αποκλεισμού από μέρους της ΟΠΑΠ προς την ως άνω κατεύθυνση δεν θα ήταν ικανή να επιφέρει αντιανταγωνιστικά αποτελέσματα, αφού κατά τα προεκτεθέντα το μερίδιο της ΟΠΑΠ στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας μέσω της ΟΠΑΠ TV είναι αμελητέο, χωρίς καμία επίδραση στη λειτουργία της σχετικής αγοράς. Δηλαδή, και στην περίπτωση αυτή η ΟΠΑΠ δεν θα αποτελεί σημαντικό πελάτη για τους πιθανούς ανταγωνιστές στην αγορά του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών[337].

182. Τα προαναφερόμενα ως προς την πιθανότητα αποκλεισμού των ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε πελάτες ισχύουν έτι περαιτέρω, αν θεωρηθεί ότι το δικαίωμα μετάδοσης ιπποδρομιών δεν αποτελεί διακριτή αγορά αλλά εντάσσεται στην αγορά του δικαιώματος μετάδοσης αθλητικών διοργανώσεων, διότι, με οιοδήποτε ορισμό η ΟΠΑΠ μέσω της ΟΠΑΠ TV παραμένει μη σημαντικός πελάτης. Στην περίπτωση αυτή, η ΟΠΑΠ θα έχει έναν επιπλέον λόγο να μην προβεί στις ανωτέρω ενέργειες, καθώς οι ανταγωνιστές της στην εν λόγω αγορά προσφέρουν πιο ελκυστικές υπηρεσίες λόγω διαφοροποίησης[338] (π.χ. δικαίωμα μετάδοσης αγώνων ποδοσφαίρου ή καλαθοσφαίρισης). Εξάλλου, είναι δυσχερές να διευκρινιστεί τι μορφή θα λάμβανε ο αποκλεισμός από την πρόσβαση σε πελάτες: δε φαίνεται πιθανό να αποφασίσει η ΟΠΑΠ να μεταδίδει μόνο ιπποδρομίες, ώστε η πρακτική αποκλεισμού να υλοποιηθεί με την προμήθεια του συνόλου των απαιτούμενων προϊόντων από το τμήμα της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης που δραστηριοποιείται στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδος, ούτε όμως υπάρχουν στοιχεία που να καθιστούν πιθανή τη μείωση των αγορών της ΟΠΑΠ από ανταγωνιστές της στη μετάδοση αθλητικών διοργανώσεων ή να αγοράζει από αυτούς τους ανταγωνιστές με λιγότερο ευνοϊκούς όρους[339].

183. Ακόμη όμως και στην υποθετική περίπτωση που η ΟΠΑΠ θα είχε τη δυνατότητα και το κίνητρο να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της από την πρόσβαση σε πελάτες, μία τέτοια στρατηγική δε θα είχε αποτέλεσμα λόγω της παρουσίας επιχειρήσεων στην αγορά παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων με διαπραγματευτική δύναμη, η οποία συνιστά αντισταθμιστικό παράγοντα[340].

184. Οι Παρεμβαίνουσες υποστηρίζουν ότι η τηλεοπτική αναμετάδοση των ιπποδρομιών συνιστά ένα μέσο αύξησης της πελατείας και του κύκλου εργασιών όλων των παιγνίων την άδεια των οποίων κατέχει η ΟΠΑΠ και ακολούθως ότι λειτουργεί ως ένα ακόμη ενισχυτικό μέσο της οικονομικής δύναμής της[341]. Εντούτοις, αφενός η αύξηση της πελατείας και του κύκλου εργασιών δεν συνιστά αυτοτελώς σημαντικό περιορισμό του ανταγωνισμού, αφετέρου, ενόψει των αποκλειστικών δικαιωμάτων της ΟΠΑΠ, ανταγωνισμός εν προκειμένω δεν μπορεί να αναπτυχθεί λόγω ακριβώς της νομοθετικής επιλογής παραχώρησης αποκλειστικών δικαιωμάτων στην ΟΠΑΠ για τη διοργάνωση των παιγνίων. Οι Παρεμβαίνουσες, επίσης, υποστηρίζουν ότι οι επιλογές των παικτών επηρεάζονται άμεσα από τη δυνατότητα ορισμένων διοργανωτών στοιχημάτων να προσφέρουν στα καταστήματα του δικτύου τους αναμετάδοση των ιπποδρομιών[342]. Εν προκειμένω, όμως, ο μοναδικός πάροχος ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα είναι ο ΟΔΙΕ και μετά την υπό κρίση πράξη θα είναι η ΟΠΑΠ, δεν υφίστανται δηλαδή άλλοι διοργανωτές ιπποδρομιακών στοιχημάτων[343].

[335] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 35.

[336] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 36.

[337] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 61.

[338] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 69.

[339] Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής M.1683, The Coca-Cola Company/Kar-Tess Group, παρ.32-37. Στην υπόθεση αυτή έγινε δεκτό ότι μία σημαντική επιχείρηση από απόψεως κύκλου εργασιών στην αγορά επόμενης βαθμίδος (η Coca-Cola) θα είχε κίνητρο να κατευθύνει τις αγορές των πελατών της σε συγκεκριμένη εταιρία στην αγορά προηγούμενης βαθμίδος (Frigoglass) λόγω της μετοχικής σχέσης (20%) που τη συνέδεε με την τελευταία εταιρία, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών της Frigoglass από αρκετά μεγάλο κύκλο πελατών. Βλ επίσης, απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής M.4389, WLR / BST, σημεία 33-35. Στην υπόθεση αυτή έγινε δεκτό ότι η νέα οντότητα δεν θα μπορούσε να στερήσει τους ανταγωνιστές της αγοράς της προηγούμενης βαθμίδος από τους πελάτες τους σε σημαντικό βαθμό, διότι μόνο ένας εξ αυτών εξαρτιόταν σε ποσοστό πάνω από 10% ως προς το κύκλο εργασιών του από τη νέα οντότητα (βλ. σημείο 33). Ταυτόχρονα, οι ανταγωνιστές της BST ήταν μεγάλοι και μπορούσαν να αντεπεξέλθουν σε μία ξαφνική μείωση πωλήσεων δίχως να οδηγηθούν σε οικονομικές δυσκολίες. Επίσης, οι αγορές από την SCI αντιπροσώπευαν ποσοστό μόλις περίπου 20% της συνολικής ζήτησης των εν λόγω προϊόντων, επομένως σε μία αγορά που βρισκόταν σε διαρκή ανάπτυξη (κατ’ έτος περίπου 5%) θα υπήρχε πάντοτε επαρκής πελατεία για τους ανταγωνιστές της BST (που ήταν αρκετοί).

[340] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 76.

[341] Βλ. συμπληρωματικό υπόμνημα, παρ. 43.

[342] Βλ. Παρέμβαση, παρ. 184.

[343] Οι Παρεμβαίνουσες μάλιστα αναφέρονται (παρ. 184 και υποσημ. 127 του Υπομνήματος Παρέμβασης) σε ένα δελτίο τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (IP/01/82 της 22.1.2001) το οποίο αφορά μεταξύ άλλων την άρνηση της γαλλικής PMU να παράσχει στην αγγλική εταιρία στοιχημάτων Ladbroke άδεια μετάδοσης στο Βέλγιο ιπποδρομιών που διεξάγονται στη Γαλλία.

185. Ως εκ τούτου, η υπό κρίση πράξη δεν αναμένεται να δημιουργήσει μη συντονισμένα αποτελέσματα στις αγορές του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών και παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων.

9.3.2.2 Ως προς τις κάθετες επιπτώσεις συντονισμένης συμπεριφοράς (πιθανότητα δημιουργίας ή ενίσχυσης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης)

186. Στην υπό κρίση πράξη δεν τίθεται, επομένως, θέμα συντονισμένων αποτελεσμάτων ενόψει (α) της έλλειψης ανταγωνιστών του ΟΔΙΕ στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας και (β) του αμελητέου μεριδίου αγοράς της ΟΠΑΠ (μέσω του ΟΠΑΠ TV) στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας.

187. Ακόμη όμως κι αν η αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας οριστεί έτσι, ώστε να περιλαμβάνει όλες τις αθλητικές διοργανώσεις και όχι μόνο τις ιπποδρομίες, δεν δημιουργείται ζήτημα, αφού η υπό εξέταση πράξη οδηγεί στην εξάλειψη ενός επί του παρόντος δυνητικού ανταγωνιστή[344], ο οποίος ούτως ή άλλως δεν ασκεί ιδιαίτερη πίεση συγκρινόμενος με τους λοιπούς «παίκτες» στην εν λόγω αγορά (διοργανώτριες αρχές άλλων αθλητικών γεγονότων)[345].

188. Ως εκ τούτου δεν τίθεται ζήτημα πρόκλησης συντονισμένων αποτελεσμάτων στις αγορές του δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών και παροχής/μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου μη ενημερωτικών μέσων.

9.3.3 Ως προς τις διαγώνιες/συσπειρωτικές επιπτώσεις στις αγορές διαδικτυακού ιπποδρομιακού και διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος

189. Το κύριο πρόβλημα στο πλαίσιο των συγκεντρώσεων εταιριών ετερογενών δραστηριοτήτων αφορά τον αποκλεισμό από την αγορά. Ο συνδυασμός προϊόντων σε συναφείς αγορές ενδέχεται να παράσχει στη νέα οντότητα την ικανότητα και το κίνητρο να χρησιμοποιήσει την ισχυρή θέση που κατέχει σε μια αγορά σε μια άλλη αγορά μέσω ρητρών συνδεδεμένης ή ομαδικής[346] πώλησης ή άλλων πρακτικών αποκλεισμού («μεταμόχλευση δύναμης σε άλλη αγορά»). Κατά την αξιολόγηση της πιθανότητας ενός τέτοιου σεναρίου αξιολογείται η ικανότητα της νέας οντότητας να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της, το οικονομικό κίνητρο της νέας οντότητας να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της και ο σημαντικός επιζήμιος αντίκτυπος που θα έχει μια στρατηγική δημιουργίας εμποδίων εισόδου στην αγορά στον ανταγωνισμό, προκαλώντας ζημία στους καταναλωτές[347].

190. Εν προκειμένω η ΟΠΑΠ με την υπό εξέταση πράξη αποκτά, μεταξύ άλλων, το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής ιπποδρομιακού στοιχήματος μέσω του διαδικτύου μέχρι το 2020, ενώ και αργότερα (και μέχρι τη λήξη ισχύος της Σύμβασης Παραχώρησης) η αποκλειστικότητα θα συνεχίσει να υφίσταται, μόνο όμως ως προς τις ιπποδρομίες που διοργανώνει η ίδια. Επίσης, η ΟΠΑΠ διαθέτει μέχρι το 2020 το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος. Ωστόσο, όπως προεκτέθηκε, στην αγορά αυτή δραστηριοποιούνται παράλληλα δυνάμει ειδικής διάταξης 24 εταιρίες που έχουν υπαχθεί σε συγκεκριμένο φορολογικό καθεστώς, η παρουσία των οποίων δε μπορεί να αγνοηθεί στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης.

191. Μεταξύ των ανωτέρω διακριτών αγορών δεν υφίσταται οριζόντια ούτε κάθετη σχέση, αλλά πρόκειται για στενά σχετιζόμενες αγορές υπό την έννοια ότι αμφότερες περιέχουν προϊόντα τα οποία απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις, αφορούν υπηρεσίες στοιχηματισμού και προσφέρονται μέσω του διαδικτύου. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να εξεταστεί η ύπαρξη μη συντονισμένων αποτελεσμάτων, ήτοι κατά πόσον η ΟΠΑΠ μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης θα δύναται να χρησιμοποιήσει τη θέση της στην αγορά ιπποδρομιακού στοιχήματος μέσω του διαδικτύου, προκειμένου να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος μέσω ρητρών συνδεδεμένης ή ομαδικής[348] πώλησης ή άλλων πρακτικών αποκλεισμού.

192. Δεδομένου πάντως, ότι αυτή τη στιγμή η αγορά ιπποδρομιακού στοιχήματος μέσω του διαδικτύου δεν είναι ενεργή, καθώς ο ΟΔΙΕ, μολονότι είχε μέχρι πρότινος το σχετικό δικαίωμα, δεν προέβη στην εκμετάλλευσή του, η ισχύς της ΟΠΑΠ είναι δυνητική και θα αναπτυχθεί στο μέλλον. Εντούτοις, παρότι δηλαδή η αξιολόγηση της πιθανότητας μεταμόχλευσης ισχύος από μία ανενεργή αγορά θα πρέπει να βασισθεί σε εκτιμήσεις για τη μελλοντική εξέλιξη αυτής της ανενεργούς αγοράς, είναι δεδομένο ότι η θέση της ΟΠΑΠ σε αυτή θα είναι, τουλάχιστον για την επόμενη πενταετία, μονοπωλιακή. Στο πλαίσιο αυτό λεκτέα τα εξής:

α) Η αγορά του ιπποδρομιακού στοιχήματος μέσω διαδικτύου δεν αναμένεται να εξελιχθεί σε αγορά σημαντικών οικονομικών μεγεθών (κύκλος εργασιών, GGR) λαμβανομένου υπόψη του μικρού μεγέθους της ενεργούς αγοράς ιπποδρομιακού στοιχήματος[349] (ήτοι του επίγειου) σε σχέση με το πραγματικό μέγεθος της αγοράς του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος[350]. Δηλαδή,

[344] Υπενθυμίζεται ότι ο ΟΔΙΕ έχει παύσει να εκμεταλλεύεται το σχετικό του δικαίωμα.

[345] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 83. Εξάλλου, σε αμφότερες τις ανωτέρω αγορές δεν αυξάνονται τα εμπόδια εισόδου, ώστε να δυσχεραίνεται η δυνατότητα τρίτων για αποσταθεροποίηση του τυχόν συντονισμού (βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 89) και, μολονότι η ΟΠΑΠ μετά την ολοκλήρωση της υπό κρίση πράξης θα αποτελεί μία κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση, δεν θα δύναται να επιβάλει κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης σε έναν ενδεχόμενο συντονισμό, αφού σύμφωνα με τα προεκτεθέντα υπό παρ. 179 επ. η ΟΠΑΠ δεν αποτελεί ούτε σημαντικό προμηθευτή των δραστηριοποιούμενων στην αγορά επόμενης βαθμίδας ούτε σημαντικό πελάτη των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά προηγούμενης βαθμίδας (βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 88).

[346] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 93, όπου σύμφωνα με την έκδοση στην αγγλική γλώσσα οι όροι αυτοί αποδίδονται με τους αγγλικούς όρους tying και bundling αντίστοιχα.

[347] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 93-94.

[348] Βλ. ανωτέρω υποσ. 338.

[349] Κύκλος εργασιών περίπου €65 εκατ. για το 2013 και €45,8 εκατ. για το διάστημα 1-11/2014, βάσει στοιχείων του ΟΔΙΕ.

[350] Όπως παρατίθεται ανωτέρω υπό 7.5.

επειδή το ιπποδρομιακό στοίχημα (επίγειο) επί του παρόντος έχει περιορισμένη απήχηση στο κοινό, πράγμα που προκύπτει από τα μικρά και σταθερά πτωτικά οικονομικά μεγέθη που χαρακτηρίζουν τη σχετική αγορά, είναι μάλλον απίθανο τα μεγέθη της αντίστοιχης αγοράς του διαδικτυακού στοιχήματος, όταν αυτή ενεργοποιηθεί, να εξελιχθούν με τέτοιο τρόπο που να προσδώσουν στην ΟΠΑΠ ισχύ δυνάμενη να μεταμοχλευθεί στην αγορά αθλητικού στοιχήματος μέσω διαδικτύου.

β) Επιπλέον, προκειμένου να ευδοκιμήσει η πρακτική αποκλεισμού, απαιτείται να προσφέρεται και η φύση των συνδεόμενων, μέσω των ως άνω πρακτικών, προϊόντων. Ειδικότερα, πρέπει να υπάρχουν πολλοί κοινοί πελάτες για τα οικεία προϊόντα, πωλούμενα μεμονωμένα, πράγμα που συνήθως συμβαίνει, όταν τα προϊόντα είναι συμπληρωματικά ή ανήκουν σε ένα φάσμα προϊόντων που αγοράζονται από το ίδιο σύνολο καταναλωτών[351]. Στην υπό κρίση υπόθεση, το ιπποδρομιακό και το αθλητικό στοίχημα δεν αποτελούν συμπληρωματικά προϊόντα, λόγω δε της ειδικής φύσης τους, που προϋποθέτει διαφορετικό αντικείμενο εξειδικευμένων γνώσεων, δεν μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι κατά κανόνα συμμετέχουν σε αυτά κοινοί παίκτες.

γ) Πέραν αυτού, στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος οι παίκτες διαθέτουν σημαντική δυνατότητα πληροφόρησης, αφού μπορούν ανά πάσα στιγμή να ενημερώνονται από τις ιστοσελίδες των δραστηριοποιούμενων εταιριών για τα προσφερόμενα στοιχήματα και τις αποδόσεις τους. Τα προαναφερόμενα σε συνδυασμό με την έλλειψη κόστους μεταστροφής προς οποιονδήποτε πάροχο κάνουν δυνατή την ύπαρξη ελαστικότητας ζήτησης για την εν λόγω αγορά, καθώς σε μια ενδεχόμενη αύξηση της τιμής μονάδος (ή μείωση προσφερόμενης απόδοσης) από έναν πάροχο, η ζητούμενη από τους παίκτες ποσότητα δύναται να μεταβληθεί άμεσα και χωρίς κόστος για τον εκάστοτε παίκτη. Οι παράγοντες αυτοί διευκολύνουν την ευδοκίμηση της εφαρμογής μίας πιο επιθετικής πολιτικής ως προς τις αποδόσεις από μέρους των ανταγωνιστών της ΟΠΑΠ ως άμυνα σε μία ενδεχόμενη προσπάθεια αποκλεισμού τους[352].

[351] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 5, 91, 98, 100. Βλ. επίσης απόφαση ΓενΔικ Τ-5/02 σκέψεις 48, 151, 192. Στην υπόθεση Tetra Laval θεωρήθηκε ότι ήταν ιδιαίτερα πιθανή η ανάπτυξη πρακτικών μεταμόχλευσης δύναμης σε δεύτερη αγορά, στην οποία η Sidel κατείχε προεξέχουσα θέση (με δεδομένο ότι η Tetra Pak κατείχε δεσπόζουσα θέση στη πρώτη αγορά), λόγω τριών κυρίως παραγόντων: α) υπήρχε κοινή πελατεία για τα προϊόντα των διαφορετικών αγορών, β) οι δύο αγορές ήταν άμεσα γειτνιάζουσες, ανήκαν δε στον ίδιο βιομηχανικό τομέα και γ) προβλεπόταν αύξηση στο μέλλον της χρήσεως του προϊόντος της δεύτερης αγοράς (χρήση RET), με αποτέλεσμα η νέα οντότητα να έχει κίνητρο να εκμεταλλευθεί τη δεσπόζουσα θέση της στην πρώτη αγορά για να αποκτήσει δεσπόζουσα θέση στη δεύτερη (ώστε να αντισταθμίσει και ενδεχόμενες ζημίες στην πρώτη αγορά, ήτοι αυτή των χάρτινων κουτιών).Για περιπτώσεις συμπληρωματικών προϊόντων βλ. αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής Μ.3304, GE/Amersham, παρ. 31, και Μ.3732-Procter & Gamble/Gillette, παρ. 117.

[352] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 103.

δ) Επιπλέον και από τις στρατηγικές που υιοθετήθηκαν μέχρι σήμερα από τους δραστηριοποιούμενους στην αγορά του αθλητικού στοιχήματος μέσω διαδικτύου[353], προκύπτει ότι δε χρησιμοποιούνται συνδυασμένες πωλήσεις, αλλά οι παίκτες επιλέγουν ελεύθερα τα παίγνια που επιθυμούν, προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους.

193. Οι Παρεμβαίνουσες υποστηρίζουν ότι συνεπεία της υπό κρίση πράξης θα επέλθει σημαντικός περιορισμός του ανταγωνισμού και στις αγορές για την παροχή μέσω του διαδικτύου παιγνίων καζίνο[354]. Όμως, ούτε η ΟΠΑΠ ούτε το παραχωρούμενο Δικαίωμα έχουν δραστηριοποίηση στην αγορά αυτή, όπως εξάλλου αναγνωρίζουν και οι Παρεμβαίνουσες[355], συνεπώς ως προς το θέμα αυτό δεν υπάρχουν στοιχεία ότι πρόκειται για συγκέντρωση εταιριών ετερογενών δραστηριοτήτων (διαγώνια συγκέντρωση).

194. Οι Παρεμβαίνουσες, επίσης, ισχυρίζονται ότι η ΟΠΑΠ θα έχει τη δυνατότητα να επεκτείνει τη μονοπωλιακή θέση της στην αγορά του ελληνικού ιπποδρομιακού στοιχήματος στην αγορά του ευρύτερου διαδικτυακού στοιχηματισμού «επειδή έχει τη δυνατότητα να προσφέρει κατ’ αποκλειστικότητα προϊόντα (ιπποδρομιακό στοίχημα) τα οποία δεν προσφέρουν οι ανταγωνιστές της στην αγορά αυτή»[356]. Εντούτοις, δεν διευκρινίζεται επαρκώς για ποίο λόγο η κατ’ αποκλειστικότητα προσφορά ιπποδρομιακού διαδικτυακού στοιχήματος, η οποία δεν αμφισβητείται, δύναται να επιφέρει το αποτέλεσμα αυτό. Άλλωστε, αυτό καθεαυτό το γεγονός της ύπαρξης ευρέος χαρτοφυλακίου προϊόντων δε δημιουργεί προβλήματα στον ανταγωνισμό[357]. Σε στήριξη της θέσης τους οι Παρεμβαίνουσες αναφέρονται εκτενώς σε μια απόφαση της γαλλικής Αρχής Ανταγωνισμού[358], η οποία όμως αφορά την πιθανή επίδραση μεταξύ των αγορών επίγειου και διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος, στις οποίες όμως αφενός εν προκειμένω η ΟΠΑΠ έχει αποκλειστικότητα, αφετέρου οι προσφερόμενες στις αγορές αυτές υπηρεσίες απευθύνονται κατ’ ουσίαν στο ίδιο από απόψεως εξειδικευμένων γνώσεων κοινό, πράγμα που δε συντρέχει εν προκειμένω στις αγορές ιπποδρομιακού και αθλητικού στοιχήματος.

195. Βάσει των ανωτέρω, η υπό κρίση πράξη δεν αναμένεται να έχει επιπτώσεις μη συντονισμένης συμπεριφοράς στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος και ότι δεν συντρέχει νόμιμος λόγος που να δικαιολογεί την ανάληψη δεσμεύσεων από μέρους της ΟΠΑΠ, όπως οι παρεμβαίνουσες προτείνουν.

[353] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 109.

[354] Βλ. Παρέμβαση, παρ. 173 επ.

[355] Βλ. Παρέμβαση, παρ. 32.

[356] Βλ. Παρέμβαση, παρ. 175.

[357] Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 104.

[358] Βλ. παρ. 36-38 του συμπληρωματικού υπομνήματος. Απόφαση υπ’ αριθμ. 14-D-04/25.2.2014, Με την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι η εταιρία PMU εκμεταλλεύτηκε τη μονοπωλιακή της θέση στην αγορά παροχής επίγειου ιπποδρομιακού στοιχήματος στη Γαλλία με αντιανταγωνιστικό τρόπο, προκειμένου να εδραιώσει τη θέση της στη γειτνιάζουσα αγορά του διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος, η οποία είναι ανοιχτή στον ανταγωνισμό.

196. Για λόγους πληρότητας επισημαίνεται ότι δεν προέκυψαν από τη μελέτη του φακέλου οιαδήποτε στοιχεία τα οποία θα δικαιολογούσαν τη διερεύνηση της πιθανότητας δημιουργίας συντονισμένων αποτελεσμάτων, συνεπεία της υπό κρίση πράξης, στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού. Υπενθυμίζεται ότι στην αγορά αυτή δραστηριοποιούνται 24 εταιρίες και η ΟΠΑΠ, όπως προεκτέθηκε, αμφισβητεί ακόμη και τη νομιμότητα παροχής υπηρεσιών από αυτές.

197. Ως εκ τούτου, η υπό κρίση πράξη δεν αναμένεται να δημιουργήσει εμπόδια στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό μέσω της πρόκλησης επιπτώσεων στις γειτονικές αγορές διαδικτυακού ιπποδρομιακού και διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού σε Τμήμα ομόφωνα εγκρίνει, κατ’ άρθρο 8 παρ. 3 του ν. 3959/2011, την από 01.12.2014 (υπ’ αριθμ. πρωτ. 8610) γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση που αφορά στην απόκτηση αποκλειστικού ελέγχου επί του δικαιώματος διοργάνωσης και διεξαγωγής του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα από την εταιρία με την επωνυμία «ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ Α.Ε.» και το διακριτικό τίτλο «ΟΠΑΠ Α.Ε.», δεδομένου ότι η εν λόγω συγκέντρωση, παρότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 1 του άρθρου 6 ν. 3959/2011, δεν προκαλεί σοβαρές αμφιβολίες ως προς το συμβατό αυτής με τις απαιτήσεις λειτουργίας του ανταγωνισμού στις επιμέρους αγορές στις οποίες αφορά.

Η απόφαση εκδόθηκε την 18η Μαΐου 2015.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο Πρόεδρος

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΥΡΙΤΣΑΚΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Την ευθύνη για την εκτύπωση, διαχείριση και κυκλοφορία των φύλλων της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως, (ΦΕΚ) στην έντυπη και ηλεκτρονική έκδοση, **έχει το Εθνικό Τυπογραφείο** το οποίο αποτελεί δημόσια υπηρεσία η οποία υπάγεται στο Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Το Εθνικό Τυπογραφείο έχει επίσης την ευθύνη για την κάλυψη των εκτυπωτικών αναγκών του Δημοσίου. (ν. 3469/2006, Α΄ 131).

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΕΙ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

1. ΦΥΛΛΟ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΦΕΚ)

Η ηλεκτρονική μορφή των ΦΕΚ διατίθεται δωρεάν από την ιστοσελίδα www.et.gr. Για τα ΦΕΚ που δεν έχουν ψηφιοποιηθεί και καταχωρισθεί στην πιο πάνω ιστοσελίδα δίνεται η δυνατότητα δωρεάν αποστολής με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, μετά από αίτηση που υποβάλλεται ηλεκτρονικά με τη συμπλήρωση ειδικής φόρμας.

Η έντυπη μορφή των ΦΕΚ διατίθεται για μεμονωμένα φύλλα με το ανάλογο κόστος από το τμήμα Πωλήσεων απευθείας ή με ταχυδρομική αποστολή μέσω αίτησης παραγγελίας στα ΚΕΠ, ενώ για ετήσια συνδρομή από το τμήμα Συνδρομητών. Το κόστος για ασπρόμαυρο ΦΕΚ από 1 έως 16 σελίδες είναι 1€, προσαυξανόμενο κατά 0,20€ για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο ή μέρος αυτού. Το κόστος για έγχρωμο ΦΕΚ είναι 1,50€ από 1 έως 16 σελίδες, προσαυξανόμενο κατά 0,30€ για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο ή μέρος αυτού.

Τρόπος αποστολής κειμένων προς δημοσίευση

- Τα κείμενα για δημοσίευση στο ΦΕΚ, από όλες τις δημόσιες υπηρεσίες και τους φορείς του δημόσιου τομέα, **αποστέλλονται στην διεύθυνση** **webmaster.et@et.gr** με χρήση προηγμένης ψηφιακής υπογραφής και χρονοσήμανσης.
- Οι περιλήψεις Διακηρύξεων Δημοσίων Συμβάσεων, αποστέλλονται στην ηλεκτρονική διεύθυνση dds@et.gr με τη χρήση **απλού** ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.
- Κατ’ εξαίρεση, πολίτες οι οποίοι δεν έχουν αποκτήσει προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, μπορούν να αποστέλλουν ταχυδρομικά ή να καταθέτουν με εκπρόσωπό τους κείμενα προς δημοσίευση αποτυπωμένα σε χαρτί, στο Τμήμα Παραλαβής Δημοσιευτέας Ύλης.

Πληροφορίες σχετικά με την αποστολή/κατάθεση εγγράφων προς δημοσίευση, την πώληση των τευχών και τους ισχύοντες τιμοκαταλόγους για όλες τις υπηρεσίες θα βρείτε στην ιστοσελίδα μας και στη διαδρομή Εξυπηρέτηση κοινού - τμήμα πωλήσεων ή συνδρομητών. Επίσης στην ιστοσελίδα μπορείτε να αναζητήσετε πληροφορίες σχετικά με την πορεία δημοσίευσης των εγγράφων, εφόσον γνωρίζετε τον Κωδικό Αριθμό Δημοσιεύματος (ΚΑΔ). Τον ΚΑΔ εκδίδει το Εθνικό Τυπογραφείο για όλα τα κείμενα που πληρούν τις προϋποθέσεις δημοσίευσης.

2. ΚΑΛΥΨΗ ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ του Δημοσίου και των φορέων του

Το Εθνικό Τυπογραφείο μετά από αίτημα φορέα του Δημοσίου αναλαμβάνει να σχεδιάσει και να εκτυπώσει κάρτες, βιβλία, αφίσες, μπλοκ, μηχανογραφικά έντυπα, φακέλους, φακέλους αλληλογραφίας, κ.ά. Επίσης σχεδιάζει και κατασκευάζει σφραγίδες.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Καποδιστρίου 34, τ.κ. 10432, Αθήνα

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ: 210 5279000 - fax: 210 5279054

ΤΜΗΜΑΤΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΚΟΙΝΟΥ

Πωλήσεων: (Ισόγειο, τηλ. 210 5279178 - 180)
Συνδρομητών: (Ημιόροφος, τηλ. 210 5279136)
Πληροφοριών: (Ισόγειο, Γρ. 3 και τηλεφ. κέντρο 210 5279000)
Παραλαβής Δημ. Ύλης: (Ισόγειο, τηλ. 210 5279167, 210 5279139)

Ωράριο για το κοινό: Δευτέρα ως Παρασκευή: 8:00 - 13:30

Ιστοσελίδα: **www.et.gr**

Πληροφορίες σχετικά με την λειτουργία της ιστοσελίδας: **helpdesk.et@et.gr**

Αποστολή ψηφιακά υπογεγραμμένων εγγράφων προς δημοσίευση στο ΦΕΚ: **webmaster.et@et.gr**

Πληροφορίες για γενικό πρωτόκολλο και αλληλογραφία: **grammateia@et.gr**

